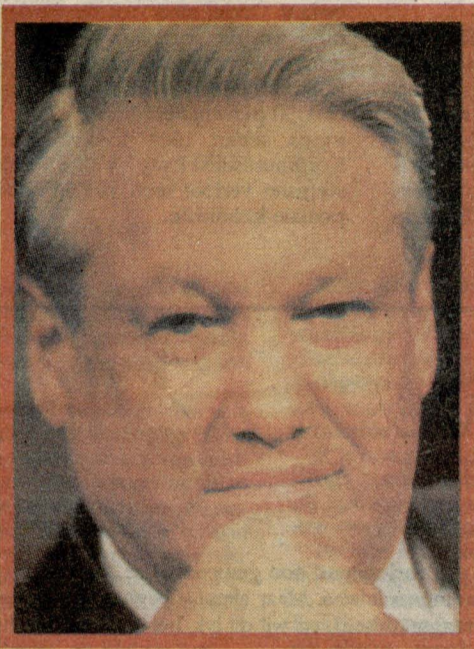

Vrye Weekblad

Augustus
23 - 29 JULIE 1991 Prys: R2,20. (R1,95 + 25c AVB)

Vaarwel Mikhail Sergeyevich, die era van Boris Nikolayevich is hier...

Boris Yeltsin het in die drie dramatiese dae van die mislukte staatsgreep in die Sowjet-Unie die verbeelding van demokrate wêreldwyd aangegryp. As dit nie vir hom was nie, het die wêreldpolitiek vandag gans anders gelyk. Ontmoet Boris Nikolayevich Yeltsin, die mens en die politikus

Polisie betrek by regse terreur

Die Veiligheidspolisie was in Oktober verlede jaar betrokke by 'n bomaanval deur die Orde Boerevolk op aktiviste in Durban. Die vermeende regse terroriste is tans op 'n eetstaking in die HF Verwoerd-hospitaal. Die SAP sê 'n polisieman wat glo 'n lid was van dié regse sel, is nou 'n staatsgetuie

- 4 Só was SAP betrokke by regse bom
Ons was staatsagente, sê regse eetstakers
- 5 Polisie en verregses het glo saamgewerk
- 7 ANC bring Victoria Mxenge se moordenaars terug
- 8 Mej SA, Diana Tilden-Davis, praat oor maer boude en naels-vyl
- 10 Pas op NP, of ons ruk weer op - AWB
- 11 Onderwys: RAU beplan nie-rassige skool
- 12 Menings: Lanse en Drake deur Tim en Matt Sandham
- Skoolpraatjies deur Meester Leimas
- 13 Die dodelike veiligheidswag
- 14 Hamlet: Die man van die 20ste eeu
- 16 Kwa-Dela: Die saamleef met die vrees
- 17 Bethal by Night
- 18 Dié week se TV-programme
- 19 Elmari Rautenbach se TV-rubriek
- 20 Sowjetunie: Yeltsin die Kragman
- 22 Sport: Tinus Horn se sportrubriek
- 23 Sport: Wahl Bartmann wil nie wag nie
- 24 Kerke: 'Dinosauriër' in NGK wys hy dra nog gewig
- Marius Schoon se brief uit die buiteland
- 25 Boeke: Te veel Naziïsme, te min wellustigheid
- 26 Menings: Regspraatjies deur Jurie de Wet Egbertus Klaagvoort
- 27 MK comes clean
- 28 Film: Resensie van Zandalee
- 29 Opera: Dié regisseur as towenaar
- 30 Gesondheid: Dié genesing word 'n siekte
- 31 Architecture: Walking backward into the past
- 32 Kleinadvertensies
- 33 Twee kortverhale deur Charles Fourie
- 34 Pieterse, Troskie en Uys ook betrokke by propaganda
- 35 Film: Bryceland straal in Mecca
- 38 Beplan jou naweek saam met die kenners
- 39 Nettie Pikeur toor met patats

DIE NUUSTYDSKRIF

Vrye Weekblad is 'n onafhanklike weeklikse nuustydskrif wat uitgegee word deur Wending Publikasies Bepark (Reg. No. 88/40168/06).
Wending Publikasies Bepark en Vrye Weekblad se adres is: Breestraat 153, Newtown, Johannesburg. Die posadres is: Posbus 177, Newtown 2113. Die telefoonnommer is (011) 836 2151 en die faksnommer 838 5901. Die Kaapstad-kantoor se telefoonnommer is (021) 47 8960 of 47 8819, en die Pretoria-kantoor (012) 834 879.

Redakteur: Max du Preez
Assistent-redakteurs: Jacques Pauw, Andrea Vinassa (Kuns), Ina van der Linde
Politieke korrespondent: Hennie Serfontein
Kopierekteur: Johan Brührer
Ontwerp: Anton Sassenberg
Kaapse kantoor: Christelle Terreblanche
Redaksie: Audrey Brown, Pearlle Joubert, Laetitia Pople (Kuns), Esma Anderson, Lucky Khuzwayo.
Sportredakteur: Tinus Horn
Fotograawe: Rodger Bosch, Kate Thornycroft
Advertensies: Joyce Dube, Louwrens Potgieter
Redaksie-assistent: Cathy Fennessy
Kantoorbestuur: Joseph Moetsi, Vernon Zulu.
Bestuurskonsultant tot Wending Publikasies Bepark: Mark Beare

Vrye Weekblad word gedruk deur Caxton Bepark, Kommandoweg, Industria.
Vrye Weekblad kos R1,95 plus 25 sent AVB. Dit kos R110 (AVB en aflewering ingesluit) om vir 'n jaar in te teken, en R40 (AVB ingesluit) vir ses maande. In Namibia, Swaziland, Lesotho en Botswana kos die tydskrif R2,20 plus verkoopbelasting. Tariewe vir buitelandse intekenare is by navraag by (011) 497 2911 beskikbaar.
Probleme met verspreiding moet gerig word aan Louwrens Potgieter by (011) 836 2151.

Vrye Weekblad, 23-29 AUGUSTUS 1991

Dié geboorte kan nie halfpad onderdruk word nie

PURE swart komedie: Sewe en twintig jaar nadat Nikita Kroetsjof oomag "siek" geword het en afgesit is as Sowjetleier, word die geskiedenis herhaal. Dié keer is dit die veel beskaafder Mikhail Gorbatsjof se beurt om "siek" te word en oornag te verdwyn. En twee dae later word twee leiers van die staatsgreep wat Gorbatsjof ontsetel het, ook siek. Boris Yeltsin het glo dadelik laat weet sy dokter sê hy is blakend gesond!

Drie dae lank het die wêreld asem opgehou. Beteken dit 'n terugkeer na Marxisme-Leninisme? Is dit die einde van die "Moskou-lente"? Gaan daar 'n menseslagting plaasvind, soos in Beijing 'n tyd gelede?

Die staatsgreep deur Gennadi Janajef en sy bende is voorafgegaan deur voorstelle vir omvattende party-ideologiese hervormings van grondkonsepte van Marxisme-Leninisme, wat die land sedert 1917 oorheers het.

Gorbatsjof het begin Augustus

INA VAN DER LINDE

voor die Party se Sentrale Komitee "uitgediende ideologiese dogmas" verwerp en aangedui dat die tyd ryp is om privaat grondbesit en 'n vrye markteconomie in te stel. Hy het gesê totalitêre metodes is uitgedien en dit is tyd dat individuele vryheid bo kollektiewe belange gestel word. Boonop

moet, daar nie langer van partylede geëis word om atëisme te aanvaar nie.

Gorbatsjof het gearde Marxiste terselfdertyd gewaarsku dat dit diegene met ander menings vry staan om hul keuses uit te oefen. Konserwatiewes het dit onmiddellik vertolk as 'n waarskuwing om die progressiewe nuwe program goed te keur, of uit die Party te bedank. Die 412 lede van die Sentrale Komitee het byna eenvormig ingestem om Gorbatsjof te gee wat hy vra: 'n volle Partykongres later vanjaar om die nuwe program goed te keur.

Hiermee het die Sowjet-leier die langverwagte konfrontasie tussen gearde Kommuniste en progressiewes, netjies gesystap.

Militêre ontevredenheid was aan die oplaai. Onder meer oor die onderteekening van die sogenaamde START-verdrag tydens die beraad met pres George Bush, waardeur die land se kernarsenaal met 30 persent verminder word. Hulle moes sedert 1989 toekyk hoe die Kommunistiese Party by elke verkiesing stemme verloor teen die liberale opposisie-kandidate.

BRIEWE

LYK ONS SO?

Koos Theron van die Paarl skryf:

Dr Andries Treurnicht maak groot gewag daarvan dat De Klerk op die oorlogspad sou gewees het te Ventersdorp. Hy verwys onder meer na die casspys en die polisiemanne wat daar saamgetrek was. Maar almal is bewus van hulle - die sogenaamde konserwatiewes - se onverdraagsaamheid. Dié onverdraagsaamheid, so wil dit lyk, het te doen met hul eie belang, selfsug, ongeregtheid en ook opportuniste.

En die dokter is 'n ou opportunist. Indien nie, hoekom het hy nie in 1969 die integriteit gehad om saam met Jaap Marais uit die parlement te loop nie? En protagonis vir Vorster se voet. Daar word maklik van Afrikaners kollektief gepraat as onderskrywers ook van hul - die sogenaamde konserwatiewes se - waardes. Wel, wat maak dié mense van geregtigheid, mededeelsaamheid en demokrasie? En juis Doktor, daarom kan jy ongehinderd jou vergaderings in byvoorbeeld die Kaapstad-stadsaal hou. Juis omdat die meer volwasse en gebalanseerde mens in meer akkommoderende ingesteldheid openbaar.

Nog iets oor nóg 'n dokter. Doktor Hambidge sien ek, skryf nou die dag weer 'n briefie in jul koerant. Elke keer as 'n mens iets van haar lees, kry 'n mens die gevoel sy is baie ongelukkig met haarself. Sy klink gedurig kwaad vir andere en sommer vir haarself ook. Sal 'n vakansie in 'n koue plek, sê byvoorbeeld Siberië, dié dokter nie baie goed doen nie? Dan kan sy lekker nadink en sommer afkoel ook.

REGSE WALGING

Klaas Krissen van Pretoria skryf:

Eugene TerreBlanche is altyd gou om God se steun vir sy saak te eis. In die Agenda-debat met Barend du Plessis probeer hy ons wys maak dat die AWB-lede doodonksuldig na iets soos 'n kinderkonspartytjie op pad was toe hulle wreed deur die polisie aangerand is. (Die gewere, spuitkanne en ander oorlogsgoed was 'n toevalligheid.) Net mense met dik skedels, soos AWB-lede, koop dit. Die AWB is 'n spul bang lafaards. Hulle is bang vir die toekoms. Hulle is te bang om die land met ander te deel. Hulle is te bang om agter hulle immerteenwoordige wapens uit te kom en te kom praat.

Die KP's is nog erger. Hulle is agterryers in dристukpakkies wat jubel oor die AWB se derde vryheidsoorlog. Hulle is reg: die derde vryheidsoorlog het begin.

Die oorlog van ordentlike Suid-Afrikaners vs rassistiese boewe. Tot hede toe het 'n mens grappies gemaak met jou regse pelle; begrip vir hulle saak gehad. Maar hulle het te ver gegaan.

(Enkele effens lasterlike sinsnedes geskrap - Redakteur)

SPIERWIT DIENSPLIG

Marius Meyer van Southfield, Kaap, skryf:

Die huidige stelsel van "blanke" nasionale diensplig is iets waaraan die regering dringend aandag moet gee.

Die eerste probleem wat ek met dié stelsel het, is dat dit op 'n rasgeoriënteerde basis georganiseer word. Dit blyk dat die Weermag en die regering nog nie agterkom dat alle wetgewing wat op ras en kleur gegrond was, enersyds nie in die praktyk werk nie, en andersyds op diskriminasie neerkom wat nie moreel en godsdienstig geregtig kan word nie.

Dit wil dus lyk asof daar twee moontlike redes vir die handhawing van mili-

têre apartheid is. Aan die een kant lyk dit asof die regering nie mense van ander rasse in die Weermag vertrou nie, en aan die ander kant bestaan die moontlikheid dat die regering wil seker maak dat daar 'n gewapende mag gereed moet wees indien die onderhandelings met die onderdrukte meerderheidsgroep sou mishuk.

Wat anders kan die rede wees? Generaal Malan se afgesaagde rymplee dat "stabiliteit deur die Weermag gewaarborg moet word" laat my wonder of hy al besef het dat die PW Botha-era iets van die verlede is. Verder is Suid-Afrika ook nie eintlik in 'n oorlog met 'n buitelandse moondheid gewikkel nie, wat óók bewys dat die stelsel onderverdenking staan.

Diensplig het egter tot dusver ernstige gevolge vir Suid-Afrika gehad. Die onnodige lewensverlies wat dit tot gevolg gehad het, wek ernstige kommer. Duisende jong blanke seuns wat deur die regering gedwing is om hul "land te verdedig" het hul lewens verloor. In die proses het baie swart soldate wat vir hul

Die Sowjet-leier het terselfdertyd die president van die Russiese Republiek, Boris Yeltsin, se laaste stap om hervorming uitgebuit. Op 20 Julie het Yeltsin 'n dekreet uitgevaardig dat party-selle nie langer in fabriek, militêre basisse en staatskantore moet funksioneer nie. Die Sentrale Komitee het Yeltsin se dekreet verwerp, en 'n Sowjet-regeringsliggaam versoek om te bepaal of dit grondwetlik is.

Hierteenoor was ook die gewone burgers gefrustreer. Nie net met die stadige pas van ekonomiese hervorming nie, maar ook met die feit dat Gorbatsjof weier om heeltemal van die Kommunisme af te stap. Hulle beskuldig hom daarvan dat hy die Kommunisme wil "oorverf".

Dié week is die saak op onverwagte wyse op die spits gedryf en het Gorbatsjof nie net, in brugterme, die finesse gewen en sy kontrak gemaak nie, maar sommer 'n hele paar ekstra pakkies op die koop toe gewen.

Die mislukking van Marxisme-Leninisme het gepaard gegaan met 'n wêreldwye beweging na groter demokrasie. Daar is sommige filosowe wat die beweging bestempel as 'n paradigma-verskuiwing wat so 'n kragtige invloed op denkselsels het, dat dit moeilik omkeerbaar sal wees.

Dit is dié week in Moskou gedemonstreer. Wanneer demokratiese magte losgelaat word, kan selfs 'n magtige militêre masjien dit nie stuit nie.

En die morele lesse hieruit vir Suid-Afrika kan mens skaars mislyk. Ook hier is daar algemene ontvreedenheid met die pas waarteen die De Klerk-regering beweeg.

Van die ANC se kant word gesê dat die regering te stadig beweeg en te lank sloer met sekere eise soos die vrylating van aangehoudenes en amnestie aan uitgewekenes. Verwagtinge vir 'n uiteindelijke demokrasie word in dié mate in die oog gehou - en dis juis die probleem wat sommige met die proses het - dat die huidige regering met gemak nog die proses kan beheer sonder gevaar van geweldadige verset.

Van regs probeer militantes (Ventersdorp) die regering met wapenmag intimideer om terug te keer na ou Apartheid en gerugte - hoewel taamlik vergesog - loop geruime tyd dat 'n militêre staatsgreep deur sekere faksies binne die Veiligheidsmagte beplan word die oomblik as 'n algemene verkiesing aangekondig word.

Uit die gebeure in die Sowjetunie is dit duidelik dat 'n demokrasie nie gestuit kan word nie. Dit is 'n magtige beweging wat ook hier aan die gang gekom het, wat sekere verwagtinge wakker gemaak het en sekere kragte laat loskom het.

Ons is meegesleur in 'n onomkeerbare vloedgolf. Dis soos 'n geboorte wat nie halfpad onderdruk kan word nie. Bloedig en pynlik, maar onstuitbaar.

vryheid in lande soos Angola en Namibia geveg het, ook gesterf. Op die ou end het hierdie lande egter hul vryheid verkry. Wat was dus die doel van die oorlog?

Nieteenstaande genoemde feite, volhard die regering met diensplig. Hulle het ook die vermetelheid om van Suid-Afrika se onderdrukte te verwag om te aanvaar dat die hervormingsproses stadig moet geskied. Dink net hoe ver kon swart onderwys vandag al gevorder het, as soveel biljoene rande in Suider-Afrika nie op militêre gebied vermors is nie.

Mnr Roelf Meyer, ek bid vir jou.

STREET DRUGS

MS Lourens of Johannesburg writes: *The Sunday Star* 14 July 1991 featured a headline article on how easily available street drugs are.

What is interesting is that many of these street drugs found their origin in the medical industry, particularly the psychiatric industry.

After being scathed around the globe as a flop and a destroyer of human lives, the once "wonder drug" Valium is still not scrapped from medical use, but worse, is now a common street drug.

The medical field is, however, very clever in keeping dirty money rolling. An even worse drug, Prozac, is now in (ab)use. And even more disturbing, Valium is still pushed on a large scale - just in the form of derivatives and new names, such as Traxene, Lexotan and Delmadorm.

Society is allowing a crime to persist against itself, by allowing itself to be controlled and manipulated by a handful of drug company owners, asylum owners, psychiatrists and very suppressive laws protecting vested interests and keeping the masses uninformed.

It is time society demands definitions of drug compounds and bases, disclosure of ownership of asylums, disclosure of asylum statistics and independent verification thereof, such as a court jury would perform. And a workable alternative.

It is not surprising to find the street drugs easily available - you can, after all not stop illegal drugs when there are worse legal ones around.

People interested in more information on legal drug pushing and on how to rid themselves of this evil, or if they feel they have been victim of psychiatric abuse, shock treatment or drug addiction, please contact the Citizens Commission on Human Rights at PO Box 710, Johannesburg 2000.

SOME QUESTIONS, SOME ANGER

L Shand of Grahamstown writes:

Why aren't tampons and sanitary pads subsidized by the government? Why aren't they handed out free, like condoms? Why don't medical aids pay for them, if they pay for glasses and contact lenses?

Is it for the same reason that there is so little research done into the causes and cures of premenstrual tension? For the same reason doctors tell sufferers of cystitis (a most incapacitating ailment) "You'll just have to live with it"? Is it because these things don't happen to men? Because men don't menstruate? Because most of the official bodies in our country have never experienced what a large proportion of the bodies in our country go through every month? So it isn't important.

A packet of twenty tampons today cost me R5,29 (excluding GST). On average women use four to five tampons a day, on average menstrual periods last five days. Twenty sanitary pads cost R5,59 (excluding GST), they have to be used in addition to tam-

pons. (Tampons cannot be used safely for more than five hours each - and they are not re-usable - so unless one wants to wake up in the middle of the night, one has to use sanitary pads.)

Simone de Beauvoir said: "It is not easy to play the ideal, the fairy, the faraway princess, when one feels a bloody cloth between one's legs; and more generally, when one is conscious of the primitive misery of being a body."

Nor is it easy to be comfortable with dealing with this "female mystery/misery" when one has to pay R15 a month or more, to deal with it in a way that will be invisible and will not offend men, when every cent one earns (or doesn't earn) counts. None of these men (the official bodies) have had to decide between a packet of tampons and food, and been unable to buy food because they have had to buy tampons. In a pretty packet, exhaustively advertised, with sales tax added on. Do any supermarkets even consider repackaging these products, that are as necessary as tinned sweetcorn, vanilla ice-cream, etc. as house brands? Yellow brand tampons? Come on, let's get serious.

If men in our firmly patriarchal society want women to act like faraway princesses, without smelling the blood, maybe they should think about facilitating women's efforts to clean it up, to hide it, at a price we can afford.

PS. Here I am again, a snivelling woman, begging for favours from men. But I have a weapon this time, it's certainly traditional, and more so, biological, and they don't want to see it, they cringe in fear of it, they'll do anything to avoid it. It's called blood.

SO SÊ HULLE

"The junta... understand that they have reached the point that if they lose, they will lose not only their armchairs, but they will be seated on court benches."
Boris Yeltsin speaking from the beleaguered Parliament building in Moscow earlier this week.

"Nou dra ek minder ringe en juwele en my hare probeer ook nie meer iets sê nie. Ek wil nie meer anders wees nie."
Lucifer "Spokie" van Zyl, die Oos-Randse sakeman wat verlede week skuld bekén het op 'n aanklag van verkragting en aanranding.

"If black people leave me alone, I'll leave them alone."
Deon van Deventer after being found guilty of the murder of a black man.

"Ek sal my lewe vir my volk, vir die vroue en kinders van my volk, neerlê."
Die AWB "generaal" Sannie van der Merwe van Ventersdorp.

"I was very drunk, and every day I thank the Lord we got home without anything terrible happening to us."
Evert Boonzaaier in the court where he is appearing with Van Deventer on charges of assaulting and "necklacing" a crippled black man.

"Opvoeding is 'n healtydse taak. My dae van rondkerjaker is verby. My man en my kinders kom eerste, tweede en derde."
Anneline Kriel Tucker ná die geboorte van haar tweede dogter.

"I would like to let everyone know that KwaNdebele is dirty. We want electricity and the roads must be tarred."
Themba Aaron Mtweni, Empumalanga.

"Max en Lisa paar dat dit naar is. Dit is moontlik dat ons 'n gorillatjie ryker gaan word."
'n Woordvoerder van die Johannesburgse dieretuin, oor die "verhouding" tussen twee gorillas.

"My approach to everybody was, I want so much from them and I would like to take it away with me now, because you know governments are as shrewd as businessmen - if you are unable to get funds while you are there, you are hardly likely to get them at all."
Nelson Mandela at a function of the Islamic Bank in Fordsburg.

"It is not an ocean. I would say a river."
Javier Perez de Cuellar on the differences between groups involved in negotiations on the release of Western hostages in the Middle East.

Vrye Weekblad plaas graag briewe wat nie die wet oortree of lasterlik is nie, mits die korrespondent se naam en volledige adres bygevoeg word as 'n skuilnaam gebruik word. Briewe korter as 200 woorde sal voorkeur geniet, en die redakteur behou die reg voor om briewe te verkort. Skryf aan:

VRYE WEEKBLAD BRIEWE, POSBUS 177, NEWTOWN 2113.

SÓ WAS POLISIE BETROKKE BY REGSE BOM

Drie lede van die ver-regse Orde Boerevolk (OBV), wat tereg staan op aanklagte van moord en poging tot moord, lê op sterwe in die HF Verwoerd-Hospitaal nadat hulle weke gelede op 'n eetstaking gegaan het. Vandeeweek het getulenis aan die lig gekom dat die drie beskuldigdes weermag-agente was en dat die veiligheidspolisie by minstens een van die ontploffings betrokke was. Dit is die eerste keer dat die veiligheidspolisie aktief

betrek word by regse terreur.

JACQUES PAUW en PEARLIE JOUBERT doen verslag

DIE veiligheidspolisie was na bewering saam met die Orde Boerevolk (OBV) betrokke by die rekenaarbom in Durban in Oktober verlede jaar waartydens een man dood is.

'n Woordvoerder van die SA Polisie het vandeeweek bevestig dat hulle klagtes teen 'n veiligheidspolisieagent ondersoek, maar dat hy as staatsgetuie gebruik gaan word. Hulle het geweier om te sê wat se klagtes teen hom ondersoek word.

Dié veiligheidspolisieagent was deel van die ver-regse groep wat in Oktober verlede jaar 'n pakketbom na 'n rekenaarmaatskappy in Durban versend het. Die polisieagent was 'n lid van die ver-regse OBV-sel waartoe die drie Pretoriase eetstakers - Henry Martin, Adriaan Maritz en Lood van Schalkwyk - behoort het. 'n Tweede beweerde polisie-agent was ook glo aan die sel verbonde.

Die eetstakers het die regering vandeeweek daarvan beskuldig dat hy hoop dat hulle stiltejies in aanhouding sal sterf om 'n yslike verleentheid te voorkom rondom die polisiese betrokkenheid by die Durban-bom en hul eie optrede as staatsagente.

Martin, Maritz en Van Schalkwyk staan tereg op aanklagte van moord en poging tot moord wat voortspruit uit twee bomontploffings in Oktober verlede jaar by 'n rekenaarmaatskappy in Durban, waartydens 'n rekenaartegnikus dood is, en by 'n taxi-staanplek in Bloedstraat in Pretoria waartydens 12 mense beseer is.

In 'n eksklusiewe onderhoud uit hul hospitaalbeddens uit saal 12 van die HF Verwoerd-Hospitaal in Pretoria het die eetstakers, al drie rekenaardeskundiges, gesê dat hulle die bom wat in Oktober verlede jaar na Durban versend is, in opdrag van die Veiligheidspolisie vervaardig het.

Dit het verder aan die lig gekom dat minstens Maritz en Martin sedert 1982 as agente van Militêre Inligting opgetree het en onder meer op Frelimo in Maputo gespioeneer het terwyl hulle die Mosambiekse regering se rekenaarsel geïnstalleer het.

Martin, 'n Britse burger, was teen druktyd gister (Donderdag) op die rand van die dood nadat hy die afgelope 47 dae geweier het om enige kos in te neem. 'n Vriend wat hom Woensdag besoek het, sê hy is besig om in 'n koma te verval en kry suurstof. Maritz is al 39 dae sonder kos en Van Schalkwyk, wat reeds drie hartaanvalle gehad het, is nou 33 dae op sy eetstaking. Sedert vroeg vandeeweek drink die drie ook nie meer water nie.

Die veiligheidspolisieagent wat as medeplichtige in die bomontploffing uitgeken is, is vandeeweek deur Maritz en een van sy verregse makkers geïdentifiseer. Hy is nou by Polisiehoofkwartier in Pretoria gestasioneer en is glo 'n opgeleide plofstofdeskundige.

VWB verneem dat die polisieagent die rang van adjudant-offisier beklee, maar kon dit nie bevestig nie. Sy pa is 'n baie senior offisier in die SAP.

VWB het verder vasgestel dat die polisieagent, die polisie-agent en Van Schalkwyk in Oktober verlede jaar die bom - wat in 'n

Die twee polisie-ekette van twee vermeende bomplanters wat in Oktober verlede jaar 'n pakketbom by 'n versendingsmaatskappy aan die Oos-Rand afgelewer het. Volgens VWB se Inligting is dié ekette 'n "95 persent akkurate voorstelling" van die veiligheidspolisieagent en sy beweerde agent.

rekenaar versteek was - by die versendingsmaatskappy Fastlane in Isando, Johannesburg afgelewer het vir versending na Durban.

'n Werknemer van dié maatskappy, wie se naam bekend is maar om veiligheidsredes nie genoem word nie, het volgens VWB se inligting kort ná die ontploffing by 'n polisie-uitkenningsparade in Pretoria positief uitgeken as die persoon wat die bom aan hom oorhandig het.

'n Woordvoerder van die SA Polisie het bevestig dat klagte teen die polisieagent ondersoek word. Hy is is steeds 'n lid van die polisieagent, maar is ontnem van sy polisieagent. Dit is egter onbekend hoekom hy nie saam met sy regse kamerade in hegtenis geneem is nie.

'n Regse makker en vertroueling van die drie eetstakers het vandeeweek aan VWB bevestig dat die polisieagent deel was van die OBV-sel wat 'n terreurveldtog teen die regering en swartmense beplan het. Hy het verder bevestig dat Maritz en Martin vroeër as staatsagente opgetree het.

Dié persoon is ná die ontploffing twee keer deur die polisie aangehou en ondervra rondom sy eie betrokkenheid by die bomontploffings en is as staatsgetuie gedagvaar om teen sy makkers te getuig. Hy is aanvanklik daarvan verdink dat hy die plofstof vir die bom ontvang het.

Hy het verder onthul dat die sel onder meer beplan het om die minister van Buitelandse Sake, Pik Botha, te vermoor. Volgens dié plan sou die polisieagent die spesiale roepkode waarmee wagte voor Botha se huis afgelos en vervang word, vir die sel uitvind. Die twee wagte sou deur lede van die OBV, aangetrek in polisie-uniform en gewapen met haelgewere, deur middel van die regte roepkode afgelos word waarna die minister vermoor sou word.

Die eetstakers se prokureur, Wim Cornelius, het op navraag van VWB bevestig dat hy oor inligting beskik dat sy kliënte as agente van die staat opgetree het, maar gesê dat hy 'n eed van geheimhouding afgelê het

en nie kommentaar kan lewer nie.

Maritz en Martin - wat oor die afgelope tien dae by twee geleenthede oor hul rol as staatsagente gepraat het, sê: "Ons is op 'n eetstaking uit protes teen die regering se onregverdige behandeling van sy agente. Ons is vir jare deur die regering betaal vir hoogs geheime inligting wat ons verkry het uit plaaslike en internasionale rekenaarnetwerke wat ons ontwerp, geïnstalleer en herstel het."

Cornelius het bevestig dat hy vandeeweek desperaat probeer het om 'n afspraak met Staatspresident FW de Klerk en die minister van Justisie, Kobie Coetsee, te kry ten einde hulle in kennis te stel van sy kliënte se betrokkenheid by die Veiligheidsmagte en veral die Veiligheidspolisie se rol in die Durbanse bomontploffing. Teen druktyd het hy nog nie 'n afspraak gekry nie. Cornelius glo dat sy kliënte vir politieke vrywaring kwalifiseer.

Die eetstakers se aansoek om politieke vrywaring is reeds voor die Komitee vir Vrywaring, wat onderneem het om spesiale aandag daaraan te gee.

Teen Woensdagaand, verneem Vrye Weekblad, het die eetstakers 'n aansoek voor regter Solomon van die Komitee gebring ten einde toestemming te kry om hulle deur 'n private dokter te laat ondersoek. Daar bestaan glo ongelukkigheid oor die drie se mediese behandeling en verslae oor hul toestand.

'n Woordvoerder van die Departement van Korrektiewe Dienste het dié week gesê die regses se eetstaking sal nie die uitslag van die advieskomitee op vrywaring beïnvloed nie. Die woordvoerder het gesê daar kan nie van die regering verwag word om dié mense te vrywaar teen vervolging "omdat hulle opsetlik hul lewens en gesondheid in gevaar stel nie".

Volgens die departemente van Justisie en Korrektiewe Dienste sal die drie regses se aansoek om vrywaring op 27 Augustus aangehoor word - teen daardie tyd sal Martin reeds 51 dae lank op sy eetstaking wees, Maritz 43 dae en Van Schalkwyk 37 dae.

'Ons was staatsagente' - Eetstakers

DIE ver-regse eetstakers Adriaan Maritz, Lood van Schalkwyk en Henry Martin het in 'n eksklusiewe onderhoud uit hul hospitaalbeddens in die HF Verwoerd-Hospitaal in Pretoria beweer dat hulle etlike jare as staatsagente opgetree het en die regering van waardevolle inligting voorsien het.

Die eetstakers, wat as rekenaarkonsultante gewerk het, het sedert die vroeë tagtigerjare as agente vir Militêre Inligting opgetree totdat hulle in die laat tagtigerjare by die Orde Boerevolk aangesluit het, beweer hulle in die onderhoud. Hulle het elkeen sowat R2 000 per maand as agente van MI ontvang.

Hulle beweer onder meer:

- * 'n "Groot aantal regses" wat tans in polisie-aanhouding is, is lede van die koverte Burgerlike Samewerkingsburo (BSB).

- * Hulle het die Frelimo-regering in Mosambiek se rekenaarsel help installeer en agterna die Suid-Afrikaanse, regering van die nodige kodes voorsien om insae in dié rekenaar te kry. Op die rekenaar was byvoorbeeld inligting wat bewys het dat onderwyl die SA regering die hawe in Maputo help herstel en opgradeer het, hy terselfdertyd twee vliegtuigvrage vol wapens na Renamo versend het.

- * Hulle het 'n smeerpamflet in April verlede jaar in Soweto versprei waarin Allan Boesak en Winnie Mandela belaster is. Volgens Maritz het hy self dié pamflette opgestel in opdrag van Militêre Inligting. Dié pamflette is glo onder die naam "Philemon Dladla" versprei en is aan geen spesifieke organisasie verbind nie. Volgens Maritz was die taalgebruik in dié pamflette "Zoeloe\Inkatha georiënteerd" terwyl ander pamflette "PAC georiënteerd" was.

- * 'n ANC-woordvoerder het by navraag gesê dat sodanige pamflet wêl in Soweto versprei is.

- * Dat die Sentrum vir Afrika-Studies aan die Eduardo Mondlane-Universiteit in Maputo in 1988 deur 'n lid van die BSB geïnfiltreer is. Die BSB-operateur het volgens Maritz inligting van die Sentrum se rekenaar gedupliseer en na Suid-Afrika vir ontleding versend.

Dié sentrum is dieselfde sentrum waar Ruth First gewerk en in Augustus 1982 deur 'n briefbom opgeblaas is. Albie Sachs, wat vir First by dié sentrum opgevolg het, is in April 1988 tydens 'n motorbom-ontploffing ernstig beseer. Die opvolger van Sachs aan dié sentrum was Rob Davies wie se naam op 'n moordlys van die BSB gevind is.

- * Maritz beweer dat hy in April verlede jaar vir die BSB gewerk is. Volgens Maritz is die "helfte" van die vyftien regses wat tans in aangehouding is, "BSB-operateurs". Hy sê ook dat die BSB "steeds in opdrag van Militêre Inligting optree" en dat hy in "April 1990 deur 'n BSB-offisier wat bekend staan as Meneer Sting" gewerk is.

- * Militêre Inligting werf aktief regses vir die uitvoering van operasies. Volgens Maritz maak MI gebruik van regses omdat dit dan makliker is vir die "owerhede om hulself te distansieër" indien hulle uitgevang word.

- * Maritz sê in sy onderhoud dat hy oor inligting beskik dat buitelandse wapens via Suid-Afrika aan Iran verkoop word. Hy sê hy het in 1986 'n vergadering met die joernalis Chris Marais belê om dié inligting aan hom te verkoop.

Chris Marais, die redakteur van die tydskrifte Excellence en Living, het bevestig dat hy in die laaste helfte van 1986 'n vergadering met twee mans in die New Union-Hotel in Pretoria gehad. Die twee mans het vals name gebruik.

Hulle het die vergadering met Marais, wat toe Transvaalse redakteur van Scope was, belê om 'n storie aan hom te verkoop oor Amerikaanse wapentuig wat via Suid-Afrika na Iran gesmokkel word. Die twee mans het probeer om die inligting aan Marais te verkoop vir "sowat R50 000". Hulle het beweer dat hulle oor dokumentasie beskik wat hulle aan hom sou oorhandig sodra hy hulle betaal het. Hulle wou die land daarna so vinnig moontlik verlaat.

Trude Rautenbach, die skoonma van die "Wit Wolf" Barend Strydom, en Petro Ford, die dogter van die leier van die Boere Weerstandsbeweging, het ter ondersteuning van die drie eestakers hulself aan mekaar vasgeketting by die ingang van die polisie-hoofkantoor. (Foto: Kate Thornycroft)

POLISIE EN VER-REGSES HET GLO SAAMGEWERK

VRYE Weekblad het vandeeweek die getuieis rondom die beweerde betrokkenheid van 'n polisie-man en 'n polisie-agent by 'n terreur-aanslag van 'n sel van die Orde Boerevolk (OBV), gerekonstrueer. Een van die polisie-manne is volgens 'n woordvoerder van die SA Polisie tydelik van sy pligte onthef hangende 'n ondersoek.

Die sel van die OBV wat vir die ontploffing by die PC-Plus-maatskappy in Durban betrokke was, het bestaan uit die Veiligheidspoliseman, een van sy vetrouelinge wat glo 'n polisie-agent is, en die drie ver-regses, dr Lood van Schalkwyk, Adriaan Maritz en Henry Martin. Maritz, Van Schalkwyk en Martin is al drie rekenaardeskundiges.

Die sel, wat in 1990 gestig is, het gereeld in die Brits-omgewing vergader, waar die polisie-man blykbaar gestasioneer was.

In Oktober 1990 het een van die sel-lede 'n telefoonoproep gemaak na die 23-jarige Nicholas James Cruse, rekenaartegnikus van PC-Plus, en gereël dat 'n gebreekte rekenaar na hom gestuur word.

Die sel het inligting via die polisie-man ontvang dat PC-Plus werk vir die ANC, Black Sash en verskillende vakbonde gedoen het. Verskeie lede van die End Conscription Campaign werk by dié maatskappy. Maritz beweer dié teiken is deur die Veiligheidspolisie uitgewys en dat die ploffstof van die SAP afkomstig was.

Die bom, wat in 'n rekenaar versteek is, is glo deur Maritz en die polisie-man - wat 'n opgeleide ploffstofdeskundige is - vervaardig en Van Schalkwyk het die adres op die pakket aangebring.

Maritz beweer die twee bomontploffings is in opdrag van die Veiligheidspolisie uitgevoer en dat Militêre Inligting ook by dié operasies betrokke was. Na bewering is 'n groot aantal werknemers by die PC-Plus-maatskappy out-sowel as huidige lede van die End Conscription Campaign. Maritz het gesê die bom is na PC-Plus gestuur omdat dit die "sensentrum van Operasie Vula" gevorm het.

Die pakket is die oggend van 1 Oktober 1990 deur Van Schalkwyk, die polisie-man en sy agent, vanaf Brits na Johannesburg geneem waar dit by die ontvangsdepot van Fastlane

Bloedstraat in Pretoria, waar 'n bom in Augustus verlede jaar ontplof en twaalf mense beseer het. Dié bom is na bewering deur 'n sel van die ver-regse Orde Boerevolk geplant. Die beskuldiges is nou op 'n eestaking. (Foto: Rapport)

Freight in Isando afgelewer is.

Fastlane Freight het die pakket op die oggend van 2 Oktober 1990 by PC-Plus in Durban afgelewer, waar Cruse opgeblaas is toe hy die pakkie oopmaak. Die pakket was vir sy aandag gemerk.

Op 9 Oktober verlede jaar het The Citizen polisie-skets van twee mans in hul vroeë twintigs geplaas. Volgens Maritz is dié skets "95 persent akkurate" voorstelling van die polisie-man en sy agent.

Die mans het die pakkie afgelewer en in 'n Volkswagen Golf CXL met 'n Transvaalse registrasienumer weggery. Volgens die polisie was een van die mans blonde "22 of 23 jaar oud, ongeveer 1,78m lank, goedgebou met blou oë en 'n skoongeskeerde gesig". Hy het Afrikaans gepraat en denims, 'n T-hemp en tekkies gedra.

Sy makker, 'n donkerkop-man, is as tussen 20 en 21 jaar oud, ongeveer 1,7m lank, goed gebou, en ongeveer 70kg in gewig beskryf. Hy het na bewering kort hare en donker

gelaatsrekke. Volgens die polisie was hy in 'n denim, rooi T-hemp en blou hardloopskoene geklee. Beskrywings deur werknemers by Fastlane na die ontploffing kom met bogenoemde beskrywings ooreen.

Adriaan Maritz, wat blykbaar saam met die polisie-man betrokke was by die maak van die bom, is op 12 November verlede jaar met Henry Martin en Lood van Schalkwyk in hegtenis geneem in verband met dié bomontploffing. Hulle word ook van die Bloedstraat-bomontploffing in Pretoria in Augustus verlede jaar verdink waarin 12 mense beseer is.

Die drie verdagtes het glo tydens ondervraging die naam van die polisie-man en sy agent aan die polisie se ondersoekbeamptes verskaf.

Volgens VWB se inligting is die polisie-man op 'n uitkenningsparade deur 'n werknemer van die versendings-maatskappy as een van die afsenders geïdentifiseer.

'n Woordvoerder van die Ministerie van

Wet en Orde, kapt Craig Kotze, het by navraag bevestig dat die SA Polisie 'n beweerde misdaad teen die polisie-man ondersoek, maar geweier om te sê wat die beweerde misdaad of ondersoek behels. Volgens Kotze is hy van sy pligte onthef, maar is steeds 'n lid van die SAP.

Kotze het gesê die polisie-man was "ten tye van sy ontslag 'n speurder by die Sentraal-polisiestasie in Pretoria". Hy wou nie sê waar die polisie-man gestasioneer was voordat hy na Pretoria gekom het nie. Navraag by die Brits-polisiekantoor het egter bevestig dat die beweerde bomplanter aan dié polisie-stasie verbonde was.

'n Lid van die polisie-stasie het aan VWB bevestig dat die polisie-man "te Brits gestasioneer was, maar dat hy 'n paar maande gelede, dalk in Desember verlede jaar," daar weg is. Brits-polisiekantoor het ook aan VWB gesê "hulle dink hy is na die Veiligheidshoofkantoor of polisie-hoofkantoor in Pretoria oorgeplaas".

'n Werknemer van Fastlane Domestic and International Express het vandeeweek by navraag gesê "sy onthou dat 'n pakkie afgelewer is by hul maatskappy en dat dié pakkie toe blykbaar 'n bom was."

Sy het ook gesê dat "iemand deur een van hul werknemers op 'n identifikasie-parade uitgeken is". Die maatskappy se bedryfsbestuurder, Mark Collin, het egter gesê "hy weet niks van die hele affêre af nie".

Maritz, wat met 'n Britse vrou getroud is, is vandeeweek deur 'n regse makker as "super-intelligent" beskryf. Sy politiek word as "Facisties en anti-Joods" beskryf en hy het glo 'n obsessie met die "internasionale geldmag". Hy is 'n bedrewe skut wat in 1981 twaalfde geëindig het in die Wêreld Praktiese Pistoolskiet-kampioenskappe.

Hy is vir 123 dae onder Artikel 29 van die Wet op Binnelandse Veiligheid aangehou en het vandeeweek beweer hy en sy makkers is wreed deur hul ondervraers gemartel. Hulle het onder meer beweer dat hulle slegs sewe keer in 14 dae geëet het. Skerp ligte is glo vir dae lank op hulle geskyn. Hulle beskryf hul beweerde marteling as meer "geestelik" as "fisies".

IN SUID-AFRIKA WORD DAAR ELKE 26 SEKONDES 'N BABA GEBORE. TEEN HIERDIE TEMPO GAAN DIE LAND BINNE EEN GESLAG 'N BEVOLKING VAN 80 MILJOEN HÊ EN SAL DIE BEVOLKING STEEDS GROEI. DUISENDE

WAT SUID-AFRIKA NET SO NODIG HET AS MANNEKRAG.

VAN HIERDIE MENSE SAL STERWEND VAN DIE HONGER EN ALLERHANDE SIEKTES, ONDER SWAAR ARMOEDE GEBUK GAAN NAMATE DIE LAND EN SY HULPBRONNE NET NIE DIE ONDRAAGLIKE MENSELAS KAN DRA NIE. OM

VROUEKRAG.

DIE PROBLEEM EERS OOR EEN GESLAG TE WIL OPLOS, SAL NET MOOI EEN GESLAG TE LAAT WEES. WANT DIT IS 'N GEVAL VAN NOU OF NOOIT. ONS HET NÓÚ DIE GELEENTHEID OM IETS DAARAAN TE DOEN. MET UNIEKE KRAG. VROUEKRAG. VROUE WAT ANDER VROUE LAAT BESEF DAT HULLE DEUR 'N KLEINER GESIN HUL KINDERS 'N BETER KANS OP OORLEWING EN 'N BETER LEWE KAN GEE. VROUE WAT ANDER VROUE BEWUS MAAK VAN HOE ONONTBEERLIK ONDERWYS EN OPLEIDING VIR HUL KINDERS IS OM TOT PRODUKTIEWE, GELUKKIGE VOLWASSENES OP TE GROEI. VROUE WAT ANDER VROUE LEER LEES EN SKRYF SODAT HULLE OOK DIE VOORSPOED

EN SELFRESPEK KAN ERVAAR WAT GELETTERDHEID MEEBRING. VROUE WAT ANDER VROUE NUWE VAARDIGHEDE HELP AANLEER WAT HUL GESINSLEWE KAN VERBETER EN EKONOMIESE MOONTLIKHEDE KAN SKEP WAT VOORHEEN

ONMOONTLIK WAS. VROUE WAT ANDER VROUE INLIG OOR DIE NOODSAAKLIKHEID VAN GESONDHEID EN OOR DIE GESONDHEIDSFASILITEITE WAT TOT HULLE BESKIKKING IS. MET ANDER WOORDE, VROUE WAT ANDER

VROUE HELP OM SUID-AFRIKA TE HELP. VROUE WAT HULLE KRAGTE INSPAN OM 'N BETER MÔRE TE VERSEKER. VIR HUL KINDERS EN HUL KINDSKINDERS. AS JY OOR DIE VASBERADENHEID BESKIK WAT NODIG IS OM DAADWERKLIK BY ONS VROUE-VIRVROUEVELD TOG BETROKKE TE RAAK EN MEER BESONDERHEDE VERLANG, SKRYF AAN: VROUEAANGELEENTHEDE, BEVOLKINGSONTWIKKELING, PRIVAATSAK X828, PRETORIA, 0001.

BOP

BEVOLKINGSONTWIKKELINGSPROGRAM

VROUE HELP VROUE OM HULSELF TE HELP.

ANC BRING VICTORIA MXENGE SE MOORDENAARS TERUG

Griffiths Mxenge

Victoria Mxenge

Patrick 'Terror' Lekota

'n Storm het vandeewek rondom die ANC losgebars oor die beweerde marteling van aangehoudenes in ANC-kampe nadat 32 beweerde Suid-Afrikaanse agente teruggekeer het. Laat vandeewek het dit egter aan die lig gekom dat van die aangehoudenes van Suid-Afrika se mees gehate en gesoekte politieke sluipmoordenaars is. JACQUES PAUW doen verslag

VAN Suid-Afrika se mees gehate en gesoekte politieke misdadigers - die sluipmoordenaars van die ANC-leiers Joe Gqabi, Victoria Mxenge en Cassius Make - was vandeewek onder die 32 beweerde Polisie- en Weermagagente wat deur die ANC uit aanhoudingskampe teruggebring is.

Onderwyl verskeie van die agente vandeewek in onderhoude vertel het van hul beweerde marteling deur die ANC, het 'n woordvoerder van die ANC en lid van dié beweging se werkskomitee aan *VWB* bevestig: "Ja, onder die groep terugkerendes is die moordenaars van Mxenge, Gqabi, Make en andere."

Lekota het gesê dat die ANC oor onweerlegbare getuienis beskik dat al 32 terugkerendes as agente vir die Weermag of die Polisie gewerk het en dat die moordenaars van die bekendste anti-apartheidsaktiviste onder die groep is.

Die ANC was gistermiddag (Donderdag) in 'n vergadering gewikkel om te besluit of hulle die intelligensie-inligting rondom die agente se beweerde moordbende-wandade aan die media gaan beskikbaar stel. Dié vergadering volg nadat van die terugkerendes 'n ooreenkoms met die ANC verbreek en onderhoude met die media gevoer het.

"Ons sal nie hulle name aan die media bekend maak nie uit vrees dat hulle dade in die townships vergeld sal word. Ons wil nie verdere bloedvergelding sien nie. Indien hulle vermoor sou word, sou hul bloed op ons hande wees.

"Ons was aanvanklik van voorneme om geen inligting rondom die terugkerendes bekend te maak nie, maar die optrede van sekere agente laat ons nou geen ander keuse as om te oorweeg om van die inligting bekend te maak nie. Ons kan bewys dat elkeen van die terugkerendes vir die Suid-Afrikaanse regering gewerk het.

"Die ANC word nou daarvan beskuldig dat hy mense gemartel het. Ek dink wat wel van belang is, is dat ons van die mees gehate mense in ons gemeenskap lewendig en gesond na Suid-Afrika teruggebring het, bereid is om hulle te vergewe en gaan probeer om hulle weer in die gemeenskap te integreer. Dit is deel van die proses van versoening," het Lekota gesê.

Twee operateurs van die Veiligheidspolisie in Durban sê in verklarings aan die ANC dat hulle die twee moordenaars was wat in 1985 die menseregte-prokureur en 'n leier van die UDF in Natal, Victoria Mxenge, by haar huis in Durban om die lewe gebring het. Die een agent sê hy is die man was wat haar kop met 'n byl oopgekap het, terwyl die tweede erken dat hy haar met 'n pistool geskiet het.

Die twee mans, wat in die verklaring sê dat hulle die verklaring nie onder dwang of marteling afgelê het nie, sê dat hulle in opdrag van die Veiligheidspolisie in Durban opgetree het en dat die moord bedoel was as 'n waarskuwing aan ander UDF-leiers en menseregte-prokureurs oor wat hul voorland kan wees. Nadat hulle haar vermoor het, is hulle op 'n buitelandse sending gestuur waar hulle deur die ANC gevang is.

Victoria Mxenge is die vrou van die vermoorde menseregte-prokureur Griffiths Mxenge, wat in November 1981 in opdrag van die Durbanse veiligheidspolisie deur kaptein Dirk Coetzee en vier polisie-askari's vermoor is.

Die terdoodveroordeelde moordbende-operateur, Almond Nofomela, het in sy beëdigde verklarings in 1989 gesê dat Coetzee kort na die dood van Griffiths Mxenge al die moontlikheid genoem het dat sy vrou dalk ook vermoor sal moet word. Coetzee het bevestig dat die Durbanse veiligheidspolisie 'n moontlike aanslag op haar lewe genoem het.

Die feit dat die ANC die twee moordenaars van Victoria Mxenge huisves, het verreikende implikasies aangesien dié organisasie beweerde misdadigers huisves en inligting van die SA Polisie weerhou.

Aangesien *VWB* die inligting rondom die Mxenge-moord eers kort voor saktyd Donderdag ontvang het, was daar nie tyd om die Polisie te vra of hulle beoog om die saak verder te ondersoek of selfs stappe teen die ANC te neem nie.

Daar het vandeewek 'n storm rondom die terugkerende agente losgebras nadat etlike van hulle 'n ooreenkoms met die ANC verbreek en beweer het dat die ANC hulle probeer omkoop het om stil te bly oor hul martel-ervarings.

Drie lede van die groep - Mpho Motjuoadi,

Alpheus Kheswa en Bongani Malinga - wat sê dat hulle altesaam 16 jaar in ANC-kampe in Angola, Tanzanië en Uganda deurgebring het, het vandeewek in 'n onderhoud met 'n Britse koerant beweer dat die ANC hulle probeer omkoop het om stil te bly oor hul beweerde marteling.

'n Afvaardiging van die ANC en die terugkerendes het vandeewek agter geslote deure vergader om hul geskille te probeer besleg. Hulle het agterna in 'n verklaring gesê dat hulle ooreengekom het om mekaar nie in die openbaar verder te beskuldig nie.

Die ANC het voor die samesprekings na die terugkerendes verwys as "geheime agente, spioene en gehuurde sluipmoordenaars wat in diens van die Suid-Afrikaanse veiligheidsmagte opgetree het".

Die ANC het in sy verklaring ná die samesprekings gesê dat hy die beweerde agente in die gemeenskap wil her-integreer en niks sal doen om hul veiligheid in gevaar te stel nie. Die media is gevra om nie die proses van rekonsiliasie te verongeluk nie. 'n Kommunikasiekanaal is geskep om die integrasie van die terugkerendes te vergemaklik.

Minstens vier van die afgevaardigdes het reeds die ooreenkoms met die ANC verbreek en in onderhoude vertel hoe hulle deur die ANC gemartel is.

Motjuoadi, Kheswa en Malinga het in 'n onderhoud met die Londense dagblad *The Independent* gesê dat hulle hulle nie gaan steur aan die ooreenkoms met die ANC nie en nie bereid is om omkoop te word nie. Hulle het gesê hulle is in die kampe met ysterstawe, fietskettings en doringdraad geslaan.

Motjuoadi het gesê: "Ons verwerp die ANC se poging om ons stilte te probeer koop. Ons sal aanhou om met die media te praat totdat die ANC om verskoning gemaak het dat hulle ons vryheid van ons ontnem het."

'n Vierde terugkerende, Patrick Dlongwana, het in *The Citizen* beweer dat hy met 'n ysterstaaf geslaan is, warm water of tee op hom uitgegooi is, hy in water moes slaap en rooimiere op sy kop uitgegooi is.

Hy het ook beweer dat lede van die ANC se veiligheidsdepartement probeer het om hom te vermoor.

Lekota het ontken dat die ANC probeer het

om die terugkerendes se goeie wil te koop in 'n poging om hul verleentheid rondom die beweerde marteling te verbloem.

Hy wou geen kommentaar rondom die beweerde marteling lewer nie, maar het gesê dit was nog nooit die beleid van die ANC om aangehoudenes te martel nie.

* Lekota het bevestig dat die moordenaars van Cassius Make en Joe Gqabi ook onder die terugkerendes is.

Gqabi, hoofvertegenwoordiger van die ANC in Zimbabwe, is in Julie 1981 voor sy huis in Harare deur 'n sluipmoordenaar doodgeskiet. Twee Suid-Afrikaanse agente, wat na bewering die verkenning op Gqabi gedoen het, Philip Hartlebury en Colin Evans, is ná die aanslag deur die Zimbabwiese owerhede in hegtenis geneem en van moord aangekla.

Hulle is uiteindelik vrygelaat omdat hulle bekennisse onder dwang gedoen is, maar hulle is weer in hegtenis geneem en vyf jaar lank aangehou. Die Zimbabwiese minister van Veiligheid, Emmerson Munangagwa, het na die tyd gesê dat 'n verteenwoordiger van die SA Handelsmissie in Zimbabwe erken het dat die mans agente was.

Volgens Lekota is die operateur wat die sneller getrek het, onder die agente wat na Suid-Afrika teruggebring is.

Cassius Make, lid van die Nasionale Uitvoerende Komitee (NEC) van die ANC en militêre leier van Umkhonto we Sizwe, en Paul Dikalele is in Julie 1987 in Swaziland doodgeskiet toe hul motor op die pad tussen Mbabane en die lughawe van die pad gedwing is. Die aanvallers het in 'n BMW gery.

Die gewese polisie-sersant en veroordeelde moordenaar, Robert van der Merwe, het tydens sy hofsak in 1988 getuig hoe hy van 26 Junie tot 14 Julie 1987 by die Oshoekgrenspos tussen Suid-Afrika en Swaziland diens gedoen het.

Hy het een aand laat daar aangekom en vier veiligheidspolisiemanne ontmoet. Hulle het vir hom gesê hulle is besig met geheime optrede. Later het Van der Merwe toilet toe gegaan waar hy die twee mans in 'n onbewaakte oomblik afgeluister het. Hulle het gesê: "Die BMW en die wapens is reeds oorkant die grens. Ons moet môre-aand die bron sien en die teikens is reg."

Twee dae later is Make en Dikalele doodgeskiet.

'GELUKKIG WAS EK VOORHEEN AL 'N BEROEMDE PERSOON'

Van kleins af al was haar droom dat 'n kroon eendag op haar blondëkop geplaas sou word. Nou's sy 22 jaar oud, ry 'n blou Mercedes en dra borgskap-klere, kan nie naweke weggaan en pool speel nie, kan nie pakke slaptjips eet nie, en verf elke oggend haar naels, toonnaels en oë. PEARLIE JOUBERT gesels, verbysterd, met die nuwe Mej Suid-Afrika, Diana Tilden-Davis, oor naels vyl, maer boude, kindertjies en hondjies

Wat doen 'n Mejuffrou Suid-Afrika met haar dae?

Oo, ek moet nog gewoon raak aan als, maar gelukkig was ek voorheen al 'n beroemde persoon. Ek is dus daaraan gewoon dat mense my stop en vra vir my handtekening - jy weet, weens *Trucking* [die televisie-drama waarin sy gespeel het] en so aan. Maar nou moet ek, waarheen ek ook al gaan, 'n uur opsy hou vir gaaf wees en handtekening gee. Dit is soms bietjie erg.

Soggens staan ek sesuur op en ek moet heeltyd mooi lyk. Sedert ek gekroon is, het ek gemiddeld drie afsprake daaglik. Soms moet ek tot drie maal per dag ander grimering aansit - my vel betaal dus die prys van al dié grimering, maar dit gaan maar saam met die job.

Sê jy nie soms: Los my uit nie?

Nee, nee mens kan nie. Daar is kindertjies met sulke smekende ogies en hulle kyk vir jou en sê: Asseblief, gee vir

my jou handtekening. Ek kan nie nee sê nie. Maar soms moet ek net my naam en "lots of love" neerskryf. En weet jy, party mense raak dan baie ontsteld.

Dink jy werklik jy is die mooiste vrou in Suid-Afrika? Lê jy saans in jou bed en dink: Ek is die mooiste, mooiste...

Nee, beslis nie. Ek dink Suid-Afrika het van die mooiste vroue in die hele wêreld en ek is dalk maar net een van hulle. Elke dag sien ek 'n beeldskone vrou - en alle vroue skryf nie vir skoonheidskompetisies in nie. Ek dink wel dat ek die gelukkigste vrou op die oomblik in Suid-Afrika is. Maar ek het hard gewerk vir dié titel.

Gewerk? Hoe werk mens vir 'n skoonheidstitel?

Ag, jy moet oefen en elke dag op jou beste lyk. Die publiek laat mens ook werk. Dit is nie moeite nie, maar ek is nou openbare besit en my lewe is nie meer my eie nie.

Hoekom skryf jy jou vir skoonheidskompetisies in?

Schoonheidskompetisies is goed vir mense se selfvertroue - dit gee jou baie selfvertroue. Dit leer ook vir mens wat vereis word wanneer jy aan Mej Suid-Afrika wil deelneem.

Ek het ook ingeskryf omdat Mej Suid-Afrika 'n soort familie-tradisie in ons huis is. In 1982 het my oudste suster, Leanne, vierde gekom. Janine het twee maal ingeskryf en in 1988 gewen. Toe is dit my beurt. Ek dink my ma, wat nou al vyf maal 'n Mej Suid-Afrika kompetisie deurgemaak het, is baie verlig dat dit nou alles verby is.

Ag, om Mej Suid-Afrika te wees, was van kleins af my droom. Dit is 'n voorreg en 'n eer om Mej Suid-Afrika te wees. Hoekom?

Dit gee jou... in die eerste plek is jy beroemd en 'n celebrity. En jy het baie invloed op sosiale sake en alles wat gebeur. Jy sal nie glo hoeveel mense na 'n Mej Suid-Afrika opkyk nie. Jy sal dit nie glo nie, maar ek was die ander dag in Welkom

Ek is gestereotipeer in die beautiful blonde-rolle

Diana Tilden-Davis

en die mense daar het my skoene gevat om teen die muur te hang. Ek het al agtergekom hoe mense luister as jy praat. Een Mej Suid-Afrika het byvoorbeeld eenkeer gesê sy hou nie van aerobics nie en baie mense het daarna nie meer aerobics gedoen nie. So bloot die mag en invloed wat dit aan my gee is baie aantreklik. Om 'n Mej Suid-Afrika te wees, help mens finansiële ook baie - om die waarheid te sê, vir die res van jou lewe. Mens ontmoet baie invloedryke mense, en op 'n emosionele vlak gee dit my die geleentheid om iets terug te gee aan die mense van Suid-Afrika. Jy weet, ek het soveel voorregte gehad...

Wat kan jy of Mej Suid-Afrika vir die breë Suid-Afrikaanse gemeenskap doen?

Ag, omdat mense luister na wat ek sê, kan ek hul probleme probeer verstaan en spesifieke dinge sê om ander mense se lot te verbeter.

Kan jy dus byvoorbeeld die plakkers van Midrand, of Alexandra, wat nie ver van jou huls af is nie, se probleme en lewensomstandighede in die pers aanspreek en sodoende mense bewus maak daarvan?

Ja, ek kan. Ek is seker daarvan ek kan. Maar ek moet natuurlik altyd diplomatie en vriendelik wees. Ek is, en was nog altyd, 'n baie diplomatie mense. Al wat ek eintlik kan doen, is om harmonie en 'n goeie gees te versprei onder mense.

Hoe definieer jy skoonheid?

Skoonheid is in die eerste plek, maar dit is nie die belangrikste nie, 'n mooi en aantreklike liggaam. In Suid-Afrika, met 'n verskeidenheid kulture, is skoonheid in elk geval ook nie dieselfde vir alle mense nie. Wat mooi is vir my, is nie noodwendig mooi vir 'n ander etniese groep nie. Daarom dink ek dit is baie moeilik om skoonheid te definieer.

Wat vir my skoonheid is, is 'n mooi persoonlikheid - dit is wat uit mense straal, skoonheid is in jou glimlag, in jou liggaamstaal.

En in jou witheid?

Dalk. Ek dink vir ander mense, van ander etniese afkoms, is 'n ander tipe look mooi. Ek dink beslis so - daar is nie iets soos universele skoonheid nie. Mōre is iets anders dalk vir mense mooi as wat vandag as mooi gesien word.

Dat skoonheid hoofsaaklik met persoonlikheid te doen het, kan tog nie waar wees nie. Ek, byvoorbeeld, kan die wonderlikste persoonlikheid hê, maar weens my kort bene en dik stêre sal ek nooit duisende rande kan verdien in skoonheidskompetisies nie.

Ja. 'n Model-liggaam is natuurlik ook belangrik. Maar, skoonheid is nie net 'n mooi liggaam en gesig nie. As iemand nors en onvriendelik is, maar 'n beeldskone liggaam het, sal dit niks help nie.

Is dit werklik belangriker vir jou as borsmaat en lang maer bene en 'n dun middel?

Ja. **Het jy al ooit gevoel soos 'n objek? Jou borsmaat en die breedte van jou heupe is weke lank gepubliseer in die Sunday Times en Rapport. Jy het met 'n swembroekle en hoëhak-skoene rondgestap op 'n verhoog voor duisende vreemde mense. Sekerlik moet mens nogal belaglik voel?**

Ag, omdat ek 'n model ook is, is ek baie gewoon daaraan. Om 'n model te wees, is dit net een van die basiese vereistes - jou liggaam moet 'n sekere grootte wees. Jy moet byvoorbeeld nommer 34 klere dra omdat ontwerpers nie altyd tyd het om klere vir jou spesifieke liggaam te maak nie.

Borsmaat ensovoorts is vir my al tweede natuur. Mens verkoop mos in elk geval ook nie die liggaamsmates nie, maar die liggaam. Hoe voel dit om met hoëhak-skoene en 'n swembroek op die verhoog rond te stap?

...ja, ek was ongemaklik. Ek het voor die tyd vir myself gesê: OK Diana, dit is 'n beroep en jy moet jouself en dié swembroek verkoop. Ek sal dink dit is briljant as hulle die swembroek-parades in skoonheidskompetisies wegneem.

Voel dit nie asof jy jou liggaam en seksualiteit aan duisende oë verkoop terwyl jy op 'n

verhoog met 'n swembroek aan rondstap nie?

Ja, in 'n mate is dit seker wat ek doen. Maar jy weet, dit is die een talent wat ek het en hoekom kan ek dit nie gebruik nie? Dit kan mos nie verkeerd wees om my fisieke skoonheid én persoonlikheid te gebruik om suksesvol te wees nie. Ek het baie sterk beginsels en ek sal nie kompromieë daarvoor aangaan nie, maar hoekom nie die ander goed gebruik nie - dit is waarvoor modelwerk en show business tog gaan.

Jy is ook 'n akteur. Kan jy enige ander rolle as die beautiful blond speel?

Ja, dit is waar. Ek is gestereotipeer in die beautiful blonde-rolle en dit is moeilik om daaruit weg te breek.

Is jy tevrede daarmee?

Nee, ek wil rolle met substansie ook vertolk. Dalk moet ek iets werklik dramatiese doen en my beeld heeltemal probeer verander - soos byvoorbeeld om my hare alles af te sny. Ek sal nogal daarvan hou. Soms as ek vir oudisies gaan, probeer ek om nie mooi te lyk nie. Ek sit geen grimering aan nie omdat ek moeg is vir die beautiful blond-rolle.

Hoe voel dit om die objek te wees van duisende mans se seksuele fantasie?

Ek het nog nooit daaraan gedink nie. Dit is vleiend as mians na my kom en vir my sê ek is lieflik - dit is maar die ego. Maar as mians my hanteer asof ek net 'n mooi objek is, en hulle is familiêr, dan iriteer dit my - dit is 'n belediging vir my.

Hoe hanteer jy dit? Sal jy 'n man klap wat opdringerig is?

Nee. Ek kan nie vir sulke mans sê, "Go and jump" nie. Ek kan nie. Ek moet dit maar net hanteer en nie ontsteld raak nie. Ek dink nie ek sal 'n man sommer kan klap nie.

Hoe lyk die res van jou jaar. Wat gaan jy doen?

My hele jaar is uitgewerk vir my. Al waarvoor ek kan besluit is of ek liefdadigheidsfunksies wil bywoon of nie. Maar oor die res van die jaar het ek nie beheer nie. Ek gaan Amerika toe vir 'n tyd lank en indien dit moontlik is,

sal ek ook aan die Mej Wêreld-kompetisie deelneem.

En die res van jou lewe - wat wil jy doen met jou lewe?

Ek is baie ernstig oor my akteursloopbaan. Ek wil hê mense moet na my kyk soos hulle na Meryl Streep kyk en voel wat ek voel en saam huil en lag. Ek wil 'n goeie akteur wees. **Hoekom wil jy aan die Mejuffrou Wêreldwedstryd deelneem?**

Ek wil beslis deelneem omdat ek nooit so 'n geleentheid sal laat verbygaan nie. Ek kan my land verteenwoordig in die buiteland en sal beslis dié geleentheid wil hê. Mense daar oorkant is baie naiëf oor Suid-Afrika. Hulle weet gewoonlik nie werklik wat hier aangaan nie en dan sodra hulle hier was, verander hul hul menings oor Suid-Afrika.

Word daar van jou verwag om die politiek te verstaan van die lande waarheen jy gaan?

Ja, voordat ek gaan sal ek 'n paar dae by die Departement van Buitelandse Sake spandeer om te leer oor al die verskillende denkrigtings en ideologieë van die lande - nie net die regeringstandpunt nie. My mening oor dinge sal vir die volgende jaar nie meer so belangrik wees nie omdat ek namens my land dinge sal moet sê.

Kan jy die klere dra waarvan jy hou?

Nee, ek moet na al my funksies my borge se klere dra. Dié klere is gelukkig wonderlik en ek gee nie om nie.

Is daar een of ander persoon in "beheer" van jou wat sê wat jy moet aantrek, hoe jy moet lyk en wat jy mag sê en nie mag sê nie?

Nee. Niemand het nog vir my kom sê dat ek sleg lyk, of moet anders aantrek nie. As iemand dit sou doen, sou ek sê: Go and jump.

Irriteer dit jou nie grensloos dat mense jou altyd dophou nie? Dat jy nie petrol kan ingooi sonder dat iemand jou dalk kan herken nie?

Nee, dit is wonderlik. Mense kom na my tydens funksies en net die dinge wat hulle vir my sê, die liefde en spesiale woorde - dit is wonderlik.

Het jy al iemand ontmoet wat vir jou sê jy is glad nie so mooi nie? Wat sal jy doen as dit

gebeur?

Nee. Dalk sal dit nog gebeur en ek wonder soms wat ek sal doen as iemand iets lelik vir my sê, maar tot dusver was almal nog net wonderlik met my. Ek weet nie wat ek sal doen nie. Ek dink ek sal ontsteld wees.

Is jy 'n reguit mens? Sê jy wat jy dink - mag jy?

Ja, dit is lekker om oop en reguit en eerlik te wees en geen doekies om te draai nie, maar ek glo nie dat mens iemand moet aanstoot gee nie.

Is jy veronderstel om die regering te ondersteun of mag jy politiek sê wat jy wil?

Ek is nie heeltemal seker wat van my verwag word ten opsigte van die politiek nie.

Hoe voel jy oor die Nuwe Suid-Afrika en waar staan jy ten opsigte van die politiek?

Mej Suid-Afrika is nie 'n politikus nie. Sy behoort ook nie te wees nie. Maar ek glo nie dat volwasse mense apolities kan bly nie. Mens raak betrokke, maar Mej Suid-Afrika behoort eerder haar aandag te fokus op menslike en sosiale dinge en nie in party-politiek betrokke te raak nie. Party-politiek sal ek vir die politici los.

Maar, daar is dinge waarvoor ek baie sterk voel waarvan een die regering is. Ek dink De Klerk is 'n amazing man en ek ondersteun die regering. Hy is baie, baie dapper ten opsigte van die dinge wat hy doen. Ek dink hy is beslis die man van die oomblik. Het jy vanoggend die nuus gehoor? Hy het net vanoggend die laaste versperings weggehaal vir onderhandeling. Dit is wonderlik. Hy sal dit doen.

Hoe voel dit om derduisende rande te wen vir 'n skoonheidskompetisie terwyl letterlik duisende mense nie genoeg kos het om te eet nie? Moreel gesproke, dink jy iemand behoort in dié land met sy bepaalde sosiale probleme, soveel geld te verdien bloot op grond van hoe jy lyk?

Wel, ek dink nie dit het soveel te doen met hoe jy lyk nie. Omdat ek 'n beroemde persoon is, moet ek baie geld vra vir wanneer ek iets doen of adverteer. Die mense wat my uitnooi, gebruik my om hulle beeld beter te maak. En ek vra geld daarvoor. Dit is besigheid en niks anders nie en ek is streng daarvoor. Natuurlik vra ek nie enigiets vir liefdadigheid nie.

Ja, dit is waar, mens kry baie geld, maar 10 persent gaan aan my model-agentskap en 15 persent gaan aan die *Sunday Times*. Dan is daar natuurlik ook belasting en die belastingman slaan my baie hard en VAT gaan my nog harder slaan.

Hou jy van baie geld?

Ek het nou die dag daaraan gedink - hoe meer geld mens het, hoe meer probleme het jy. Ja, die ryk mense word ryker en die armes armer, maar ek is nog nie ryk nie. Ek het nou meer uitgawes en probleme as voor Mej Suid-Afrika.

Hoe het dit gevoel om bo-op 'n motor se enjin te sit nadat jy gekroon is? Wat het jy gedink?

...ek het heeltyd gedink: dit is my motor, myne. Dit is soos om te droom. Ek was baie emosioneel omdat ek só gelukkig was en jammer was vir die ander meisies. Ek het ook gedink ek wil nou my ma hê.

Nee, jy jok tog seker. Het jy werklik die ander vroue jammer gekry op daardie oomblik?

Ja, ek het op 'n sekere manier skuldige gevoel. Daardie meisies en ek het vir vyf weke saamgeleef, saam gebad, saam gehuil en gewerk. Ek het jammer vir hulle gevoel. **Kan jy, as jy lus sou wees, 'n hoop slaaptjips en sjokolade eet en bottels vol bier drink en gaan pool speel in Hillbrow?**

Ek dink so... ek het dit nog nooit gedoen nie, maar ek sou seker kon. Ek is mal oor eet, maar ek kan nie net eet wat ek wil nie omdat ek nie vetter kan word nie. Ek is nie een van daardie gelukkige mense wat kan eet soveel ek wil sonder om vetter te word nie. Ek moet dus my dieet dophou.

Hou jy van oefeninge doen?

Nee, ek haat dit. Ek hou niks van work-outs in gimnasiums nie. Ek geniet tennis en swem, maar ander oefeninge hou ek niks van nie.

Piet 'Skiet' Rudolph en Eugene TerreBlanche tussen hul mense.

PAS OP, NP, OF ONS RUK WEER OP - AWB

Die AWB het voorlopig besluit om nie die NP-vergadering aanstaande Maandagaand in Parys 'by te woon' nie - mits die NP hom aan sekere voorwaardes hou, skryf HENNIE SERFONTEIN

'N BESLUIT van die Afrikaner Weerstandsbeweging om, onderhewig aan sekere voorwaardes, nie die NP-vergadering Maandagaand op Parys by te woon nie, het 'n potensieel plofbare situasie ontloot en 'n herhaling van die sinnelose politieke tragedie van Ventersdorp afgeweer.

Vroeër dié week het die AWB by monde van Ernst van der Westhuizen, die hoofsekretaris van die AWB, gewaarsku teen 'n potensieel nuwe tragedie - sou die NP voortgaan om sy vergadering op Parys op dieselfde manier as dié op Ventersdorp te organiseer.

Die vergadering op Parys sal in die stadsaal deur Kraai van Niekerk, die minister van Landbou, toegesprek word.

Volgens die NP is dit 'n private "inligtingsvergadering" waarheen slegs lede per pos genooi is.

Volgens die vroeëre Van der Westhuizen-verklaring, was die feit dat slegs 'n "klein groepie uitgesoekte mense na die Ventersdorp-vergadering genooi is", die werklike rede vir daardie tragedie. Hy het beweer dat volgens "die ooreenkoms" tussen Barend du Plessis, die Transvaalse leier van die NP, en Eugene TerreBlanche, die hoofleier van die AWB,

wat tydens hul TV-debat aangegaan is, "die reg van toegang tot sulke vergaderings nou verval het".

Van der Westhuizen sê daar is ooreengekom dat TerreBlanche die vrede op NP-vergaderings waarborg, en dat AWB-ondersteuners die vergaderings kan bywoon en vrae en mosies kan stel.

Dit beteken ook die reg om 'n eie voorsitter in die begin van die vergadering te kies.

Die AWB-woordvoerder Piet "Skiet" Rudolph het dié week aan VWB bevestig dat die AWB in groot getalle na die vergadering gaan opruk waar hulle die reg sal hê om mosies te stel en 'n eie voorsitter te kies. Op die vraag oor wat sal gebeur as toegang aan die AWB geweier word, sê Rudolph: "Ons het ons planne. Maar ons sal dit nie aan jou bekend maak nie."

Dit was die AWB se standpunt tot Donderdagoggend. Die klaarblyklike ommeswaaier in die konfrontasie-strategie van die AWB, is waarskynlik die gevolg van 'n gevoeligheid of kritiek uit breë regse kringe dat daar nooit 'n situasie in Ventersdorp moes ontstaan het waar drie regses uiteindelik gedood is nie.

Maar gister sê Van der Westhuizen aan

VWB: "As dit waar is dat die geslote NP-vergadering slegs vir lede bedoel is, dan is ons bereid om hulle uit te los en weg te bly. Maar daar is twee voorwaardes.

"Die NP moet bewys lewer dat staatsgeld geensins op enige wyse gebruik word vir enige aspek van die vergadering nie. Dit sluit die vervoer van die minister na die vergadering in.

"'n Onderneming moet ook gegee word dat die openbare media, en veral die SAUK, nie toegelaat word nie. As dit dan 'n geslote interne lede-vergadering is, dan kan die media dit mos ook nie bywoon nie."

Hy verduidelik dat die kwessie van staatsgeld nie op die beskerming van die minister van toepassing is nie. "Maar dit moet redelik wees, slegs enkele lyfwagte insluit en nie weer honderde polisiemanne betrek nie. Waarom is dit nodig? Ons gaan mos nie daar wees nie."

Van der Westhuizen sê die feit dat die NP 'n geslote vergadering hou, is bewys dat hulle bang is om voor die kiesers te verskyn. "Hulle weet daar sal 'n mosie van wantroue wees. Die implikasie is dat die NP nou 'n minderheidsparty is.

"Hulle moet óf bedank óf 'n algemene verkiesing uitskryf."

Hy waarsku dat indien die AWB sou agterkom dat die NP nie die voorwaardes nagekom het nie, "sal ons hulle nie weer die kans gee om ooit weer ongehinderd vergadering te hou nie".

Die NP betwis die AWB-interpretasie van die sogenaamde Du Plessis/ TerreBlanche ooreenkoms.

Stoffel van der Merwe, die nuwe sekretaris-generaal van die NP, sê aan VWB: "Die AWB gee 'n skewe voorstelling van dit waaroor Barend du Plessis toegestem het. Die kies van 'n voorsitter was beslis nie deel daarvan nie. Dit is onsin. Dit is erkende praktyk dat die party wat die vergadering reël, sy eie voorsitter het.

"Die ooreenkoms was dat, mits die AWB die vrede handhaaf, mosies en vrae eers aan die einde toegelaat sal word."

Van der Merwe sê 'n kern-aspek van die ooreenkoms was dat "die onus rus nou op TerreBlanche rus om die vrede te handhaaf. Ons sal nou sien watter beheer hy oor sy volgende het".

RAU BEPLAN NIE-RASSIGE HOËR SKOOL

Die RAU wil - ná oorlegpleging met die ANC - aanstaande jaar 'n nie-rassige hoër skool begin om die breër Suid-Afrikaanse samelewing te dien. ESMA ANDERSON doen verslag

DIE RAU het met die ANC saamgewerk om 'n vernuwendé projek te begin om die leemtes in die onderwys op 'n plaaslike vlak aan te spreek. Dié universiteit gaan 'n nie-rassige hoër skool met Engels as voertaal begin.

Dié projek sal na verwagting dopgehou word deur almal wat belang het by die onderwys omdat dit in Suid-Afrika 'n unieke projek is.

Die ANC se topbestuur is al vroeg in die beplanningstadium geken. Prof Willem de Klerk het in opdrag van die rektor, prof Cas Crouse, in verbinding getree met Thabo Mbeki, waarna verskeie ontmoetings met die ANC plaasgevind het om die projek te bespreek.

Michael Corke, die voorsitter van die Onafhanklike Eksamineringsraad en hoof van die St Barnabas College in Bosmont, is ook deur die RAU genader om op te tree as fasiliteerder in hul oorlegpleging met die ANC.

Die RAU benader die projek met baie integriteit en moet geprys word daarvoor, sê Corke, veral omdat hulle eers na deeglike konsultasie voortgegaan het met die beplanning en 'n gepaste verhouding met die gemeenskap opgebou het. Só, sê hy, sal die RAU die slaggate kan vermy wat in 'n projek van dié skaal opgesluit lê.

Prof Giellian Hauptfleisch, RAU se viserektor, sê die universiteit het die ANC gekontak om die aanvaarbaarheid van die konsep te toets, omdat hulle nie summier daarmee wou voortgaan as dit nie goedgekeur sou word deur organisasies met 'n belang by onderwys nie.

Die NECC (National Education Crisis Committee) en UDUSA (Union of Democratic University Staff Associations) is egter nie genader nie.

John Samuel, die hoof van die ANC se departement van Onderwys, meen die RAU begin nou erken dat die ANC 'n hoofspeler in die politiek is. (Twee jaar gelede is die organisasie nog as 'n "vyand" van die universiteit beskou.)

Intussen het die RAU al by die regering aansoek gedoen om die gebruik van 'n skool wat in onbruik verval het. (Volgens een bron is dié skool geleë in die Langlaagte-gebied, wat grens aan Bosmont en Riverlee in Johannesburg. Ampelik is egter nog nie bekend gemaak waar die skool is nie.)

Hauptfleisch sê die konsep van die skool is nie-ampelik op hoë vlak aan die universiteit ontwikkel. Die aanvaarbaarheid van die idee is getoets onder studente en verenigings wat deelgeneem het aan 'n gespreksforum, die RAU Beraad.

Die skool sal bekend staan as die Rand Afrikaans University College for the Advancement of Learning and Leadership (RAUCALL) en die plan is om dit in 1992 in bedryf te stel met sowat 100 standerd ses leerlinge, "wat gekies sal word uit gemeenskappe met 'n onderwysagterstand".

Die bestuur van RAUCALL en die aanstelling van personeel sal uitsluitlik by die RAU berus en die Universiteitsraad sal as beheerliggaam optree. Daar sal egter steeds staatsgemaak word op 'n staatsubsidie om die skool te finansier, terwyl ook in die privaat sektor hulp gesoek sal word om aanvullende fondse.

Samuel sê die ANC verwelkom enige stap in die rigting van nie-rassige onderwys. Wat hulle egter verbaas, is dat dit 'n universiteit is wat dié stap doen - en veral dat die universiteit die RAU is, wat steeds beskou word as een van die meer konserwatiewe universiteite.

Dit is egter ook duidelik dat die ANC die skool as 'n moontlike nuwe tuiste beskou vir

Willem de Klerk

die sowat 600 leerlinge wat binnekort van die Samafco-skool in Tanzanië na Suid-Afrika sal terugkeer.

Hoewel die ANC die stap voorlopig verwelkom, is hulle egter steeds versigtig, omdat hulle nog nie weet wat die standpunt van organisasies soos UDUSA is nie. Samuel sê dit is noodsaaklik dat massa-organisasies soos UDUSA betrokke moet wees om die legitimiteit van die projek te verseker.

Hy sê die projek moet méér mense betrek as bloot die administrasie van die universiteit om 'n volgehoute betrokkenheid by die projek van die kant van die personeel en studente te verseker. Dit moet nie net 'n modegier wees nie.

Nietemin, sê hy, sal die ANC die projek graag op 'n groter skaal wil sien. Dit is 'n nuttige voorbeeld om na te volg en uit te brei, daarom sal die ANC dit met groot belangstelling dophou.

Dr Susan Booysen, nasionale vise-president van UDUSA en voorsitter van die RAU-tak, sê dié organisasie verwelkom die stap en hoop dit slaag, maar waarsku dat dit nie gedoen moet word om opportunistiese en skynheilige redes nie.

Booyesen sê die universiteit kan die integriteit van die projek beskerm deur onge-regtigheede op die RAU-kampus self te staak deur: op te hou om 'n "slegs blanke" personeelvereniging te onderhou; die verering van HF Verwoerd, na wie die biblioteek genoem is, te staak; studentewerwing op grond van ras-eksklusiwiteit te staak; en te verseker dat toelating tot die koshuise geskied op grond van behoeftes.

Totdat die universiteit rassisme en onderdrukking op kampus aanspreek, sê Booysen, sal die projek blote oëverblindery wees.

Samuel meen egter die projek sal op die lang duur wel 'n uitwerking op die universiteit self hê. Die RAU sal hul beleid rakende toelatingsvereistes moet heroorweeg om te verseker dat méér swart studente toegang verkry. Hy sê dit sal die RAU niks baat om die skool te bestuur terwyl die leerlinge daarvan nie aan die universiteit toegelaat word nie.

Die projek se opvoedkundige verantwoordbaarheid, sê hy, sal afhang van die manier waarop dit inpas in die breër opvoedkundige raamwerk en sal uiteindelik grootskaalse transformasie van die RAU moet behels. Dit sal niks beteken as die RAU steeds 'n wit universiteit bly nie.

Samuel meen ook die blote feit dat die skool Engels as voertaal gaan gebruik, beteken dat die RAU wéér 'n keer moet gaan kyk na sy taalbeleid. Hy sê die eksklusief Afrikaanse en wit karakter van die universiteit is

Thabo Mbeki

gevestig en onderhou deur apartheid en sal noodwendig moet verander sodat die universiteit minstens 'n dubbel-medium inrigting word. Dan sal die skoliere van RAUCALL ook kan baat vind daarby.

Hauptfleisch sê egter die universiteit se missie is om aan alle gemeenskappe 'n intellektuele leierskorps en kennisleiding te verskaf deur onderrig en navorsing. Deur RAUCALL probeer die universiteit dan om nie net sy verantwoordelike teenoor sy

ondersteuningsgemeenskap na te kom nie, maar ook teenoor die breë samelewing waarbinne die RAU funksioneer.

Hauptfleisch sê die RAU wil die onderwyskrisis aanspreek waar dit ontstaan - op skool en veral hoër skool - omdat dié benadering meer vrugbaar is as om kinders wat nie gereed is vir universiteitsopleiding nie, in die universiteit te probeer akkommodeer.

Hauptfleisch sê die program is meer sinryk as akademiese ondersteuningsprogramme en oorbryggingskursusse, wat dikwels nie slaag nie en volgens die RAU ook nie opvoedkundig verantwoordbaar is nie.

Dit is ook absoluut noodsaaklik dat universiteitsstandaarde nie verlaag word nie om te verseker dat universiteitsopleiding nie irrelevant word nie, meen Hauptfleisch. As die onderwysstandaard op skool al verhoog word, sal dit op die lang duur nie nodig wees om universiteitsstandaarde te verlaag nie.

Nick Taylor, 'n woordvoerder van NEPI (National Education Policy Investigation) sê egter hoewel dit meer doeltreffend sal wees om die onderwyskrisis op skool al aan te spreek, dit geen plaasvervanger is vir akademiese ondersteuningsprogramme en oorbryggingsprogramme nie. Hy sê dit sal baie lank duur om 'n agterstand wat deur jare heen opgebou is, in te haal. "Ons kan nie nóg vyf of twaalf jaar wag voordat ons swart studente in ons leliewit instellings toelaat nie."

SKOOL SAL DIÉ PROBLEME PROBEER OPLOS

PROF Pieter Maree, die dekaan van die Fakulteit van Opvoedkunde aan die RAU, sê sy departement het gekyk na bepaalde probleme wat nou in die onderwys knel en in die beplanning van RAUCALL probeer om oplossings te vind.

Een van die eerste dinge waarna hulle gekyk het, is finansiering en maniere om die koste so laag moontlik te hou. In dié verband het hulle besluit om die onderwyser-kind ratio steeds hoog te hou, maar geen keusevakke toe te laat nie. Engels, Afrikaans, Wiskunde, Natuur- en Skeikunde, Bedryfseconomie en Rekeningkunde sal aangebied word.

Nog 'n probleem wat raakgesien is, is dat kinders dikwels in baie moeilike omstandighede moet studeer, veral in "verstoke gemeenskappe". Daar is dikwels nie elektrisiteit in die huis nie en kinders het dikwels ook geen werkruimte in oorvol huise nie, sê Maree. Daarom word die skoolure verleng van 'n halfdag tot 'n voldag sodat die skooldag sal strek van agtuur in die oggend tot vieruur in die middag.

Pleks van 40 minute soos gewoonlik, sal die periodes 60 minute lank wees sodat byna die helfte van die periode gebruik kan word vir toepassing van die les. Die kinders kan

dan in dié tyd huiswerk en selfstudie onder toesig doen.

Die RAU beoog om kinders met potensiaal, wat dit nie andersins sou kon verwesenlik nie, dié geleentheid te bied, sê Maree. Die skool sal ook spesiale programme aanbied om leierskap en die "volledige mens" te ontwikkel. Maree sê hulle sal ander kennisvelde en geriewe van die RAU ook gebruik.

Die RAU sal ook aan hul eie onderwys-studente meer gerigte opleiding kan bied. Maree sê RAUCALL se onderwysers sal ook

bygestaan word deur onderwyskundiges aan die RAU met die modernste didaktiese metodes tot hul beskikking.

Een van hul eerste prioriteite, sê Maree, is om die skoolhoof aan te stel, aangesien hulle nie voorskrywend wil optree nie, maar die skool se personeel in staat wil stel om deel te neem aan die beplanning en beleid van die skool.

Michael Corke, die voorsitter van die Onafhanklike Eksamineringsraad, sê hy sal in dié verband steeds betrokke wees by die projek en werkwinkels aanbied vir die personeel en ander mense wat die skool op die been bring.

LANSE & DRAKE

'n gebreek en 'n gesteeek, deur Tim en Matt Sandham

Hulle is so bewus, hulle sukkel om te slaap

EK voel ek word omring deur hulle. Oral loop ek my vas teen hulle. Ou getroue vriende draai uit om ook van hulle te wees. 'n Nuwe menslike sub-spesie - "die bewustes" is besig om my lewenskwaliteit te verlaag.

Nou praat ek nie van 'n Groenparty-lid of 'n feminisise of 'n gesondheidsfrats nie. Die bewustes is by alles betrokke - altyd, alewig, gelyktydig. Kom ons kyk bietjie hoe lyk hierdie mense.

Eerstens is hulle Yuppies of son hulle graag wou wees. Hulle sal dié beskrywing ten strengste ontken en by tye self die woord aantygend aanwend, bv "Hy/sy's 'n regte klein Yuppie." Van hulle is voormalige Yuppies wat in hulle laat dertigjare oorval is deur die mammielappie instink en gereproduseer het. Die gevolg is 'n ongelooflik bedorwe enigste kind of 'n ongelooflik bedorwe kern gesin.

Die holistiese benadering van gesondheid en dieet word aangehang. Dit sluit natuurlik die alternatiewe geneeskunde in. Homeopatie, refleksiologie, aromaterapie, en soortgelyke natuurlike rate moet ingespan word om van kwale ontslae te raak.

Tog, wanneer Mammielappie die bedorwe brokkie verwag, word die kleinding nie op natuurlike wyse in 'n holte in die warm sand gebaar nie. Vir verligting van daardie nare geboortepyne is 'n bietjie geurige roosblaarolie tussen die derde en die vierde teen van die linkervoet nie goed genoeg nie. Slegs die Park Lane of die Sandton-kliniek voldoen aan die vereistes.

Die groeiende spruite kry ook net die varsste, gesondste en veselrykste kos. Hulle verhoed dat enige vleis ooit oor die lippe van hul kinders gaan. Hoe kan dit geregverdig word dat mense 'n dier mishandel of dood vir eie behoeftes.

Dit is dus hoogs ontstellend wanneer bewuste mense laataand van 'n korporatiewe geselligheid terugkeer en verneem dat die huishulp 'n blikkie frikkadelle nader geklap het om te verseker dat die kinders nie met leë magies gaan slaap nie. As dit maar net eerder 'n blikkie sojaboontjies was, selfs sardientjies kon nog gaan. (Meer oor die huishulp en ander diere later.)

Die bewustes teken 'n petisie om die ontginning van St Lucia-baai se duine te verhoed, hoewel hulle nie bevraagteken waar die vanadium-titanium-bauxiet alloodraadjes wat Seun se onooglike haastande moet reguit trek vandaan kom nie. Hulle het nie tyd om vrae te vra nie, hulle is te besig om die ekologie te red, vir reënwoude en téén koolstowe te pleit.

Gelukkig is 'n moerbeiboom nie inheems nie en is dit eintlik goed dat hy afgekap word. In daardie drie weke dat hy dra, sukkel die huishulp se man vreeslik om die pers vlekke van die wit BMW af te was.

Naweke en vakansies kom die bewustes liefs

uit die stad na die platteland waar hulle die natuur, waarvoor hulle so hard veg, kan geniet. Daar was Mammielappie die gesin se ontwerpers kakie-drag met bio-vergaanbare seep terwyl Pappie met 'n scrambler in die veld rondjaag. Volgens een so entoesias rig die motorfiets nie meer skade aan as een bees nie. Ja, ons weet; een bees met dertig van sy maatjies almal op steroïdes of bulpille.

Skoonheid sonder wreedheid is nóg 'n saak wat die bewustes op die hart dra, maar hoewel die wreedheid grootliks uitgeskakel is, is die skoonheid ongelukkig nog nie bewerkstellig nie. Dis natuurlik ook maklik vir iemand met 'n vetlagie wat hom warm hou in die winter om vir ander te sê om nie pelse te gebruik nie. Die feit dat 'n vette meer pels benodig as 'n maere (en dus meer geld moet uitvurk) en meer soos 'n teddiebeer lyk, het natuurlik niks met die saak te doen nie. Hulle dring ook daarop aan dat die bekleedsel van die pers en wit BMW afkomstig is van beeste wat in hulle slaap gesterf het.

Dit is nou eenmaal so - hulle is lief vir diere en dis daarom dat hulle die skepsels, gewoonlik 'n opregte Borzoi of Weimaraner, alleen los in hul klein Melville-erwe wanneer hulle doen wat dit ook al is wat Yuppies gedurende die dag doen. Dit word die verantwoordelikheid van die verantwoordelike huishulp van paragraaf 7 om na die diere om te sien. Dit is egter nie 'n sloertakie nie, maar 'n integreerende deel van die familiesamesyn waaraan die huishulp ook deel moet hê.

Die bewustes weet dat teen die huishulp as swart ongeskoolde arbeider drie maal gediskrimineer word (vier maal as sy 'n lesbier is) en dit is aan hulle opgelê om te help om die saak te bereedder. Daarom sien hulle toe dat 'n volledige bindende en onverstaanbare ooreenkoms of kontrak met die huishulp gesluit word. Hierin word salaris, verlofvoorwaardes, pensioenskemas en bywoning van selfverdedigingsklasse (in eie tyd) uiteengeset sodat hulle mekaar nie uitskel indien onenigheid dalk sou ontstaan nie.

Die huishulp kry haar eie kamer en ook haar eie TV. Die bewustes weet dat die huishulp 'n ander behoefte aan kulturele uitlewing het wat net op TV2 en 3 te vinde is en dat dit eintlik nie vir haar lekker is om te sit en TV kyk saam met iemand met wie sy kontraktueel verbind is nie. Hulle weet dat sy eerder in haar kamer wil wees met haar foto van haar kinders in die tuisland.

Bewustes word maklik herken aan daardie selfversekerde houding waarmee hulle deur die lewe gaan. 'n Aura hang om hulle wat sê: Ek is bewus en ek voel goed daarvoor en ek voel goed daarvoor om goed te voel en ...

Laastens, onthou net, Afrikaanssprekendheid diskwalifiseer jou nie meer van bewustheid nie.

SKOOLPRAATJIES

'n Nuwe label - dieselfde ingredients

Deur MEESTER LEIMAS

VERSONKE in my gedagtes wag ek op 'n taxi... 'n Stamp teen die skouer ruk my uit my gedagtewêreld terug.

Haai, halo! Is jy miskien 'n skoolmeester? Half verdwaas kyk ek na die vrou.

Ja, dis met jou wat ek praat, sê 'n netjies geklede, ouerige vrou hier langs my. Haar hare is versteek onder 'n kopdoek.

O ja, ek is. Is daar dalk iets waarmee ek mevrou kan help?

Ja, laat ek die ding maar van my mind af kry. Jy is mos skoolmeester. Ja, dan is dit van my mind af.

Dit is vir my duidelik dat die vrou my nie gehoor het nie. Sy gee twee vinnige kuggies en trek weg.

Toe ons kinders was, was die skole mos onder die missionaries. Daar was die Metodisteskoel, die Roman Catholic School, St George's skool van die Engelse Kerk en die NG Skool. Ons ouers moes maar tevrede wees dat hulle kinders daar moet skool gaan. Wat kon hulle ook nou anders gedoen het. Ons moes maar na die Christeskoel toe gaan. So het ons maar almal ons gelerenheid daar gekry.

Maar, daar was baie respek. Ons het mekaar gerespekteer, sê ek jou meester.

Toe't die government mos die skole in die late sixties en die early seventies oorgeneem. Toe is die skole mos nie meer onder die Christeskerke nie.

Jy is mos 'n skoolmeester nè, gooi sy dit weer hier na my kant toe.

Dis heilige koeie wat jy nou melk, mevrou, dink ek. Ek wens die taxi wil kom.

Ja, dis eers toe klein Ragmat van my dogter nou die anderdag begin skool gaan dat ons uitvind die skole het glad nie gechange nie. Eers moes die kind 'n Bybel hê. Maar, nou vra ek vir jou meester. Kyk, ons is nie Christes-mense nie. Ons het baie respek vir Christes-mense. Ons woon selfs langs Christes-mense. Ons respek mekaar. Nou vra ek jou meester, is dit nie unfair nie?

Nog voordat ek 'n woord kan inkry, versnel sy na 'n hoër rat.

En, laasweek moet die kind nog 'n pak ook kry, nie omdat sy nie 'n Bybel gehad het nie, maar omdat sy en 'n klonkie in die klas baklei het. Sien, die juffrou het die storie van David en Jonathan gelees. Siende dat ons ons godsdiens by die huis doen, het Ragmatjie nie geluister nie. Dis toe dat die klonkie aan haar stamp omdat sy nie wil luister nie. Net daar baklei hulle toe.

Is dit nie unfair nie? Jy's mos self 'n skoolmeester. Behoort die godsdiens nie by die huis te bly nie? Is dit dan nie government skole nie? Of is dit maar net 'n nuwe label met dieselfde ingredients?

Wag, tot siens meester. Ek het reeds te veel van jou tyd opgevat. Hier kom my taxi ook nog. Nog voordat ek 'n woord kon inkry glij sy in die taxi. "Sorry pang, ons is vol!"

Hier wag ek steeds op 'n taxi en ek dink, ja, dis maar in my skool net so. Ons skole,

veral hier in die Skiereiland, het 'n multi-religieuse karakter. In my klas is daar ewe veel Moslems, Katolieke, Metodiste en Anglikane. Daar is ook 'n Xhosa-kind wat binnekort moet weggaan na 'n inisiasieskool.

Mens sou dink dat daar nie veel verskil tussen Katolieke en Metodiste is nie, maar hier is almal dogmaties baie bewus en trots op hulle kerke. Ook by dié wat nie tot 'n sogenaamde erkende kerk behoort nie is daar 'n fyngevoeligheid oor die saak. Elke kind in my klas volg dus 'n ander, eie afrit na die Skepper.

'n Mens kry dan begrip vir Ragmat se ma. Soos baie ander is sy nie net bekommerd oor watter godsdiens haar kind geleer word nie, maar ook watter dogmatiese kleur die meester of juffrou aan die godsdiensles gee.

Verpligte godsdiensonderrig volgens bepaalde oortuigings, en veral in ons skole waar daar 'n groot religieuse verskeidenheid is, is unfair teenoor die gemeenskap wat die skool moet dien. Dit kom neer op 'n miskienning van die religieuse anderse en vryheid van die medemens om volgens eie oortuigings sy kind te onderrig of laat onderrig.

Die curriculum wil 'n Christelik-Nasionale waarde- en denkselsel by almal vestig wat nie ruimte laat vir kritiese denke nie. Dit veronderstel dat Christelike-Nasionalisme die gemeenskaplike besit van almal is.

Dis net nie waar nie. Ons het byvoorbeeld onderwysers op die personeel wat Moslems is, en selfs 'n Boeddhis. Hulle is ook verplig om Christelike onderrig aan die kinders te gee. Daar is selfs 'n inspekteur vir godsdiensonderrig wat druk plaas op so 'n onderwyser.

Hoe gee 'n onderwyser onderrig in die Christelike godsdiens as hy van 'n ander oortuiging is? Selfs as 'n onderwyser besluit dat hy die vak sal aanbied, maar dan sy eie oortuigings beklemtoon, is die vraag: Is dit regverdig teenoor die kind?

Dit tas ook die posisie van die onderwyser aan, wat nie net op die gebied van godsdiens nie, maar ook op vele ander gebiede met integriteit en oortuiging leiding moet kan gee.

As ons vorentoe 'n onderwysstelsel kry wat verby kleur en religieuse verskille kyk, gaan dié saak selfs ook in wit Afrikaansskole, wat nou baie eenvormig is, 'n pitseersake word.

Dit lyk my al hoe meer dat godsdiensstige verdraagsaamheid die wagwoord sal moet word. En daarmee saam dat die skool nie die geskikte plek vir godsdiensonderrig is nie. Dit is 'n verantwoordelikheid wat by die ouer berus.

(Meester Leimas is die skulnaam van 'n onderwyser aan 'n bruin hoër skool in die Kaapse Skiereiland.)

DIE DODELIKE VEILIGHEIDSWAG

'n Opspraakwekkende hofsak, wat maande kan voortsleep, het dié week in die Oos-Londense Hooggeregshof begin. Sybrand Lodewickus "Louis" van Schoor staan tereg op negentien aanklagte van moord en 21 van poging tot moord, nadat hy oor 'n tydperk van 30 maande 39 mense doodgeskiet het. CHRISTELLE TERREBLANCHE het gaan ondersoek instel en afgekomm op nog 'n Palazzolo-konneksie en talle onbeantwoorde vrae

IN die agterstrate en townships van die florerende Oos-Kaapse-hawestad tussen Ciskei en Transkei was Sybrand Lodewickus "Louis" van Schoor berug as "Jesus" of "Ndevu" (Xhosa vir "Die Baard"). Die stad se polisie, waar hy twaalf jaar lank sonder enige bevordering in die honde-eenheid gewerk het, kon telling hou van sy doodskote.

Die speurtak was immers elke keer op die toneel nadat Van Schoor 'n "positiese stil-alarm" as veiligheidswag van sy eie maatskappy, Flash Security, met raakskote beantwoord het. Die moord-en-roof tak is sover bekend nooit ingeroep om die saak op te volg nie.

In die informele ondersoek daarna in die landdroshof is sy beroepe op selfverdediging en Art 49 (2) van die Strafproeswet aanvaar. Die wet maak daarvoor voorsiening dat 'n individu 'n persoon wat probeer ontsnap nadat hy 'n oortreding begaan het, kan skiet en/of doodskiet.

Die landdroshof het bevind dat minstens 26 van die doodskote as "geoorloofde manslag" kan deurgaan. Slagoffers (dié wat oorleef het) is selde gevra om mondelinge getuienis af te lê - en is klaarblyklik nóg minder geglo.

Van Schoor was ook nie onbekend met die regsproses nie. Nadat hy in 1981 uit die SAP bedank het, het hy 'n aantal maande as boodskapper vir die geregsbode Robert de Lange, 'n oud-burgemeester, gewerk. De Lange het twee jaar gelede voor die Harms-kommissie van Ondersoek na Oorgrens Onreëlmatighede getuig oor betrekkinge met die omstrede Vito Palazzolo.

Hy was na bewering die eerste mens wat vanuit SA met Palazzolo kontak gemaak het. Harms het hom egter van alle blaam onthef. Terwyl Van Schoor vir hom gewerk het, het hy aansoek gedoen om hertoelating tot die polisie. Sy aansoek is afgekeur.

VWB het minstens een mens gevind wat kon bevestig dat Van Schoor in die tyd toe sy aansoek geweier is, deur die Goud-en-diamantak ondersoek is weens beweerde onwetlike diamanthandel. Die polisie wou dit nooit bevestig nie. Minstens twee mense het bevestig dat hy dieselfde tydperk noue kontak met Palazzolo en die voormalige NP-LP Peet de Pontes gehad het.

Een, wie se naam nie genoem kan word nie, sê Van Schoor het klaarblyklik "heelwat werk" vir hulle gedoen. "Hy het gesê dat hy by geleentheid as 'lyfwag' vir hulle opgetree het," sê die bron.

Die ander bron, 'n vriendin van sowel De Pontes as Palazzolo, Ester Fanoe, beweer dat Van Schoor in dié tyd "baie snaakse goed" gedoen het. Hy sou glo dikwels voorgedat daar 'n inbraak was om versekering te eis. "Hy het hulle baie goed geken," sê sy. "Ek dink hulle het baie van sy dinge vir hom 'opgecover'."

Van Schoor het hom as 16-jarige by die polisie aangesluit. Sowat nege jaar later het hy sy eerste verdagte inbreker doodgeskiet. Hy is deur 'n landdroshof van alle blaam onthef. In dieselfde jaar, 1978, is hy met sy tweede vrou, Beverley, getroud nadat hy haar by die Church of Christ ontmoet het, waar hy 'n gereelde kerkganger was. Sy het drie kinders uit 'n vorige huwelik gehad en het sy tweede kind in die wêreld gebring.

'n Jaar of wat later het hy uit die mag bedank, en 'n aantal "odd-jobs" gedoen voordat hy by De Lange begin werk het. Nadat sy aansoek om hertoelating by die polisie geweier

Sybrand Lodewickus "Louis" van Schoor voor die Oos-Londense Hooggeregshof. (Foto: Gary Horlor)

is, het van Schoor hom by nog 'n voormalige polisieman, majoor CJH Cloete, aangesluit. Cloete, 'n vriend, het Falcon Security, 'n veiligheidsmaatskappy bedryf.

Kort daarna het vrou nommer 2 hom verlaat en het hy die tweede mens doodgeskiet op die kleinhoewe van 'n vriend. Die eerste twee voorvalle word nie nou deur die hof ondersoek nie, hoewel hy net in informele verhore van blaam onthef is.

In 1985 het Van Schoor genoeg geld bymekaar gemaak om sy eie maatskappy te stig. Flash Security is aan groter veiligheidsmaatskappye uitkontraakteer, wat beteken het dat Van Schoor self gaan ondersoek instel het na stil-alarms wat in 'n beheerkamer afgegaan het.

Hy het hoofsaaklik vir 'n Transvaalse maatskappy gewerk. Die agentskap het saam met 'n suster-maatskappy later byna alle veiligheidskontrakte in Oos-Londen ingepalm. Volgens gerugte het Van Schoor se "besondere vermoëns" eerder klandisie gewerf as afgeskrik. Van Schoor se voorkoms, 'n woeste bos baard tot op die maag, lang hare, sy forse liggaamsgebou en bruske manier, het van hom 'n soort "urban legend" op straat begin maak.

Kort nadat hy "Flash" begin het, het die skote begin klap. Nou was hy teenoor niemand aanspreeklik nie. Hy het alleen en meestal snags, gewerk.

Oor die volgende 30 maande tot Oktober 1989 het 39

mense aan sy hand gesterf - 'n gemiddeld van een per maand, is meer as 60 gewond, en is altesaam 277 alarms opgevolg.

In 25 van die 39 gevalle het landdroshof hom in informele ondersoek van blaam onthef.

In Augustus 1989 het die eerste formele verhoor na een van sy skietvoorvalle plaasgevind. Die rede was dat die persoon wat geskiet is, baie jonk was. In die tydperk waarin die skietery plaasgevind het, was die polisie deeglik bewus van Schoor, word in Oos-Londen gesê.

Misdaad-verslaggewers is na elke voorval verwittig dat "'n sekuriteitswag" iemand "doodgeskiet" het. Maar volgens plaaslike joernaliste is die naam van die wag nooit verstrek nie. Gerugte oor 'n "trigger-happy" man met 'n woeste baard wat snags sake-ondernemings van Oos-Londen met sy 4X4 bakkie fynkam, was 'n "urban legend" soos "die tokkelossie".

In baie van die informele ondersoek, het dieselfde landdroste saak na saak aangehoor.

Getuienis van enkele oorlewendes dat hulle geskiet is nadat hulle hulself vir inhegtenisneming oorgegee het, is skynbaar in die wind geslaan. Hulle was immers swart, werkloos, skuldig aan poging tot inbraak en dikwels het hulle lang krimminele rekords.

In die tydperk het hy sy derde vrou, Anne, getrou, maar is in 1989 van haar geskei. In dieselfde jaar het joernaliste van die plaaslike oggendkoerant, The Daily Dispatch, begin om die gerugte oor Van Schoor na aanleiding van "tip-offs" meer ernstig te ondersoek.

Die storie is eerste in 'n Natalse koerant gepubliseer en het dadelik wêreldwyd opskudding veroorsaak. Instansies soos die Kommissie vir Menseregte, Regslui vir Menseregte en die Kaapse Regsvereniging het begin kopsie maak teen die manier waarop informele landdrosoondersoek gedoen word en oor die wenslikheid van die Strafproeswet se Art 49 (2), waarop Van Schoor hom nou nog beroep.

In November 1989 het die prokureur-generaal van die Oos-Kaap, dr J D'Oliveira, besluit om die dokumente van 34 van die noodlottige skietvoorvalle te ondersoek en sewe maande later het mnr Kobie Coetzee, minister van Justisie, 'n ondersoek na die voorvalle gelas.

Dit was agt maande na die eerste koerantberigte. In dié tydperk het Van Schoor na bewering nog twee mense doodgeskiet, voordat hy sy wapens neergelê het.

Nou werkloos, was dit 'n "Newlook" Van Schoor wat Maandag in die Hooggeregshof onskuldig gepleit het op 19 aanklagte van moord en 21 van poging tot moord.

Hy het saam met sy twee pro deo advokate, JW Wessels en P Reutweiller, opgedaag met netjies gekapte hare en gesnoeide baard. Weg was die baadjie met die Grens Toutrek-wapen en in die plek daarvan 'n grys pak waarin hy onlangs met vrou nommer vier getroud is. Hy het vriendelik vir joernaliste geposeer.

Altesaam 231 getuies, waaronder 70 polisiemanne, gaan geroep word om te getuig. Van Schoor het glo aan vriende gesê hy het hom enkele weke gelede bekeer. Hy is op R15 000 borgtog vrygelaat, maar is nog nooit vir sielkundige waarneming gestuur is nie.

Regter Lionel Melunski van Port Elizabeth behartig die saak en word deur twee assessore bygestaan. Alfonso Hattingh van die Oos-Kaapse kantoor van die prokureur-generaal, tree op vir die staat.

HAMLET

Dié Man van die Twintigste Eeu

Denemarke in die tyd van Hamlet was 'n voorspelling van die twintigste eeu, die Eeu van die Groot Dophou en Afloer, van 'n spioen agter elke bos en 'n verraaiër in elke bed. En Mel Gibson gee in Zeffirelli se rolprent 'n uitstekende vertolking van die prins as opsomming van die twintigste-eeuse mens

H A N S P I E N A A R

AS 'n mens jou na die wêreld van skrywers en akteurs moes wend, wie sou jy aanwys as die Man van die Twintigste Eeu, die een wat al die eienskappe van die moderne mens opsom?

'n Goeie kandidaat sou Cervantes se Don Quichot wees, die ewige bestormer van windmeulens, die ridder wat nooit beloon word met die skoonste meisie se hand nie. Maar hy is daren te hopeloos - die twintigste eeu is die eeu van krag en mag, van elektroniese meulens en manne wat al die maan suksesvol bestorm het.

Dan moet dit Goethe se Doktor Faustus wees - die man wat alles weet, maar daarvoor sy siel aan die duivel moes verkoop, soos die moderne mens met sy alwetenskap die lug om hom en die grond onder sy voete aan die uitverkoop is. Maar hy as keuse vertroebel die saak - dit is faksmasjiene, laserspelers en autobahnen wat iets soos die Berlynse Muur kon laat val...

Wat van Superman? Daar was net een man wat naastenby soveel mag as hy gehad het - Adolf Hitler. Afgesien van sy verwerplike boosheid, het die twintigste eeu juis oor en oor bewys dat tiranne met soldate in Hakekruiscamp, neurotiese skilderye in hul verledes en sianiedpille in hul sakke nie hou nie, die dood van miljoene ten spyte.

Charlie Chaplin? Te stom. Dis die eeu van die mikrofoon. Albert Einstein? Te wiskundig. Dis die eeu van rekenaarfoute. Die Onbekende Soldaat? Te onbekend. Dis die eeu van paspoorte en dog-tags om die tone van lyke.

Nee, daar is net één man. William Shakespeare se Hamlet, die donker Prins van Denemarke. Die bewys lê reeds daarin dat naas Jesus Christus, hy waarskynlik al die meeste in die geskiedenis aangehaal is.

Die Poolse kritikus Jan Kott skryf dat nie almal al die Mona Lisa gesien het nie, maar almal weet dat sy glimlag. Net so het nie almal al Hamlet op die verhoog gesien nie, maar almal kan sê: "To be or not to be."

Net soos Elvis Presley die Koning van Rock en Roll was, was Hamlet die Prins van Wik en Weeg. Dit word van die twintigste-eeuse mense verwag om te wik en weeg. Elke betekenisvolle daad in dié eeu lê in 'n lewendige sarkofaag van kommentaar, ontledings, oordele, mites... waarvoor geen wetenskaplike die finale sê kan sê nie.

Dis die eeu van kommissies en ondersoeke. Voor die Suid-Afrikaanse polisie 'n misdadard sal ondersoek, moet die slagoffer eers getuie in triplikaat aandra.

Maar die twintigste eeu is ook die eeu van die rolprent. En die gewildste rolprent is die vigilante, die Charles Bronsons, die Sylvester Stallones, die Mel Gibsons. En Franco Zeffirelli se keuse van Mad Max self is 'n daad van inspirasie.

Die bepaalde weergawe van die vigilante-held wat Gibson in die repertorium gebring het, het self 'n goeie streep van Hamlet weg.

Die eerste Mad Max-rolprent slaag so goed omdat Max so 'n twyfelaar is. Wanneer hy op 'n Australiese strand sit en peins nadat hy sy stryd teen die boewe laat vaar het, kan jy "to be or not to be" voice-over sonder om 'n wenkbrou te laat lig.

Die teenoorgestelde is ook waar: Wanneer Zeffirelli se Gibson vir Polonius met een geweldige steek - in baie produksies is dit méér as een, verward en onseker - sonder om te blik of bloos agter die gordyn in sy ma se slaapkamer doodsteek, sien 'n mens heelwat van die Mad Max wat sy vyande sonder gevoel afmaai.

Ewe goeie "casting" is Helena Bonham Carter as Ophelia. Anders as die gewone Raphaelite van die meeste produksies, 'n anoreksiese feëkoningin, is 'n dikkerige Bonham-Carter veel meer twintigste-eeus, vol onderdrukte sensualiteit. Noem dit maar "vuil gedagtes" - Zeffirelli laat haar 'n wag aan sy kruis gryp in die beroemde mal-tonele wanneer sy die hele hof op loop neem met hul eie verborge begeertes: uitstekende regie, uitstekende spel.

In die ander groot "seksoneel", Hamlet en sy ma, trap Zeffirelli egter 'n bietjie klei. Dié toneel is in die moderne tyd altyd benader as 'n psigo-analitiese dramatisering, van Hamlet wat sy ma die hele tyd heimlik begeer en homself nie kan keer in haar slaapkamer nie.

Deur die slim gebruik van rolprentkonvensies - in seksonele baie beddegoed, sagte lig en 'n vinnige konsummasie - suggereer Zeffirelli dat Hamlet sy ma dalk kon verkrag het. Dit doen egter geforseerd aan, veral omdat die Shakespeariaanse stortvloed van woorde eenvoudig nie inpas nie.

Ongetwyfeld probeer Zeffirelli die psigo-analitiese - daardie priesters van die twintigste eeu - by die box-office kry. Want die hedendaagse Hamlet-dogma bepaal dat Hamlet se twyfelaar verklaar word deur sy Oedipus-sindroom: hy is nie agter die troon van Denemarke aan, net sy ma.

Die laaste dekade of twee was daar onder psigo-analitiese self 'n hewige reaksie teen die Oedipus-mite. Dit het 'n tirannie geword omdat alle verklarings daarin moet wortel. Mense wat gedurig vaders en moeders in mense se dade soek, werk op die ou end net die voortgesette dominasie van die tirannieke ouerfiguur in die hand, sê die Anti-Oedipus-mense.

Vir hulle sou Hamlet nie onder die dwang van sy moeder-psigose sy ma probeer verkrag nie. Begeerte vir die ma is maar een van baie begeertes, soms op dieselfde vlak as 'n liefde vir jellie beans of broccoli.

Die akteur Steven Berkoff skryf van homself as Hamlet in sy boek, *I am Hamlet*: "I am sickened as I imagine my mother being fucked by my uncle. My mother is not supposed to do such things. No boy's mother is. In the eyes of a child the mother is wholesome and pure and motherly... Fucking is what Hamlet does. The dirty sordid little

thing that lies between his legs is a secret to his mother, as is his mother's thing to him. But now she is doing what Hamlet does. Suddenly she is young again, i.e. fuckable. Oh horror!"

Dis wat Hamlet ontdek, maar by haar slaap... nee, op daardie oomblik wil hy sy ma oortuig daarvan dat haar man sy pa vermoor het. Die nuut ontdekte seksuele spanning tussen hulle verwar hom, en hy sien spoke - sy pa - maar om nog sy ma te verkrag ook sal buite die vermoëns van selfs Mel Gibson moet val.

Die Anti-Oedipus-benadering kom baie rofweg daarop neer dat mense "begeerende masjiene" ontwikkel om hul drange/behoefes uit te leef, en sodoende nuwe drange produseer. Soms selfs deur mal te word, of psigopate, of Hannibal the Cannibal's.

Hamlet se "begeerende masjiene" is iets heeltemal anders, praat en speel, kommentaar lewer, toesprake maak, en dinge in die openbaar afspeel teen mekaar. Waargewone mense, skryf Berkoff, sal terugdeins as hulle 'n draak teëkom, Hamlet "will speak his mind", en daarom is hy 'n held, al doen hy op die ou end niks nie. (Het Hamlet vandag geleef, was hy waarskynlik 'n politieke joernalis.)

Die spel waarvan Hamlet bowenal hou, wat hy die hele tyd wil produseer, is die intellektuele een, die spel van onthulling en die Waarheid. Hy is soos die Investigative Journalist van vandag wat nie rus voor korrupte regerings self begin bieg nie. Hy wil nie 'n sluipmoord op die president uitvoer, of hom selfs laat bedank nie... Watergate, Infogate, Inkathagate is wat hy soek.

Daarom wil hy ook nie die koning doodmaak terwyl hy bid nie, dit sou te maklik wees, "hire and salary", 'n huursoldaat se werk. Die koning moet besig wees met iets boos, dobbel, fornikasie in Hamlet se ma se bed, "then (I shall) trip him, that his heels may kick at heaven". Die styl van 'n hoërskoolseun.

Weereens is Gibson, wat sy stem so goed en so lank laat breek, en die tikkie ironiese selfbewustheid wat hy in al sy rolle bring, 'n geïnspireerde keuse. Veral in die laaste swaardgeveg kombineer hy sy vaardighede as man-van-aksie meesterlik met sy geksekerdery om Hamlet die Man van Spel te maak.

Die twintigste eeu met sy toewyding aan sport is natuurlik ook die Eeu van Spel, en dan veral die dodelikste van almal: Politiek. En dis Hamlet se ondergang, omdat hy die genadeloosheid daarvan hopeloos onderskat.

Hamlet se belangrikste gewik en weeg is nie dat hy die koning nie doodmaak nie, maar dat hy nie terugkeer na Wittenberg, na die akademie toe nie. Hy oorreed homself, deur spoke te sien, dat hy sy pa se dood wil wreek, al is dit nie om baie oortuigende redes nie - dat dié sonder absolusie gesterf het.

Bertolt Brecht is nie eintlik 'n Hamlet-liefhebber nie. In sy Klein Organum vir die

Teater wys hy daarop dat Hamlet se pa 'n bloeddorstige kryger was, en dat Hamlet se oom vrede na Denemarke en Noorweë gebring het. Hamlet wik en weeg 'n tweede keer of hy dinge maar daar moet laat, wanneer sy ma hom help om te vlug nadat hy vir Polonius vermoor het.

Tot hy die Deense koning se seun, Fortinbras, in ballingskap ontmoet, wanneer hy geïnspireer word deur die feit dat dié besig was om duisende man op die slagveld te offer in 'n doelloose oorlog teen Pole om 'n klein stukkie grond.

"In navolging van Fortinbras, draai hy terug, en in 'n toneel van barbaarse slagting, maak hy sy oom, sy ma en homself dood, en laat Denemarke oor aan die Noorweërs... So sien ons... hoe die jongman... die kennis wat hy op Wittenberg opgedoen het, heeltemal misbruik," skryf 'n suur Brecht.

Zeffirelli, soos baie ander regisseurs, het Hamlet se ontmoeting met Fortinbras gesny. Dit het die effek om dalk die sterkste ooreenkoms met die twintigste eeu heeltemal te laat vervaag.

"Politics hang over every feeling, and there is no getting away from it. All the characters are poisoned by it. The only subject of their conversation is politics. It is a kind of madness," skryf Kott.

In geen ander toneelstuk is daar soveel mense wat mekaar dophou en komplotte, soms dubbele komplotte teen mekaar smee nie - 'n aspek wat Zeffirelli se regie, en die stelbouers van die kasteel Elsinore met sy honderde gange wel uitstekend uitbeeld.

Dit maak elke toespraak van Hamlet dubbelsinnig. Kott sê: "Hamlet feigns madness, he puts on, in cold blood, a mask of madness in order to perform a coup d'etat; Hamlet is mad, because politics is itself madness, when it destroys all feeling and affection."

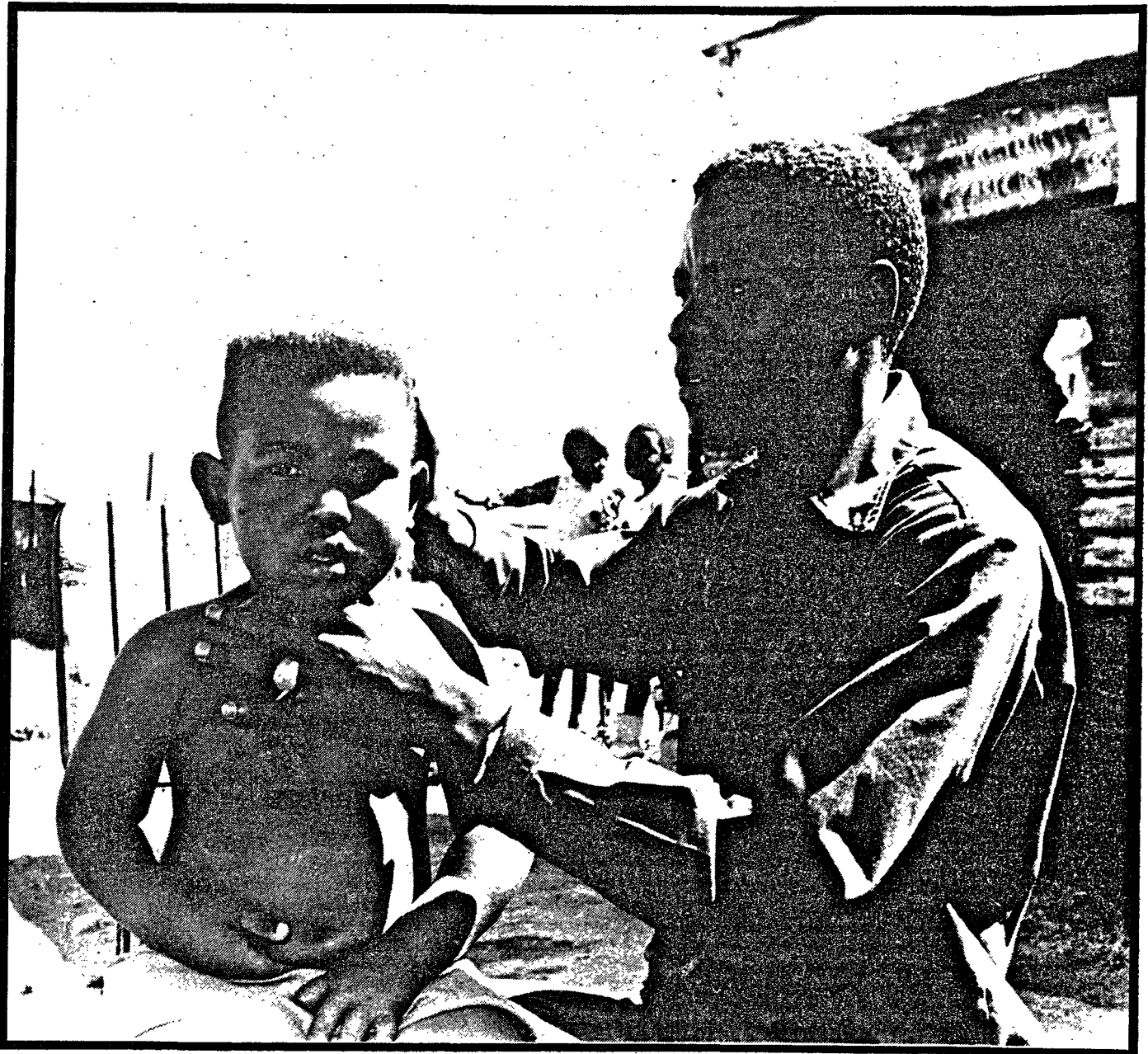
Denemarke in die tyd van Hamlet is natuurlik 'n voorspelling van die Twintigste Eeu, die Eeu van die Groot Dophou en Afloer, van 'n spioen agter elke bos en 'n verraaiër in elke bed. Soos die komplottery in Elsinore uitloop op 'n koninklike slagting, het die labirint van verdrae en die etniese en algemene paranoë voor die wêreldoorloë uitgeloopt op die slagting van amper honderd miljoen mense.

Uiteindelik is Hamlet dalk die Man van die Eeu omdat hy die moderne individu - hiperselfstandig, effens androgeen - se gemengde gevoelens om politieke uitdruk: aan die een kant kan niemand daaraan ontsnap nie, dis oral, elke minuut van die dag hang politiek in die lug soos traangas in 'n township. Aan die ander kant het die gewone mens nog nooit soveel mag gehad as nou om oor sy lot te besluit nie, of dit deur die magdom keuses is wat hy as verbruiker het, en of dit die vrye toegang tot die politieke spel en die media is.

Om dié rede sal niemand te veel kla as Mel Gibson eendag nog in 'n Hamlet II ook speel nie.

KWA-DELA: DIE SAAMLEEF MET DIE VREES

Die klein gemeenskap by Kwa-Dela is vanjaar drie keer aangeval deur Inkatha-bendes. Die laaste aanval was op Julie 26 - 'n week ná die onthullings oor polisiebefondsing van Inkatha. AUDREY BROWN het dié gemeenskap gaan besoek

Mdliwa Mahlangu, Marsh die haarsnyer, Mshoza Mabuza, Piet Msibi, Hezekiel Magagula en Hoffie Mhethwa bak in die son. (Foto's: C Sols)

KWA-DELA lê tussen Carel Boshoff se Morgenon en Davel, daar in Bethal se wêreld.

Die dorpie lê aan die einde van 'n stoppad - tuiste van by die 4 000 siele, skat ek. By die begin van die grondpad staan 'n bakkie vol swartmense, koppe kaal geskeer. 'n Entjie verder, in die middel van die pad, staan twee boere en beraadslaag.

Kwa-Dela self lyk soos enige plattelandse township, bokke en hoenders in die straat, pampoene op sinkplaatdakke. Maar daar is net een ingang, en die eerste gebou wat mens sien, is 'n aangeboude polisiestasie en 'n ry sinkplaathuisies aan die ander kant van die straat. Die township bestaan al sedert 1950, vertel van die inwoners ons, maar sedert die afskaffing van die Wet op Instromingsbeheer het meer mense hier kom woon. En die laaste drie jaar het nog meer mense van die plase na Kwa-Dela verhuis.

Vroue was hul wasgoed en mans werskaf in die werf, terwyl kinders wat nie skool toe is nie, op die strate speel. 'n Stilligheid lê oor alles en die son bak neer op dié wat niks het om te doen nie. Mense kyk nuuskierig op wanneer hulle 'n vreemde motor gewaar. Almal ken mekaar, en dis maklik om vas te

stel waar George Mashinini, die onderwyser, woon.

Mashinini is die voorsitter van die ANC-tak hop Kwa-Dela, en die ander mense wie se huise aangeval is, is lede van dié organisasie. Hulle verstaan goed waarom die aanvalle gaan, maar die gewone mense van Kwa-Dela verstaan dit glad nie. Hulle ken nie politiek nie, sê hulle.

"Ons kom van die plase af," vertel Jessie Manana terwyl sy haar wasgoed was. Sy woon langs die ou man Amon Nkosi, wat al sy besittings verloor het in die aanval van Julie 26. Die 71-jarige Nkosi is 'n lid van die ANC, en hy bou aan sy huis toe ons daar kom. Sy vrou en klein- en agterkleinkinders woon op Bethal by familie.

Nkosi woon die laaste 5 jaar op Kwa-Dela, nadat hy van 'n naburige plaas, Remhoogte, afgesmyt is omdat hy te oud was om te werk. Die meeste van die mense op Kwa-Dela kom van die plase, maar om die een of ander rede moes hulle daar loop. Manana vertel dat sy met haar skoondogter baklei het, daarom moes sy loop.

Sy ken nie vir Inkatha nie, sê sy. "Die township was eers baie stil. Maar nou

is almal bekommerd. Daar is van die ANC-mense wat nie by hul huise slaap nie. My vensters is gebreek die aand toe hulle Nkosi se huis afbrand. Van ons is nie betrokke by politiek nie, en ons kan ook aangeval word. Hoe moet ons maak?"

Hy sê vandat hulle "politiek in die township begin maak het", is hulle gewaarsku dat Inkatha hulle gaan aanval.

"Verlede jaar het ons aangedring dat die stadsraadslede bedank omdat hulle nie veel doen vir die mense nie. Sien jy daardie huise daar?" beduie hy na die ry sinkplaathuisies aan die ander kant van die straat. "Daardie mense wag al jare vir huise. Insteede daarvan dat hulle huise kry, bou die raadslede vir hulself groter huise, en brand dan ons huise af. Ek het niks oor nie. Ek het hier gevlug met net die broek waarin ek geslaap het, my vrou met haar nagrok. Ek moet op my ouderdom van voor af begin."

Die ANC-veldtog het drie van die ses raadslede laat bedank, en daarna is 'n administrateur aangestel.

"Mkhonza, die burgemeester, was woedend," sê Mashinini. "Daarom het hy weer-wraak geneem. Hy het by Inkatha aangesluit,

en 'n groepie mense, die Black Cats, uit Ermelo geroep om ons aan te val," sê Mashinini.

Napoleon Mkhonza was nie tuis toe VWB in Kwa-Dela was nie. Sy naam, en die name van vele ander mans word genoem in beëdigde verklarings wat by Cheadle, Thompson en Haysom, 'n regsfirma in Johannesburg afgelê is.

Die eerste aanval is geloods toe Inkathalede op pad terug van die imbizo op Soccer City vroeër hierdie jaar by die township ingery het en mense en huise met klippe bestook het.

Die tweede aanval was op 8 Julie, terwyl Mashinini en ander ANC lede by dié organisasie se kongres op Durban was. Mashinini se voorste huis was heeltemal afgebrand in dié aanval, sy seun lê in die hospitaal en sy skoondogter is dood weens die aanval. Op die vooraand van haar begrafnis, by die nagwaak, is die gemeenskap weer aangeval en 'n hele aantal huise mors-af gebrand.

Verder op in Nkosi se straat gewaar ons 'n groepie jongmense wat besig is om hare te sny. Ons groet vriendelik en vra of ons foto's kan neem. Hulle stem gemoedelik in, lus vir

BETHAL BY NIGHT

Besoek Bethal en bring 'n aand deur saam met hyperventilating Ariens,

Max die rottweiler en bakleerige blondines.

AUDREY BROWN se voete vries, haar hart bitter seer

DIE aand het begin soos enige ander in 'n vreemde plek: stof gaan afwas, 'n ietsie te eet en 'n besoek aan die kroeg vir 'n bietjie local colour.

Alles normale aktiwiteite vir joernaliste op 'n storie - nieteenstaande die feit dat die ontvangsdame wat die sleutels vir ons kamers oorhandig het, my op skewe Ingels verseker het ek moet nie "worry" nie.

"Don't worry," sê sy, "your rooms are far apart, but you are quite safe."

Nuuskierig vra ek verder uit: "What do you mean?"

"There are white people on both sides of you."

Noem my dikvellig of dom; maar ek verstaan nog steeds nie.

"I mean there are only white people around you. There are no blacks, so you don't have to be scared."

Ek proes van die lag: "That's fine. then. I won't worry."

Ons koms in die half leë eetsaal het groot opspraak verwek: die kelnerinne was druk besig om inligting heen en weer te dra; ja, ons is nie van hier af nie. Nee, hulle weet nie wat ons hier soek nie.

Die witmense hier is hard; hulle hou glad nie van swartmense in hul plek nie.

Die kos was eenparig aaklig - soet wortels, soet rys, soet beetslaai. Mind you, die rooi wyn was nogal lekker.

Na die kroeg vir 'n smakie van Bethal by night.

Die kroeg is leeg. Net 'n swartman by name van Richard is aan diens agter die toonbank.

'n Wyntjie of wat later, en nog 'n klomp swart- en Indiërmans stap binne vir 'n paar koues.

Ons kyk maar TV onderwyl ons 'n paar versigtige vrae aan Richard rig.

Hoe is die witmense hier?

Soos orals - baklei met swartmense.

Wat doen die polisie daaromtrent?

Soos orals - niks.

O.

In die stilte stap drie mans met figuurlike grysskoene aan. Een kyk na die ry swart en bruin gesigte by die kroeg en iemand sê: "Oh God, laat ons hier uit fokof."

Dis nogal jammer, meen ons onder die lag. Dit sou lekker wees om die dinamiek tussen 'n klomp swartmense en 'n groep witmense te aanskou. Maar nou ja.

Nog 'n groepie figuurlike grysskoene waag dit, en weer skarrel hulle weg. Ons raak gewoon daaraan.

Nog 'n groepie laat hulle nie afskrik nie - stap binne vir 'n brandy en coke. Drie mans, 'n vrou en twee honde. Ons meen: aangesien die kroeg swartes toelaat, is honde ook maar welkom.

Maar koue rillings trek by my ruggraat af - dis 'n rottweiler en 'n pit bull. 'n Blondine (manlik, maar ek sal later verduidelik) onder die groep sal my meedeel dat hy "gekruis is met 'n terriër. Mooi hondjie, nè?"

Baie jonk en baie sterk. Die hond en die man, bedoel ek. Selde oë (ek sweer).

Ná 'n kort gesprekkie oor kwaai honde (die rottweiler se naam is Max, verneem ek), is daar skielik spanning in die lug. 'n Ouerige man in die groep wip woedend van sy stoel af en wink die blondine buite toe.

Die ander swartmense het intussen verdwyn en Richard die kroegman verduidelik; die ou man vry met daai jong waarmee jy gepraat het. Ek dink hy is jaloers oor jy met hom gepraat het.

Haai rêrig.

Ons verander skelmpies die kanaal op TV. Niemand kla nie. Draai die klank bietjie harder. Niemand kla nie. Die honde speel rustig met die oorskietbene van daardie aaklige sopper. En nog 'n groepie mense stap binne; twee vet vroue en 'n man.

Ons vertrou die vrede.

Die blondine kom terug, gevolg deur 'n

bebloede ou man.

"Ek moer jou ander oog ook pap. Jy moet kak praat oor my."

Die ou man is kwaad. Richard verduidelik en ek lei af: iemand anders is geïnteresseer in die blondine.

"Maak nou hierdie bar toe. Ek gee nie om wie hier sit nie. Dit kan nou Nelson Mandela se vrou wees, Buthelezi s'n ook. You close this bar right now!"

Ek kyk na die wit-vroue. Hulle kwalifiseer nie vir Mandela of Buthelezi se vrou nie. Hy verwys seker na my, maar ek voel vere - ons glase is nog vol.

Uiteindelik is ons glase leeg. Ons besluit om te waai. Maar wag, 'n geraas uit 'n ander oord. Ons gaan stel ondersoek in - 'n kroeg vol dronk mense.

Ons stap binne. Soos ek gesê het: ons vertrou mos die vrede.

Intrapslag wuif die kroegvrou ons weg sonder eers te bodder om op te staan.

"Dis toe," sê haar mond onder 'n bos kroeserige hare.

'n BoodsAPPER beduie in siSotho dat ons nader moet staan sodat hy die situasie kan verduidelik.

"Ek wil julle net vertel dat daar mense hier is wat nie gemaklik is met julle nie."

Hoe weet jy ons praat siSotho?

"Is jy dan doof?" vra die BoodsAPPER. Nee, ek praat meer as één taal, probeer ek verduidelik. Maar gaan maar voort.

"Daar is mense hier wat julle sal seermaak. Ek sal dit nie persoonlik doen nie, ek waar- sku maar net."

Maar...

"Nee, moet asseblief nie aan my vat nie. Maak dat julle hier wegkom."

Intussen stap so 'n reusagtige Arian-tipe rond op soek na moeilikheid. Stamp so aan my van agter af.

"Ek gee nie om of julle betaal het om hier te bly nie. Ek gee nie 'n fok om waar julle

vanaf kom nie."

Maar...

Ander mense pis hul straaljies by: "We've got AWB's here and they don't like you." Die Arian-tipe hyperventilate hier langs my.

But we've paid our money....

"I don't care, and neither do they."

But...

"Ek waarsku julle net. Hier sal julle doodgemaak word."

Ek kyk rond.

You've got a point there, dink ek. Maar ek is nie van plan om uit 'n kroeg gesmyt te word deur 'n paar dronkgatte nie. 'n Hele paar dronkgatte nogal.

Ek probeer weer vir Driekie die kroegvrou - ek vang haar net soos sy 'n bier bedien.

"Dis toe," sê sy weer, sonder om eens na my te kyk, en maak dat sy wegkom.

My hart is seer. Bitter seer. Ek wil amper huil van woede en frustrasie. Wie de fok dink hierdie mense is hulle. Hulle kan mos nie net maak met my wat hulle wil nie. Wat moet ek nou doen?

Stand on my principles and make a scene? Ek maak net reg vir so 'n onderonsie, toe onthou ek: Die vrou in die katebak verbrand in Klerksdorp 'n paar jaar gelede.

Toe onthou ek Bethal, die dorp waar boere kaffers doodmoer vir niks nie. Waar bandiete verkoop word en soos slawe behandel. Toe onthou ek die plaaswerkers op die aartappelplaas in die vyftigerjare. Toe onthou ek die dagga-dans van die Bethal-gevangenis.

Toe onthou ek waar ek is.

Ons bly 'n toepaslike rukkies vir ons trots, en skarrel weg om 'n strategie te beplan. Moet ons in een kamer slaap - hulle kan maklik in die nag kom skoor soek. Maar wat help dit ons slaap in een kamer? Hulle is 'n busvol, dit sal dit net makliker maak vir hulle. Twee voëls met een skoot.

Robin Alexander praat my aan die slaap, my voete yskoud, my hart bitter seer.

gesels. Die mans vertel dat hulle nog nooit gehoor het van Inkatha in hul gemeenskap nie en die ANC ken hulle ook nie baie goed nie.

"Jy sien," sê die oudste onder hulle terwyl sy broer sy hare "german-cut" sny: "Daar was nie ANC of Inkatha hier nie. Maar toe die ANC begin met veldtogte, het ander mense kwaad geword. Nou maak hulle moeilikheid vir almal van ons. Die aanvalle maak lat ons swaar lewe. Voorheen was almal vriendelik met mekaar. Nou sal jy kom kry dat ons kinders miskien baklei met ons bure s'n en dan waarsku mense jou dat jy gebrand sal word. Daar is ook comrade-tsotsis wat moeilikheid maak by die lounge (buursaal). Hulle vat ander mans se girlfriends en as jy net iets daarteen sê, kan jou huis afgebrand word," sê Mdliwa Mahlangu.

"Daar is baie mense hier wat nie werk nie. Dié plek is dood. Dit is maklik vir enigiemand om hier te kom om mense teen mekaar op te steek. Ons wil liever op 'n ander plek gaan woon."

Mahlangu en Mthethwa, 'n jong man wat so pad matriek geslaag het en wie se huis ook afgebrand is, vertel van die frustrasie op Kwa-Dela; die gebrek aan werk en dat die enigste werk hier by die TK (Oostelike Transvaalse Korporasie) is.

Die 71-jarige Amon Nkosi moet van voor af begin nadat sy huis deur die "Black Cats" afgebrand is op 26 Julie.

Frustrasie lê vlak as hulle vertel van die kere dat hulle in Bethal deur boere verwilder is, die gebrek aan werk en ontspanning in Kwa-Dela.

"Hier is net plaasmense hier. Wat weet hulle van enigiets af?" vra Mahlangu, wat al in Johannesburg gewerk het.

Die ander maak kaspies: "Die mense hier is stil, hulle drink skaars. Nou wat is verkeerd daarmee? Hulle het nie geld om te drink nie". Mahlangu meen hulle het geld vir niks nie: "Hulle het nie eers geld om hul hare te sny nie - dis dié dat jy verniet mense se hare sny. As jy in Johannesburg was, kon jy mense R2.50 'n kop gevra het," sê hy.

Die ander mense op Kwa-Dela praat nie so maklik nie. Hulle is maar skrikkerig vir vreemdelinge. "Gaan vra daar by die polisie-kantoor as jy enigiets wil weet," vertel 'n ou man terwyl hy sy pluimvee voer.

Die son sak toe ons wegry van Kwa-Dela af. Maar daar is nie die gewone geskarrel wat mens kry in ander townships nie; daar is nie die gewoel van werkmense wat terugkeer huis toe nie, net 'n kombens van stilte soos mense regmaak om vroeg te gaan slaap. Wat anders doen mens dan in 'n township soos Kwa-Dela? Maar nà die geweld van enkele weke gelede, slaap mense nie so gerus soos voorheen nie.

TELEVISIEPROGRAMME

23

VRYDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Health Week
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Mr Microchip
3.30 Chip 'n' Dale
3.55 Bible Story
4.00 Lassie
4.30 Another Life
4.55 Fast Forward
5.45 News
6.00 Gee Whiz
6.30 Gillette Sport
7.05 Fly by Night
8.00 Die Nuus
8.35 Koöperasiesories II
9.03 Hoosiers
10.55 Spies en Plessié
11.40 Kommissaris Lorraine
12.40 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Kontanga
1.26 Ke Bophelo
1.52 Jazz Jazz Jazz
2.15 Star Schools
3.15 Thina Bantwana (TV2); Anpan Breadman (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Edutaining the English Way
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Doors (TV2); Ba Ha Hlalele (TV3)
6.30 Shell Road to Fame
7.00 News
7.30 Shopper's Surprise
8.11 Circus Series
8.30 TopSport
8.55 News Update
9.04 Kate and Allie
9.32 Film: Diamond Trap
11.14 Muzik à la Carte
12.14 Stasie sluit

MNET

INTEKENARE
10.30 The Last Starfighter
3.00 Smurfs
3.30 The Chipmunks
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Eko-Boffins
OOPTYD
5.00 Amen
5.30 Loving
5.55 Hyperama
Pricebusters
6.00 Empty Nest
6.30 The Simpsons
INTEKENARE
7.00 Big Trouble in Little China
8.58 Hyperama Pricefinders
9.00 Hold My Hand I'm Dying
11.00 Raging Bull

1.10 Evil in Clear River
2.50 Comeback
4.30 A Night in Heaven
6.00 The World of Sharks and Barracudas

24

SATERDAG

TV1

5.57 Oggendboodskap
6.00 Hospital Satellite Network
6.30 Agriforum
7.00 GMSA
9.00 Chinese Kitchen
9.30 Beyond the Chalkboard
9.40 Onderste Bodem
9.50 Featherfoot Farm
10.05 Walt Disney
10.35 Getroud, 'n Plesierige Gewoonte
10.55 Allied Money Talk
11.00 Gerhardus & Petronella
11.05 Snuffels Smit en Bennie Grootoog
11.10 Kode IFB7
12.00 TopSport
6.00 Die Nuus
6.15 Kompas
6.20 Noot vir Noot
7.00 E.N.G.
8.00 News
8.35 LA Law
9.30 Film: An American in Paris
11.25 Cyril Green Show

TV1/2/3

4.30 Sport: Rugby
9.00 University of the Air
9.55 Once Upon a Time
10.05 Cedric the Crow
10.15 Featherfoot Farm
10.25 Today's Women
10.35 On the Move
10.45 Edutaining the English Way
11.30 The Three Little Pigs
11.38 Travelling
11.48 Food - Farm to City
12.08 Static and Current Electricity
12.28 Learning to be Yourself
12.49 Why Man Creates
12.55 Agriforum
1.25 Road to Health
1.35 Cross Over
2.00 TopSport
6.00 Different Strokes
6.30 Devotion
6.33 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
7.00 News
7.30 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
8.00 Film: The Grand Baby
9.52 In the Heat of the Night
10.42 Video Juke Box
11.42 TopSport

M-NET

INTEKENARE
7.00 Hallo Spencer
7.30 Smurfs
7.55 The Charlie Brown and Snoopy Show
8.20 Adventures of the Little Mermaid
8.45 Alf Animated
9.15 Star Wars Droids
9.40 The Ewok Adventure
10.05 Pound Puppies
10.30 Mac & Mutley
11.00 Disorganized Crime
1.00 Jumpin' Jack Flash
3.00 Motorsport News
3.30 Supersport: Rugby
OOPTYD
5.00 Supersport: Sokker
5.45 Supersport: Gholf
INTEKENARE
7.00 Road to Avonlea
8.00 Fame, Fortune and Romance
8.30 A Man and a Woman
10.15 The 1991 World Music Awards
11.30 Isabel's Choice
1.05 Fighting Mad
2.30 Octopussy
4.30 Death Wish II

25

SONDAG

TV1

12.30 Franse Liedere
1.00 Remi
1.25 Zetl
1.30 Hallo, Spencer
2.00 Adventures on Sinclair Island
2.50 Met Ander Woorde
3.45 Collage

4.40 Beyond 2000
5.30 Skrifspore
5.50 Kruis en Kroniek
6.25 Plante van die Bybel
6.40 Met Woord en Lied
7.00 50/50
8.00 News
8.15 Agenda
9.00 SABC Music Prize Finals
10.30 Songs of Faith
10.40 TopSport: Belgian Formula 1 Grand Prix and Czechoslovakian Motor Cycle Grand Prix

TV2/3/4

10.00 Impressions
12.00 Church Service
12.30 Magnificat
1.00 TopSport
6.00 National Geographic Explorer (TV2); Ho Lla Noto (TV3)
7.00 News
7.30 In Depth, Masakhane/Masimudumise (TV2); Mahlasedi a Tumelo (TV3)
9.04 Hunter
9.58 Highway to Heaven
10.48 Film: Love Me, Leave Me
12.26 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
7.00 East-Net open
7.01 Varavu Nalla
9.00 Music Special
9.30 Essence
10.00 The Guests of God
10.30 Canal Portugues open
1.30 Witness to Survival
2.00 Selva Verde: Central American Rainforest
3.00 Where the Boys Are
4.30 International Video Challenge
OOPTYD
5.00 Baywatch
6.00 Grand Slam
INTEKENARE
7.00 Carte Blanche
8.00 Best of Europe
8.30 Field of Dreams
10.15 Supersport: Gholf
11.00 Supersport: Tennis

26

MAANDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Showbiz
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.00 Telerama
3.00 On the Move
3.10 Beyond the Chalkboard
3.20 Tellytrip Time
3.30 The Blunders
3.40 Pumpkin Patch
3.55 Bible Story
4.00 Robotech
4.30 Webster
5.00 Antenna
5.45 News
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 Telly Fun Quiz
7.30 Major Dad
8.00 Die Nuus
8.35 Op Versoek
9.00 TopSport
10.00 Agenda
11.00 Die Eiland
12.00 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Toyota Top 20
1.52 Tumisang/ Dumisani
1.15 Star Schools Matric: Romeo and Juliet
3.15 Ezoxosh' Idada, Imibala (TV2); Barbapapa (TV3)
3.45 School Talk
4.30 Walt Disney
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Superman
6.30 Police File
7.00 News
7.30 Ziyaduma Nge Nknaks (TV2); In-Depth (TV3);
8.00 I Yawa Ngu-Dan (TV2), After 8 (TV3)
8.30 Jazz Jazz Jazz
8.55 News Update
9.09 Family Ties

9.38 Twin Peaks
10.31 Wolf
11.23 Dancin' to the Hits
11.46 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
10.30 Raging Bull
3.00 Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
OOPTYD
5.00 Sydney
5.30 Loving
6.00 Full House
6.30 Working It Out
INTEKENARE
7.00 The Aviator
8.45 60 Minutes: Clark Clifford
9.00 The Crazy World of J Vrooder
10.35 Box Office America
11.00 Big Trouble in Little China
12.45 Stasie sluit

27

DINSDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Science and Technology
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Ekonomie in Beeld
3.10 Videoybel vir Kinders
3.15 Hello Blikbrein!
3.30 Filkfloovossie
3.45 Wiele Walle
4.00 Dis Waar
4.05 Ken Jousef
4.15 Wetenskap in Werking
4.30 Polisiepetaljes
5.00 Tekkies
5.42 Kompas
5.45 Die Nuus
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 Agter Elke Man
8.00 Nuus
8.35 Dallas
9.30 The Judge
10.00 American Chronicles
10.30 News
10.35 Diagonal Street
11.00 University of the Air
12.00 Epilogue

TV2/3/4

1.00 Ngomgqibelo/ Ka Mokibelo
1.54 Rock 'n' Roll Palace
2.14 Star Schools Matric: Mathematics
3.15 Barbapapa (TV2); Molomo Radipotso (TV3)
3.45 School Talk
4.25 Lehla la Bana
4.35 Cross Over
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Defenders of the Earth
6.30 Inxaki ka Sam (TV2); Ke Bophelo (TV3)
7.00 News
7.30 In-Depth (TV2); Diaduma ka Nknaks (TV3)
8.00 Siyayeela/ Siyazungeza (TV2); Matswakabele (TV3)
8.30 Mmino wa Setso
8.55 News Update
9.05 The Fanelli Boys (1)
9.32 Film: The Haunting of Julia
11.13 World Entertainment News

M-NET

INTEKENARE
6.30 Supersport: Tennis
10.30 Jumpin' Jack Flash
12.10 60 Minutes: The Brady Bunch
3.00 Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
OOPTYD
5.00 America's Funniest People
5.30 Loving
6.00 The Hogan Family
6.30 Carol & Company
INTEKENARE
7.00 Not a Penny More, Not a Penny Less (1)
9.00 Supersport: Best of English Soccer
10.00 Supersport: Motorsport
11.00 Where the Boys Are

28

WOENSDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Style
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Historically Speaking
3.30 Adventures of Teddy Ruxpin
3.55 Bible Story
4.00 Normal Life
4.30 Henry's Leg
5.00 Innovations
5.15 Zapmag
5.45 News
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose Jare
7.00 1922

8.00 Die Nuus
8.35 Legkaartbonansa
9.00 Baasspeurder Faber
10.05 Dossier
10.20 Die Nuus
10.25 Die Oorwinning
12.00 Oordenking

TV2/3/4

1.00 Siyayeela/ Siyazungeza
1.52 Rock 'n' Roll Palace
2.15 Star School Matric: Science
3.15 Adventures of Hacchi
3.45 School Talk
4.30 Rugby Coaching
4.35 Allied Money Talk
4.40 Communication
4.50 Tellytrip Time
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 The Wonderful Wizard of Oz
6.30 Kontanga (TV2); Di-Yi-Kae (TV3)
7.00 News
7.30 Abangani (TV2); In-Depth (TV3)
8.00 Mhla Laduma (TV2); Ntome Tsebe (TV3)
8.30 Ezodumo
8.55 News Update
9.10 Lion of the Desert
10.08 Night Court
10.36 Harmony Gold Presents
11.09 Kommissaris Toeval
11.59 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
6.30 Supersport: Tennis
10.30 Isabel's Choice
12.05 60 Minutes: RU 486
3.00 Smurfs
3.30 Teenage Mutant Hero Turtles
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 Ducktales
OOPTYD
5.00 Three's Company
5.30 Loving
6.00 Perfect Strangers
6.30 Wings
INTEKENARE
7.00 Not a Penny More, Not a Penny Less
9.00 Camera 7
10.00 The Return of the Soldier
11.45 Field of Dreams
1.35 Stasie sluit

29

DONDERDAG

TV1

5.15 Larry King
6.00 GMSA
8.25 Future Watch
8.45 CTV
1.00 Headline News
1.30 Business Day
2.03 Telerama
3.00 Eduspektrum
3.30 Walter, die Wasbeer
3.55 Dis Waar
4.05 Swartwoodkliniek
4.50 Antenne
5.42 Kompas
5.45 Die nuus
6.00 Santa Barbara
6.30 Rustelose jare
7.05 Sonkring
8.00 News
8.35 Evening Shade
9.00 thirtysomething
10.00 Agenda
11.00 No Jacket Required
11.30 Infinite Voyage
12.30 Epilogue

TV2/3/4

1.00 Shell Road to Fame
1.26 Ntome Sebe
2.15 Star Schools Matric: Biology
3.15 Anpan Breadman (TV2); Indaba (TV3)
3.45 School Talk
4.25 Let's Be Creative
4.40 Ikhyala Labantwana
4.50 Road to Health
5.00 Capitol
5.30 The Bold & The Beautiful
5.57 Devotion
6.00 Toyota Top 20
7.00 News
7.30 In-Depth (TV2); Ke Eng (TV3)
8.00 526 (TV2); Ntshwarele (TV3)
8.30 Tumisang/ Dumisani
8.55 News Update
9.10 Lion of the Desert
10.08 Misdaad in Miami

10.59 Movie Focus
11.31 The Tracey Ullman Show
11.56 Stasie sluit

M-NET

INTEKENARE
6.30 Supersport: Tennis
10.30 Fighting Mad
12.00 Videofashion: New York
3.00 Smurfs
3.30 The Chipmunks
4.00 The New Mickey Mouse Club
4.30 The Wide World of Kids
OOPTYD
5.00 Blossom
5.30 Loving
6.00 The World of National Panasonic
INTEKENARE
7.00 Revue Plus
8.00 Talk on M-Net at Eight: Phil Donahue
9.00 Moving Violations
10.30 Box Office America
11.00 A Man and a Woman
12.45 Stasie sluit

ELMARI RAUTENBACH SKRYF OOR DIE WEEK SE TV

COLLAGE VAT 'N KANS... WAT ONS ADVERTENSIEMANNE SE HARE SAL LAAT RYS

WAT is "in" en wat is "uit" geld enige tyd net so sterk vir TV as die nuwe modeseisoen. Maar wat gewild is op TV word meer dikwels bepaal deur die gewoontes van die massa as die werklike gehalte van programme.

Geen visuele vervaakmedium kan mense so vinnig in blindelinge volgelinge verander soos TV nie. Blindelings, want as so 'n kyker dit eers in sy kop het 'n sekere program is goed en 'n ander sleg, is waag uit en word die week 'n aaneenstringeling van voorspelbare TV-vermaak.

Hoe dikwels het 'n mens nie al iemand hoor sê nie: ons kyk net *thirtysomething*, *LA Law* en *American Chronicles*. Of: *Collage* word op so 'n slegte tyd uitgesaai. Daarom kyk ons nooit nie. Of: "soaps" is gemors. Wie wil nou na *Dallaskyk*? Maar as 'n mens so af en toe jou vooropgestelde idees eenkant sit, vind jy allerhande interessante kykstof, die lekkerste rusbankvermaak, of - tot jou verbasing - dat selfs 'n hoog aangeskrewe gunstelingprogram sy vrot kolle het.

'n Voorbeeld van die laasgenoemde is hoeka *thirtysomething*, wat met sy twee episodes oor Nancy se kanker-operasie 'n hoogtepunt bereik het, maar met verlede week se self-ingenome, pretensieuse uitbeelding van die aarts-irriterende Ellyn se wroeging of sy die getroude Jeff moet aanmoedig of nie, gewys het presies hê oppervlakkig en vervelig 'n yuppie-program soos die kan wees. Baie mooi al die beelde van water: die swembad, reën, stoom en so meer - veral omdat die tweetjies mekaar by die gimnasiumswembad ontmoet en hul eerste soen in die reën gehad het. (Wat 'n mens amper laat lus voel het om soos die toetsgroep van een van Michael en Elliot se advertensies te sê: "I loved them. I loved to hate them...") Maar om met die beelde simboliek te probeer gee aan so 'n emosionele ge-dems-uitryg het veral met die slottoneel (die twee wat saam wegsweem in hulle "gym"-swembad) meters dik aangeplak gevoel. Vergelyk dit met die toneel waar Nancy vir Hope sê die een ding waaroor sy nagte wakker lê omtrent haar operasie is nie vrees vir die dood nie, maar dat haar driejarige dogtertjie te jonk sal wees om dit verstaan as sy moet doodgaan; dat die kind sal grootword met die idee haar ma het haar in die steek gelaat...

Verrassings is daar ook. Kyk nou maar na Jan Scholtz se *Diesonkring*, 'n heerlike Afrikaanse seep, waarin elke denkbare Calvinistiese ou koei met groot behae deur die skrywer/regisseur Jan Scholtz uit die sloot gegrawe word. Wie het gesê Afrikaanse soopies kan nie kers vashou by hul Amerikaanse eweknieë nie? Die konfrontasie tussen die jonge Werner en die suur, gemene onderwyser, Dup, het waarskynlik menige Afrikaanse kyker onwillekeurig na sy asem laat snak. 'n Goeie Afrikaanse leerling wat sy neus wil skoonhou tot sy laaste skooldag doen mos nie so iets nie! Tog is daar heelparty van ons wat iets van daardie ou man herken in 'n prille, onaangename skool-ervaring.

En wat 'n aantrekklike, natuurlike speler is die Theunis Nel nie. Tog

thirtysomething... 'n Inslinking na Nancy se kanker-operasie

jammer sy "spore" moet nou iewers "doodloop" - as die voorspelling van die be-juweelde waarsegster aan die begin van die episode waar gaan word. (Iemand wat al heelwat ondervinding van waarsegsters het, sê dis onsin dat hulle altyd so vol juwele en swart maskara voorgestel word. Hulle is meer dikwels somer doodgewone ronde Fordsburgse tantes in pienk krimprien en krullers, maar jy moenie met hulle lol nie en jy kan hulle maar glo...)

Dallas is deesdae self vol verrassings, as 'n mens een van daardie kykers is wat uit pure gewoonte neus optrek vir dié ietwat "seedy" sage. En kykers het dit begin agterkom. Die reeks is skielik besig om by die week groter kykysfers te kry en met reg. Met sulke ongelooflike kinkels soos die verkoop van Ewing Oil - boonop aan 'n vrou, die ongelooflik dramatiese moord op die arme April en die malhuis-episodes is die reeks se skrywers nou regtig besig om kykers vir oulaas op 'n dolle rondomtalie-rit te neem. Die doodskoot vir enige strootsage is as dit so voorspelbaar word dat 'n mens twee episodes kan mis en steeds die verhaal volg. (Dit geld nou nie die gedagtelose mid-dagreekse soos *Santa Barbara* nie, waarvan een van die loksinne vir Woensdagaand se episode is: "Steve takes action in connection with the shirt...") Met *Dallas* is 'n mens deesdae nie meer seker wat die volgende minuut gaan gebeur nie.

ADVERTENSIEMANNE OP HIE BODEM AANGEVAT

Collage waag Sondagmiddag (3:45nm op TV1) met 'n insetsel waarvoor die gereelde Sondagmiddagslapie gerus opsy geskuif kan word. Veral ons plaaslike advertensiemakers sal dalk ná die tyd hulle stemme dik wil maak.

Die skrywer en regisseur Theo Antoniou het die Britse advertensie-guru Barry Fox (hy is verbonde aan die internasionale advertensiemakterskappy Lintas) tydens 'n besoek aan Suid-Afrika gevra of ons TV-advertensies hier as 'n kunsvorm beskryf kan word en of dit doodgewoon net "hard sell" is. En die man het ongelukkig gesê: beslis geen kunsvorm nie.

Volgens Fox is skeppende mense nodig om advertensies te maak,

maar beskou hy nie die eindprodukt as kuns nie. Hy het voorts gekap na plaaslike advertensiemakterskappye deur te sê Suid-Afrika se TV-advertensies is nog baie macho en ongesofistikeerd in vergelyking met dié in die res van die wêreld en dit kom voor of hier geglo word as 'n advertensie ad infinitum vertoon word, sal kykers uiteindelik die boodskap "koop". In die buiteland, sê hy, is dit glad nie die geval nie. Daar is te veel TV-kanale waartussen 'n kyker kan kies. As 'n advertensie nie onmiddellik die aandag trek, gesofistikeerd, werklik snaaks of uiters vermaaklik is nie, kyk mense eenvoudig nie, of skakel hulle oor na 'n ander kanaal.

Antoniou maak in sy insetsel, "Commercial logic", net gebruik van oorsese advertensies weens die beperkinge verbonde aan die gebruik van plaaslike advertensies in 'n dokumentêre program. Hiermee word Fox se punt omtrent sofistikasie ook goed geïllustreer, sê hy. Twee advertensies waarna uitgesien kan word, is die openingsadvertensie deur Ridley Scott, die regisseur van die flik *Blade Runner*, vir die Britse Barclaysbank; en 'n kragtige Australiese anti-Vigs-advertensie.

Die aanbieder van Sondag se *Collage* is Nushin Elahi.

NOG 'N SAPPIGE ARCHER-KORRUPSPUL

Jeffrey Archer se persoonlike lewe bevat reeds al die elemente vir 'n suksesvolle mini-reeks. Geen wonder sy blitsverkopers word so suksesvol vir TV aangepas nie.

Die jongste sappige Archer-korrupsiepul is *Not a penny more*. *Not a penny less*, wat Dinsdag- en Woensdagaand om 7nm op M-Net vertoon word. Hierin sweer vier slagoffers van 'n korrupte oliemagnaat wraak en sluit 'n verbond om hulle erfenis terug te kry. Die lokprent beloof - in eg Archer-tradisie - aksie "van Engeland se deftige kunsgalerye en koninklike perde-stalle tot Monte Carlo se glansende casino's en Boston se herehuise"....

Hoofrolle word gespeel deur Ed Asner, Ed Begley jr, Maryam D'Abo, Brian Protheroe, Jenny Agutter, Nicholas Jones, Francois-Eric Gendron en Nicolas Colicos. Die regisseur is Clive Donner. Die reeks is verlede jaar gemaak.

H O O G T E P U N T E

(Vergeet goeie fliks dié week. Die keuse is tussen flou of oud, met een of twee uitsonderings.)

VANDAG:

* *Hold My Hand I'm Dying*, 'n "Internasionale" flik met plaaslike akteurs geskiet in Zimbabwe. Dit is benoem vir AA Lewens en M-Net se Vita-flekpryse. Die agtergrond is Rhodesië in die jare sestig, en die tema 'n Britse amptenaar se betrokkeheid by 'n plaaslike vrou en politiek. Christopher Cazenove en Edita Brychta speel die hoofrolle. Die regisseur is Terence Ryan. Om 9nm op M-Net.

* *Unity '91* om 11:14nm op TV4, 'n musiekfees wat gehou is om die uitgeweke Suid-Afrikaanse kunstenaars terug te verwelkom op eie bodem. Van hulle, soos Julian Bahula, Letta Mbulu, David Serame en Calphus Somenya, het 30 jaar gelede in Suid-Afrika opgetree. Die regisseur is Percy van Rooijen. (Hoekom so laat???)

MORE:

* *A Man and a Woman* om 8:30nm op M-Net, Claude Lelouch se bekroonde prent uit 1966. Met Anouk Aimée en Jean-Louis Trintignant.

* *The 1991 World Music Awards* om 10:15nm op M-Net, aangebied deur prins Albert van Monaco.

SONDAG:

* *Collage* om 3:45nm op TV1.

* Die pragtige *Field of Dreams* om 8:30nm op M-Net, met Kevin Costner en Ray Liotta.

MAANDAG:

* *Working It Out*, M-Net se oop tydreeks om 6:30nm is by tye baie snaaks. Met Jane Curtin en Stephen Collins.

DINSDAG:

* *American Chronicles* ondersoek die magiese betowering van die sirkus, en besoek die sogenaamde "truck stops". Om 10nm op TV1.

* *Not a penny more. Not a penny less* begin om 7nm op M-Net.

* 'n Nuwe reeks van die baie snaakse *The Fanelli Boys* om 9:05nm op TV4.

WOENSDAG:

* Slot van die jeugreeks *Henry's Leg* om 4:30nm op TV1.

* *Cross Over* kyk na die invloed wat vroue het op die internasionale bevolkingsaanwas. Om 4:35nm op TV4.

ONDERSDAG:

* *Evening Shade* om 8:35nm op TV1, deur die skepper van die ewe vernaamlike *Designing Women*.

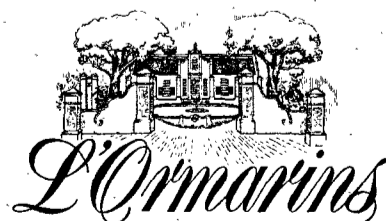
* *In Night Court* raak 'n straatkunstenaar op Christine verlief en skilder haar "nakend" op 'n gebou.... Om 10:08nm op TV4.

Berig van Speciale Belang vir Wynkenners

Jare lank het L'Ormarins navorsing gedoen na die beste plantmateriaal om superieure Chardonnay-wyn hier in Suid-Afrika te maak. Minstens 17 verskillende klone uit Frankryk is gekweek en getoets. Die resultaat - uit 'n ryklik geskakeerde versnit van die beste, kry u

L'ORMARINS Superieure Chardonnay

Hierdie Chardonnay staan in die teken van die toegewyde kude wat reeds vir L'Ormarins-wynlandgoed meer as 250 medaljes vir wyne van hoogstaande gehalte verwerf het.

Gevestig 1694 deur

die Franse Hugenoot Jean Roi

Besoek L'Ormarins en kom proe sy wyn. Vir navrae, skakel (02211) 4-1026.

LOR1281/3A

YELTSIN DIE KRAGMAN

Boris Nikolayevich Yeltsin is die naam wat vandag op die lippe is van demokrate in die Sowjetunie én wêreldwyd. Hy is die simbool van "people's power", van demokrasie en van weerstand teen die ou orde in die Sowjetunie - het hy nie so 'n sterk standpunt ingeneem het nie, sou die staatsgreep moontlik geslaag het en die internasionale politiek 'n heel ander wending geneem het. Die beeld van hom bo-op 'n tenk voor die Russiese parlement is een wat die wêreld nog lank sal bybly. MAX DU PREEZ is lankal 'n aanhanger van dié arrogante, onkonvensionele Russiese politikus en vertel meer van Yeltsin die mens, deels aan die hand van die bygewerkte weergawe van sy outobiografie, *Against the Grain*

'n RUSSIESE priester het amper gesorg dat daar nooit iemand soos Boris Yeltsin was nie.

'n Paar dae ná sy geboorte op 1 Februarie 1931 in die dorpie Butko in die provinsie Sverdlovsk het sy werkersklas-ouers hom laat doop. Daar was baie kinders wat dié dag gedoop moes word, en klein Boris het eers in die middag aan die beurt gekom. Die probleem was dat na die Russiese tradisie elke ouerpaar die priester 'n glas vodka of tuisbroubier gee ná die doop van hul kind. Teen die tyd toe Boris aan die beurt kom, kon die priester skaars regop staan.

Sy ouers oorhandig toe die baba aan die priester, wat hom terstond in die bad water laat val, in 'n argument met 'n gemeentelid betrokke raak en vergeet om hom uit te haal.

"My ouers, wat 'n entjie weg van die doopbad gestaan het, het eers nie agtergekom wat gebeur nie. Toe hulle agterkom wat gebeur, spring my ma vorentoe met 'n gil en lig my uit die bad uit. Die priester was nie eintlik gepla nie. "Wel, as hy só 'n beproewing kan oorleef, beteken dit hy is 'n goeie knaap... en ek noem hom Boris," het die priester verklaar. Só het dit gekom dat ek Boris Nikolayevich geword het," skryf Yeltsin in sy outobiografie.

Die jong Yeltsin het baie swaar grootgeword. Daar was tye dat hy en sy ouers siek geword het van ondervoeding.

Yeltsin was nog nooit bekend vir sy beskeidenheid nie. Só skryf hy oor sy skooldae: "Ek het altyd uitgesteek bo my klasmaats vanweë my energie en dryfkrag, en van die eerste tot die laaste stander was ek tot klasleier verkies, al het ek telkens van skool verander. Ek het goed gevaar in my studies en altyd die beste punte gekry. My gedrag was egter minder prysenswaardig; ek is 'n hele paar keer amper geskors."

Die hardkoppigheid van Yeltsin die politikus was al in sy skooldae sigbaar. Aan die einde van sy laerskoolloopbaan was daar 'n plegtigheid waar almal sertifikate ontvang het. Midde-in die feestelike staan hy op en dring aan op 'n spreekbeurt. En daar val hy een van die onderwysers skerp aan en verklaar dat sy geen reg het om onderwys te gee nie, want sy het kinders sielkundig en geestelik kwaad aangedoen.

Net daar word hy geskors en sy sertifikaat teruggetrek. Maar die jonge Boris het nie gaan lê nie: Eiehandig het hy sy saak na die onderwysersraad, die plaaslike en streeks-onderwyskomitees en die komitee van die Kommunisteparty gebring. Die uiteinde was dat die onderwyseres afgedank is en hy sy sertifikaat teruggekry het.

Yeltsin was van kleins af 'n goeie vuisbalspeler en het in sy twintigerjare vir sy provinsie gespeel. Die manier waarop hy sy gunsteling-sport beskryf, vertel nogal heelwat van hom as mens: "Ek het gehou van die manier waarop die bal my gehoorsaam het, dat ek selfs die onmoontlikste bal met 'n ongelooflike sprong kon bykom."

Ná skool het Yeltsin eers deur sy land

Die Russiese President, Boris Yeltsin, wulf vir sy mense toe hy Dinsdag die Russiese Federasie-gebou in Moskou verlaat. Yeltsin het 'n skare van duisende geesdriftige ondersteuners midde-in die Sowjet-krisis toegespeek. (Foto AP)

gereis - sonder 'n enkele pennie en met net die klere aan sy lyf, voordat hy siviele ingenieurswese aan die Uraalse Politegniese Instituut gaan studeer het. Ná hy gegraduateer het, het hy 'n aanbod gekry om as voorman te werk, maar dit geweier. "Ek het gereken dit sal 'n fout wees om 'n werk te aanvaar wat my in beheer van mense en konstruksiewerk sou plaas sonder enige eie ervaring van sulke werk," skryf hy. 'n Jaar lank het hy soos 'n besetene as 'n vakleerling gewerk en kon uiteindelik twaalf ambagte agter sy naam skryf. Daarna het hy 'n voorman geword.

Yeltsin sê hy het nog nooit gevloek nie. Sy mede-studente het in die begin van elke jaar 'n weddenskap aangegaan dat hy érens deur die jaar 'n lelike woord sou sê - en elke jaar het hulle verloor.

Maar, soos sy teenstanders al agtergekom het, Yeltsin kan ook 'n goeie bullshitter wees. Ná een van sy vele onderonsies met sy meerderes in sy lewe as ingenieur, is hy voor die partykomitee gedaag. Hulle wou sien of

hy 'n goeie kommunis was en een van die vroeë was op watter bladsy in Karl Marx se *Das Kapital* na die verhouding tussen kommoditeite en finansies verwys word. Yeltsin sê hy het natuurlik geen idee gehad nie, maar instinktief geweet sy ondervraer het self nie geweet nie, en hy het sonder aarseling geantwoord: "Volume Twee, bladsy 387." Waarop die ondervraer verbaas gesê het: "Knap gedaan. Jy ken jou Marx."

Yeltsin was uiteindelik 'n groot sukses as 'n fabrieksbaas en nywerheidsleier. Sy sukses, sê hy, was dat hy streng en gedissiplineerd was, maar goeie menseverhoudinge gehandhaaf het. "My hoofargument in die stryd om dissipline was my eie totale toewyding tot my werk - plus die feit dat mense geglo het wat ek gedoen het, was reg."

In 1976 is Yeltsin verkies tot sekretaris van die Kommunisteparty in die provinsie Sverdlovsk. By sy verkiesing het hy sy program vir die toekoms verduidelik: "Die idee daaragter was baie eenvoudig: ons moet

almal bo alles besorg wees oor mense en hul welsyn, want as jy mense goed behandel, sal hulle reageer met groter werkverrigting, wat ook al hul beroepe. Dit is vandag nog my credo."

Yeltsin se opgang in die nasionale en partystrukture is besaai met konfrontasies met die apparat (partyburokrasie) en die senior leiers van die Kommunisteparty. Sy onortodokse manier van doen, sy minagting van meerderes wat hul posisies nie waardig is nie, sy openlikheid in sy verhouding met gewone mense, sy ontbloting van korrupsie en sy geweldige energie het hom die vyand van die establishment, maar uiters gewild by die publiek gemaak.

Hy beskryf sy eie persoonlikheid as "moelik, hardkoppig, onplesierig en met 'n skerptong."

Tipies van Yeltsin het hy besluit om nie die maklike weg na die sentrale politiek deur sy tuisprovinsie, waar hy oorweldigende steun gehad het, te volg nie, maar reguit na Moskou te mik - die heel belangrikste setel in die land. "Ek is nie deur grootheidswaan of hooghartigheid daartoe gedryf nie. Ek moes aan myself en aan my ondersteuners bewys dat 'n nuwe tyd aangebreek het; dat ons van nou af ons eie lot kon bepaal; dat ons nou, ondanks al die druk van die leierskap, die apparat en die amptelike ideologie, na die stembus kon gaan en 'n werklike keuse doen." Op 12 September 1987, ná ernstige botsings met Mikhail Gorbatsjof en ander senior Sowjetleiers, het Yeltsin, toe eerste sekretaris van die party in Moskou, in 'n dramatiese brief aan Gorbatsjof gevra om van sy pligte en sy kandidatuur vir die Politburo onthef te word. Die brief was 'n reguit kritiek op Gorbatsjof en sy kollegas en op die Kommunisteparty. Dit het skokgolwe deur die Sowjetunie gestuur.

Kort daarna is die bedanking deur die sentrale komitee van die Kommunisteparty bekragtig, maar nie voordat daar uit vele monde, ook dié van Gorbatsjof, 'n oorlog teen Yeltsin gevoer is nie. Selfs sy beste kamerade van jare lank het hom verlaat en aan die propaganda-oorlog teen hom deelgeneem. Die koerante, tydskrifte en televisie in die Sowjetunie het lustig deelgeneem aan die karaktermoord.

Yeltsin het 'n fisieke ineenstorting gehad en lang tye in die hospitaal deurgebring, maar uiteindelik opgestaan en besluit om terug te keer tot die magpolitiek. Op 26 Maart 1989 is hy ná 'n omstrede veldtog triomfantelik met 'n geweldige meerderheid verkies as afgevaardigde van Moskou se No 1 kiesafdeling na die Kongres van Volksafgevaardigdes (Congress of People's Deputies).

Dit was die begin van Yeltsin die Kragman van die Sowjet-politiek. Die volgende stap was sy verkiesing as Voorsitter van die Russiese Federasie se Opper-Sowjet.

Is die volgende stap die presidentskap van die Sowjetunie?

VAARWEL MIKHAIL SERGEYEVICH, HIER KOM BORIS NIKOLAYEVICH...

Die era van Mikhail Gorbatsjof is oor. Die era van Boris Yeltsin het aangebreek. Hoewel Gorbatsjof amptelik die staatsgreep oorleef het in terug in sy stoel, sal hy nooit weer dieselfde wees nie.

Dinsdag het Yeltsin, omring van ondersteuners en lojale soldate en polisiemane, op 'n tenk voor die Russiese parlement geklim, die staatsgreep in sterk taal veroordeel en gedreig met 'n verlamme nasionale staking as hy nie toegelaat word om Gorbatsjof te sien en hom op die televisie te laat optree nie.

Yeltsin het in dié dramatiese drie dae gewys hy is nie net 'n demokrat en hervormer met geweldige wye openbare steun nie, maar ook 'n man van staal wat weet wanneer om mag te gebruik.

Woensdag het hy die Sekretaris-Generaal van Navo, Manfred Woerner, gebel en hom uit die

bloute ingelig dat hy die beheer oor die gewapende magte van die Sowjet-Unie oorgeneem het.

Donderdag, toe die staatsgreep reeds iets van die verlede was, het Yeltsin die direkteur van Sowjet-televisie en radio, Leonid Kravchenko, summier in die pad gestee omdat hy die staatsgreep gesteun het.

Die minister van Buitelandse Sake van Litawe, Janis Jurkans, het dié week verklaar: "Gorbatsjof is klaar as 'n Sowjet-leier. Die nuwe leier wat uit die staatsgreep na vore kom, is Boris Yeltsin."

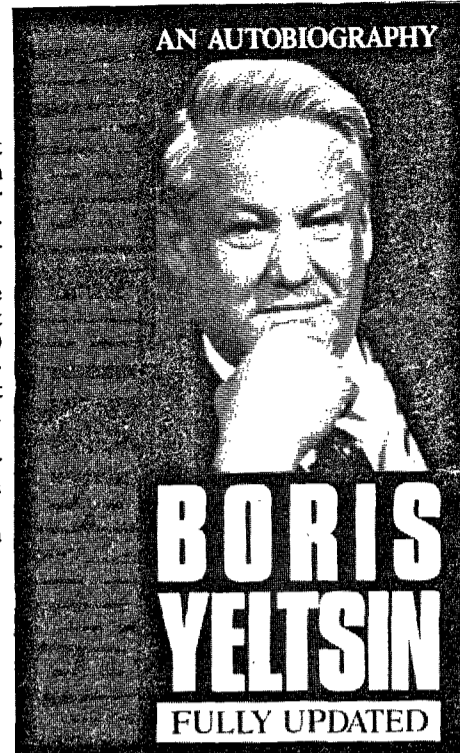
Zbigniew Brzezinski, veiligheidsadviseur van voormalige President Jimmy Carter en self 'n voorste Kremlin-kenner, het volgens Agence France Presse gesê die mislukking van die staatsgreep "beteken die begin van die Yeltsin-era, en die proses van demokratisering van die Sowjet-Unie sal nou baie stormagtiger, maar

vinniger verloop."

Die Kanadese premier, Brian Mulroney, het Yeltsin "die simbool van weerstand" genoem en gesê: "Toe hy deur buitengewone gevaar en uitdaging gekonfondeer is, het hy buitengewoon dapper opgetree. Ek is baie geïmponeer."

President George Bush het gesê verhoudinge tussen die VSA en die Russiese president "Het 'n quantsprong gegee deur dié man (Yeltsin) se waagmoed en sy verbintenis tot demokrasie." Hy het bygevoeg: "'n Dapper leier wat vir sy beginsels opstaan, kan 'n geweldige aantal mense agter hom monster."

Robert Macfarlane, veiligheidsadviseur onder president Ronald Reagan, sê Gorbatsjof kom "swakker, en tog noodsaaklik, uit die krisis". Hy glo Yeltsin sal Gorbatsjof steeds "as die man in die middel" nodig hê.

BORIS AND GORBY...

Boris Yeltsin and Mikhail Gorbachov have known each other since the years they were both first provincial secretaries. At first they were great friends, but then became biggest enemies. Gorbachov's praise for Yeltsin this week after the failed coup might restore some of the old friendship, although it would be hard for both of them to forget some of the things they had said to each other. "Whenever I entered Gorbachov's office, we would embrace warmly," Yeltsin writes about the early years of their acquaintance. "We had a good relationship. And I think when he first came to work at the central committee he was different from his present self; more open, sincere and frank." Here are some of the other things Yeltsin writes about Gorbachov in his autobiography, *Against the Grain*:

"He was to have even greater successes abroad, although admittedly the circumstances there were rather more propitious for him; after Brezhnev, any leader of the Soviet Union who could even speak normally was regarded as a hero."

"When I read Gorbachov's book *Perestroika and the New Thinking*, I thought I would find in it an answer to the question of how he sees our way forward, but somehow the book did not give me the impression of conceptual wholeness. It is neither clear how he sees the overall structuring of our house, nor from which materials he proposes to build it and from which set of drawings he is working. The main trouble with Gorbachov is that in this respect he has never worked out a systematic, long-term, strategic plan. There are only slogans."

"I believe the fault lies in his (Gorbachov's) basic cast of character. He likes to live well, in comfort and luxury. In this he is helped by his wife. She, unfortunately, is unaware how keenly and jealously millions of Soviet people follow their appearances in the media. Gorbachov, too, is at fault, in that he does not sense people's reactions. But, then, how can he sense them when he has no direct, reciprocal contact with the people? His meetings with workers in public are nothing but a masquerade: a few people stand talking to Gorbachov, while all around him is a solid ring of bodyguards."

"It is my belief, therefore, that if Gorbachov didn't have a Yeltsin, he would have had to invent one. Despite the dislike of me that he has shown recently, he realises that he needs someone like me - prickly, sharp-tongued, the scourge of the over-bureaucratized party apparat - and for this reason he keeps me close at hand."

"I was always aware that the System representing the Party apparatus, and which is inextricably linked with the military-industrial complex and the KGB, would fight tooth and claw to survive. Yet I had faith in the power of logic and common sense. I realised that Gorbachov the reformer was a representative of that apparatus, that he would be unwavering in his service to those who raised him to the top of the state and Party pyramid, that he would always be, first and foremost, the General Secretary of the Communist Party, and President in the second place."

YELTSIN THE PROPHET

"All in all, our current situation is astounding. I am the legally elected leader of the legally elected parliament of the largest Soviet republic, with a population of over 150 million people, yet I have no idea as to what a President who enjoys only minimal popular trust, and a government who enjoys none at all, have in mind for Russia.

Boris Yeltsin met sy jonger sussie in 1952.

"I go to bed not knowing where,

how and to what I shall wake in the morning. Who knows, maybe my money, and that of my fellow citizens, will be confiscated under the guise of banknote

reform, maybe our bank accounts will be frozen under the pretext of fighting inflation, maybe the Russian television centre will be seized during the night, or

Yeltsin is 'n geesdriftige tennisspeler.

deprived of air time, maybe tanks, armoured personnel carriers and special troops will fill the streets...?"

- Boris Yeltsin in his updated autobiography, *Against the Grain*, published by Pan Books this year and distributed in South Africa by Pan Macmillan.

SPORTRUBRIEK

T I N U S H O R N

Wie gaan dié 'helde' oor twintig jaar onthou?

Sam Ramsammy het vandeeweek sy sin gekry. Nie net is Suid-Afrika volle lidmaatskap van die Internasionale Amateur-Aletiekfederasie (IAAF) geweer nie, maar die land se voorlopige lidmaatskap is ook opgeskort.

Maar tot Sam se verbasing het die IAAF hom nie op die skouer geklop oor sy goeie werk nie.

Hy is intendeel skerp aangespreek omdat hy en die beheerliggaam wat hy as voorsitter dien, die Nasionale Olimpiese Komitee van Suid-Afrika (Noksa), niks gedoen het om eenheid in atletiekringte te bewerkstellig nie.

Eenheid was van die begin af een van die voorvereistes vir IAAF-lidmaatskap. Sam het

dit geweet. Dit was die troefkaart waarmee hy verhinder het dat Suid-Afrika aan die wêreldbyeenkoms in Tokio deelneem.

Sy traagheid om die ANC se sport-segsmen, Steve Tshwete, by die eenheidsamesprekinge te betrek, wys dat atletiek nie sy erns is nie. Maar hy geniet nog die publisiteit, dankie.

Selfs toe die stryd teen Apartheid op sy felste was, was Ramsammy nie buitengewoon gewild in sportkringte nie. Te oordeel ná sy koel ontvangs in Tokio vandeeweek, kan hy daarvan vergeet dat dié toedrag van sake nou sal verander.

Dis 'n geval van swak tydsberekening; hy het die wêreldmening jeens Suid-Afrika maar bra vrot opgesom vir 'n man van sy ervaring.

Die feit is dat die wêreld gereed staan om Suid-Afrika terug te verwelkom. Dis nie meer mode om atlete vir ander se foute te laat boet nie.

Sam se optrede herinner 'n mens nogal aan Winslow, 'n karakter uit Herman Charles Bosman se tronkkroniek, Cold Stone Jug.

Winslow wou bitter graag gewild wees onder sy mede-gevangenes, maar verniet.

In 'n tronk-opstand oor kos het hy sy groot kans gesien om sy makkers se bewondering te wen.

Nadat die gevangenes op 'n keer hul brood deur die tralies na die binnehof gesmyt het om hul misnoeë met die kos te kenne gegee, het twee manne, Bluecoat Verdamp en Alec the Ponce, se ondersteuners gestry oor wie nou eintlik eerste tot die daad van protes oorgegaan het.

Albei is nietemin tot helde-status verhef en Winslow het besluit hy sou volgende keer seker maak dat sy brood eerste deur die tralies trek.

Toe hy sy brood kry, het hy na die tralies toe gehardloop. Hy was eerste daar en het sy sny behendig in die rigting van die hoofwaarder geslinger.

Tot sy verbasing het niemand sy voorbeeld gevolg nie. Hy is weggelei en tot twee weke eensame opsluiting - met ryswater - gevonnies.

Nou het Sam sy brood deur die tralies gegooi. Ons wag op die applous.

EN WAT VAN FANIE?

Nog 'n held wat vergeefs op erkenning gaan wag, is Fanie van Zyl, wat volgens sy eie beskrywing 'n onverbonde segsman vir die Suid-Afrikaanse atlete is.

Hy is dan ook vandeeweek saam met Bruce Fordyce, Stan Valentine en 'n paar ander atlete Tokio toe om die atlete se saak te gaan stel.

Beoog Fanie dalk 'n comeback? Of het sy neus vir publisiteit hom Tokio toe gelei?

Onthou, dit was hy wat heldhaftig na vore getree het om Zola Budd se sake te beheer ná haar rampspoedige pogings om internasionaal deel te neem.

Die laaste keer wat hy die kalklig gehaal het, sou hy stellig graag wou vergeet. Dié is dus 'n goeie geleentheid om hom daaraan te herinner.

Onse Fanie was naamlik verantwoordelik vir die lelikste voorbeeld van rassisme wat ons vanjaar op die atletiekbaan gesien het.

Sy seun is by die SA junior byeenkoms deur 'n swart atleet, Banda, in die 800m geklop. Van Zyl senior het dadelik protes aangeteken. Sonder enige grondige rede het hy Banda daarvan beskuldig dat hy te oud was vir die onder 18-afdeling.

Die jong atleet het so vernederd gevoel, dat hy hom dadelik aan die 1 500-wedloop onttrek het.

Toe dit later aan die lig kom dat daar niks met Banda se ouderdom skort nie, het Van Zyl hom - in die slegste smaak denkbaar - R1 500 aangebied.

Met só 'n segsman loop ons atlete straks Barcelona ook mis.

DALJOSAFAT STEL 'N NUWE STANDAARD

Die rugbyskare op Daljosafat is nou amptelik die vrotte in Suid-Afrika.

Dié twyfelagtige eer het hulle verlede Saterdag verdien deur die besoekende Vrystaatspan twintig minute voor die eindfluitjie in hul wedstryd teen WP-Liga met hul aaklige gedrag kleedkamer toe te verjaag.

Wat laat toeskouers só optree? Die Amerikaanse sporttydskrif, Sports Illustrated, het die verskynsel verlede maand ondersoek, en dié gevolgtrekking gemaak:

Toeskouers voel 'n toegangkaartjie gee hulle die reg om te sê - of te skreeu - presies, wat hulle van so-en-so dink. Dit is dan ook aanvaarbaar - mits dit by sê of skreeu bly.

Wanneer hulle egter begin om nartjies en

bottels na spelers te gooi, soos wat die toeskouers in die Boet Erasmus-stadion vroeër vanjaar met Naas Botha gemaak het, behoort daar teen hulle opgetree te word. Maar hoe vat jy 'n hele pawiljoenblok vas?

Op Daljosafat het hulle dinge nog heelwat verder gevoer. As hul optrede daartoe lei dat groot spanne voortaan weier om daar te speel, sal dit hul verdiende loon wees.

In Amerika het veral bobsalspelers dit deesdae glo bitter moeilik.

'n Top-speler wat deur 'n toeskouer beleedig is, het het hom so vererg dat hy die bal opgetel het en met mening na die toeskouer gegooi het. Hy het hom voor die bors getref.

Die speler is daarna vir twee maande sonder betaling geskors. Ander spelers het egter gevoel sy optrede was geregverdig en het geld gekollekteer om hom vir sy verlies te vergoed. Een van hulle het selfs gesê hy moes eerder vir die toeskouer se kop gemik het.

Vandeeweek het daar stories rondgeleef oor twee Transvaalse spelers wat in 'n hotel in Kaapstad met 'n paar toeskouers handgemeen geraak het.

As dit waar is, kan 'n mens nie anders as om begrip vir die spelers te hê nie. Elke span sal kan getuig van voorvalle waar hulle deur ondersteuners van hul teenstanders gekonfronteer en beleedig is. En dis nie ongewoon dat 'n top-speler tot 'n vuigsgeveg uitgedaag word nie.

Dis dalk nie maklik om onder sulke omstandighede koelkop te bly nie, maar spelers se beste verweer sal wees om die skoorsoekers te ignoreer.

Jannie van Deventer, 'n voormalige Transvaalse heelagter, is vroeg in die dekadese wintertie op 'n keer op Loftus met 'n nartjie getref terwyl hy 'n doelskop agter die pale staan en inwag het.

Hy het die nartjie opgetel, afgeskil en geëet, en in die rigting van die pawiljoen gewuif om die gooier te bedank.

TOEMAAR, BULLE, ALLES IS WEL

Alles is wel met Noord-Transvaal se rugby, sê die Noorde se voorsitter, Hentie Serfontein, nadat stories oor onmin vandeeweek weer die rondes begin doen het.

As ons Hentie kan glo, dui die weglating van Robert du Preez, Jan Lock en Willie Hills die afgelope twee weke hoegenaamd nie op 'n chaos nie. Ook in die nederlae teen die Vrystaat en Natal moet 'n mens nie te veel probeer lees nie, sê Hentie.

Oor die feit dat die Noorde op sy beste met enige ander span in die land sal klaarspeel, kan daar min twyfel wees. Sy kragtoer teen Natal in die Lionbeker-eindstryd het dit bewys.

Maar net volgehoue welslae verseker jou van 'n plek in die Curriebeker-eindstryd. Die Noorde se kans is stellig verlede naweek op Loftus die nekslag toegedien.

Wat werklik skort, sal ons seker eers later hoor.

Maar as dit nou met hulle goed gaan, wil 'n mens nie sien wat gebeur wanneer hulle die dag probleme het nie.

KAN DIE 'BONTES DIE EINDSTRYD WEN?

Transvaal se nederlaag teen die WP verlede naweek is nie die einde van die wêreld vir Jannie Breedthulle nie. Hulle plek in die eindstryd is bespreek, en boonop wil dit lyk asof dit teen die WP op Ellispark gaan wees. (Dis enige dag verkieslik bo Noord-Transvaal op Loftus).

Tog is die tekens nie baie bemoedigend vir die Rooibontes nie.

Beserings ry hulle, en dit gaan die volgende ses weke vir hulle baie moeilik maak. Die WP, daarenteen, is byna weer op volle sterkte en kan vorentoe net beter speel.

Dis 'n kuns om jou toppunt in die eindstryd te bereik. 'n Mens kan nie anders as om te wonder of Transvaal s'n dalk al verby is nie.

DIE WEEK SE TV-SPORT

Die tweede rugbywedstryd in die reeks om die Bledisloe-beker tussen Nieu-Seeland en Australië in Auckland (TV1, 07:00) en die Curriebeker-wedstryde tussen Transvaal en Noord-Transvaal (M-NET) en Westelike Provinsie teen Oostlike Provinsie (TV1), is die naweek se sport-hoogtepunte op televisie.

Rugby-geesdriftiges kan gerus môre vroeg opstaan vir die wedstryd in Auckland. Die Wallabies het die eerste toets in Sydney verrassend gewen, en 'n groot aanslag word in môre se beslissende wedstryd van die All Blacks verwag.

Hulle is die houers van die beker, en sal hom behou as die reeks 1-ek gelykop eindig.

Die week se volledige sportprogramme is:

SAUK:

Vrydag, 23 Augustus: 18:30 - Gillette World Sports Special.

Saterdag, 24 Augustus: 12:00 - Junior Sport; Perdewedrenne; Tennis: ATP-reeks; Rugby: Die Curriebekerwedstryd tussen Natal en Noord-Transvaal op Loftus. Golf: Amerikaanse PGA.

Sondag, 25 Augustus: TV1, 12:30 - Junior Sport (heruitsending), gevolg deur Motorsport: die Belgiese Formule 1 Grand Prix.

Maandag, 26 Augustus: 21:00: TV1: Rugby: Spervuur met Zandberg Jansen: Die naweek se rugby in oënskou.

M-NET

Saterdag, 24 Augustus: Sal insluit: Rugby: Curriebekerwedstryd tussen Noord-Transvaal en Transvaal op Ellispark en Engelse sokker (die tweede helfte van 'n wedstryd in die eerste liga).

Sondag, 25 Augustus: 22:30: Tennis: Die ATP-reeks.

Maandag, 26 Augustus: 21:00: Voorskou van die Amerikaanse ope tennistoernooi.

Dinsdag, 27 Augustus: 06:30: Tennis: Hoogtepunte van die Amerikaanse Ope. 21:00: Engelse sokker: Die naweek se doele en ander hoogtepunte.

Woensdag, 28 Augustus: 06:30: Tennis: Hoogtepunte van die Amerikaanse Ope.

Donderdag, 22 Augustus: 06:30: Tennis: Hoogtepunte van die Amerikaanse Ope. 18:00: The World of National Panasonic.

WAHL WIL NIE WAG NIE

Twee jaar gelede was WAHL BARTMANN se rugbyloopbaan aan skerwe. Hy is eers van sy pligte as Transvaal se kaptein onthef en het later sy plek in die Rooibontspan verloor, konsuis omdat hy te stadig was. Vandag word hy weer as die beste losvoorspeler - en dalk die beste voorspeler - in die land beskou.

TINUS HORN het met hom oor sy tweede asem gesels

HOE verklaar 'n mens die vreemde uitslae wat die laaste vyf wedstryde tussen Noord-Transvaal en Natal opgelewer het? 'n Patroon is daar nie, maar dit is insiggewend dat Wahl Bartmann nie in die wedstryde gespeel het wat Natal verloor het nie.

Kan een speler so 'n groot invloed op 'n wedstryd hê? Inderdaad - as sy naam Wahl Bartmann is.

Voor sy vertrek Natal toe is Wahl afgeraai om daar te gaan speel. Hy speel te vas, het hulle gesê, en sou sukkel om by Natal se patroon in te pas. Wat egter gebeur het, is dat hy Natal genees het van die los getjommel wat die Piesangboere se spel vroeër gekenmerk het.

Sonder hom speel hulle steeds 'as individue. Wanneer hy daar is, is hulle 'n gedugte eenheid.

Hy is dan ook aan die einde van verlede seisoen, nadat die Curriebeker veilig in King's Park se glaskas staangemaak is, aangewys as Natal se Speler van die Jaar.

Maar wat dan van die stories twee jaar gelede dat hy te stadig geword het vir provinsiale rugby? Dit het regstreeks tot sy weglating uit die Transvaalspan gelei. Wat was die wonderkuur wat hom skielik weer vinnig genoeg gemaak het?

Wahl kan maar net hieroor lag. "Ek hoor maar hier en daar dat ek spoedoefeninge gedoen het, en so aan, maar dis nie waar nie. As iemand my tyd oor 50 meter kon meet, sou hulle sien dat ek glad nie vinniger is as toe nie."

Dis eenvoudig so dat 'n verloorspan 'n sondebok soek. In Transvaal was dit Wahl, net soos wat Louis Luyt vir hom en Daan Badenhorst twee jaar tevore die skuld gegee het vir Transvaal se nederlaag teen Noord-Transvaal in die Curriebeker-eindstryd.

Vandag is Wahl nie meer bitter oor sy skokweglating in 1989 nie. (Die man wat hom destyds vervang het, Francois Pienaar, het toevallig vandeeweek self onverwags die trekpas gekry).

Wahl is ook nie spyt dat hy Natal toe is nie. En verlede jaar se Curriebeker-eindstryd staan saam met die toetsreeks teen die Nieu-Seelandse Kavaliers uit as die hoogtepunte van sy loopbaan.

"Natal wou my hê toe ek op 'n laagtepunt was. Ek wou vir hulle iets teruggee. Dis lekker as iemand vir my sê ek het hulle die Curriebeker help wen."

En hy hou van die manier waarop hulle dinge in Piesangland doen.

"Ek het tot nou toe nog nie al die Natalse keurders ontmoet nie. Dis vir my gesond. As keurders té nou by die spelers betrokke raak, is hul objektiwiteit daarmee heen."

Hy wil egter nie daardeur sê dat Natal se keurders nie kan foute maak nie. "Al die spelers was byvoorbeeld nie gelukkig oor Tom Lawton se weglating voor die wedstryd teen Noord-Transvaal nie," sê hy.

Wahl skryf sy welslae toe aan harde werk, eerder as talent. Hy sê in Natal oefen hy baie op sy eie, omdat fiksheid nie soveel aandag kry soos in Transvaal nie.

Vir werk skrik hy nie. In sy dae as student in die regte aan RAU het dit maar moeilik gegaan om iets tussen al die rugby deur geleer te kry, maar hy was vasbeslote om nie sy studies af te skeep nie.

In 1986, toe Transvaal die Westelike Provinsie vir die eerste keer in 50 jaar in 'n Cur-

riebeker-wedstryd op Nuweland geklop het, het Wahl nie vir die partytjie gebly nie, maar die eerste vliegtuig terug Johannesburg toe gehaal, omdat hy die Maandag 'n belangrike toets moes skryf.

Hy het in 1987 die graad (BA) LLB voltooi, en hy wil hom volgende jaar vir 'n meestersgraad inskryf.

Wahl se rugbytalent is in 1976 by die finale proefwedstryd vir die Transvaalse laerskolespan deur die befaamde afrigter Pa Pelsers ontdek.

Wahl, wat destyds effe klein vir sy ouderdom was, was 'n reserwe (nommer 20) vir die B-span in die finale proefwedstryd.

Pelsers, wat die Transvaalse senior span destyds afgerig het, het vir die keurders gesê hulle móés eenvoudig vir hom plek maak.

Hy het in 1980 die Transvaalse Hoërskolespan vir die Cravenweek gehaal en die jaar daarop ook die SA Skolespan.

Wahl sou as student aan die RAU weer vir Pelsers raakloop en onder sy leiding 'n plek in Transvaal se senior span oopspeel.

Aan die begin van 1986, toe Wahl hom saam met Pote Fourie in die Transvaalse B-span bevind het, is dieselfde Pelsers, afrigter van die Transvaalspan en sameroeper van die keurkomitee, egter só in 'n dagblad

aangehaal:

"Man, ek weet Wahl is ons beste flank, maar wie laat ek weg om vir hom plek te maak?"

Later in dieselfde seisoen het Wahl hom in die ongewone posisie bevind dat hy vir 'n wêreldspan teen Transvaal moes speel. Hy het in dié wedstryd bewys dat hy nie sy gelyke in die provinsie geken het nie en is nader geroep vir die Rooibontes se wedstryd teen die Nieu-Seelandse Kavaliers.

Daar het hy een van die beste vertonings van sy loopbaan gelever. Twee weke later was hy 'n Springbok.

Dit was nogal 'n omstrede keuse; Burger Geldenhuys is as die land se voorste nommer 6-flank beskou, maar is weens die gewraakte vuishou waarmee hy die All Black-kaptein Andy Dalton se kakebeen in die eerste toerwedstryd afgeslaan het, nie oorweeg nie.

Bartmann was egter 'n kits-sukses. Wie sal vergeet hoe hy telkemale 'n pad tussen 'n horde swart truië deurgedryf het om skitterende tweedefase-besit vir sy agterlyn te skep? Sy puik verdediging was ook 'n belangrike faktor in die Bokke se welslae.

Wahl meen Suid-Afrika is ondanks die lang isolasie steeds sterk genoeg om enige ander span in die wêreld op gelyke voet aan te durf.

Hy erken egter dat hy die afgelope jaar nie

veel oorsese rugby gesien het nie.

"Ek staan 'n groot deel van my lewe aan rugby af. Ek's nie nog lus om na ander wedstryde te kyk nie."

Hy het wel opnames van Namibia se oorsinnings oor Ierland gesien. Hy was nie beïndruk nie.

"Ierland is baie, baie swak. En ek glo nie Namibia sou hier naby 'n Curriebeker-eindstryd gekom het nie."

Die wedstryd tussen Nieu-Seeland en Australië het hom so verveel, dat hy rustyd sy TV-stel afgeskakel het.

Wat die Curriebekerreeks betref, is hy bitter spyt oor die punte wat Natal in die eerste helfte van die seisoen weggesmyt het.

"As ons die eindstryd kon haal, sou ons beslis weer die Curriebeker gewen het," meen hy.

Of sy ou span, Transvaal, dié keer die WP in 'n Curriebeker-eindstryd kan klop, weet hy nie. "Waar speel hulle? Ellispark? Dan het hulle 'n kans."

Wahl is 28 jaar oud, maar hoewel baie voorspelers tot diep in hul dertigs aanhou speel, begin hy reeds aan uittree dink.

"Ek sal nog so twee seisoene of wat speel. Ek sou nie graag wou wag tot ek oor die muur is voor ek ophou nie."

VOICE OF WITS

C A M P U S R A D I O

top twenty

LW	TW	GROUPARTIST	SONGTITLE	RECORDCOMPANY
1	1	Amy Grant	Baby Baby	Teal-Trutone
2	2	REM Shiny Happy People	TUSK	
13	3	Color me badd	I wanna sex you up	TUSK
19	4	The KLF	Last train to Transcentral	Transistor
N/E	5	C&C Music Factory	Things that make you go mmm...	Gallo/cbs
3	6	Boy George	Generations of love	RPM
4	7	The Simpsons	Deep Deep Trouble	RPM
N/E	8	Prince	Get off Paisley Park	TUSK
5	9	BlackFeel Like Change	Teal-Trutone	
9	10	Roxette	Fading like a flower	EMI
11	11	Jesus Jones	Who? Where? Why?	EMI
N/E	12	Roachford	Get Ready	Gallo
12	13	David Byrne	Don't fence me in	EMI
10	14	Youssou N'Dour	Set	Virgin(Britain)
N/E	15	DJ Jazzy Jeff & The FreshPrince	Summertime	Jive
7	16	Bee Gees	Secret Love	TUSK
8	17	Boy George	Bow Down Mister	RPM
14	18	Sankomato	Stop The War	EMI
16	19	1927 Tell Me a Story	TUSK	
17	20	Huey Lewis & the News	Couple days off	EMI

'DINOSOURIËR' IN NG KERK

WYS HY DRA NOG GEWIG

Net toe almal gedink het die Federale Raad van NG Kerke is byna dood, kom hy met 'n grootverassing - en aanvaar die NG Kerk se belydenis oor apartheid.

INA VAN DER LINDE doen verslag

Johan Heyns en Pieter Potgieter

'n DINOSOURIËR het dié week herleef. Die Federale Raad (FR) van NG Kerke - wat volgens alle voorspellings van deesweek 'n finale dood sou sterf - het op 'n byeenkoms buite Pretoria gewys hy het nog heelwat skop oor.

Die FR, bestaande uit die uitgebreide aantal kerke hier en in die buiteland wat uit die sendingwerk van die NG Kerk ontstaan het, is al jare lank onder skoot van die jonger kerke omdat dit geen bindende besluite kan neem nie. Die beskuldiging is dat die FR gebruik word om 'n skyn van kerkeenheid te bewaar, terwyl die kwessie van ware strukturele eenheid op die agtergrond bly.

Vanjaar het die FR sonder een van die grootste lidkerke, die NG Sendingkerk, begin. Dié het in September verlede

jaar besluit om hom aan die Federale Raad te onttrek.

Die Reformed Church in Zimbabwe het lankal reeds onttrek en die ekumeniese kommissie van die Zambiese kerk, die Reformed Church in Zambië, het besluit om nie 'n afvaardiging na die FR te stuur nie. Mense in die Reformed Church in Botswana het ook laat blyk hulle gaan nie opdaag nie, en daar was ook twyfel of die NG Kerk in Afrika se afvaardiging gaan opdaag.

En toe daag die volle afvaardiging van die kerk in Zambië op, insluitend die gerespekteerde ds Poston Sakala (moderatuur) en nog twee moderatuurslede. Sakala is verkies tot voorsitter van die FR. Hoewel die Sendingkerk gehou het by die besluit om niemand te stuur nie, en die afvaardiging van Zimbabwe ook nie opgedaag het nie, het al tien die ander kerke, die NGKA inklusief, sterk afvaardigings gestuur.

Opmerklik was egter dat nie een van die "sterk manne" van die NGKA, ds Sam Buti, dr Nico Smith of dr Beyers Naudé, daar was nie.

'n Konsensus-besluit is geneem dat die FR uitgedien is, en dat 'n soortgelyke liggaam in die vorm van óf 'n Ekumeniese Sinode óf 'n Ekumeniese Raad in sy plek gaan kom. Dié liggaam sal sekere bindende besluite kan neem.

Die moontlikheid van een groot verenigde kerk vir die hele kerkfamilie, hier te lande en in die buiteland, soos wat drie jaar gelede op die Vereeniging-beraad van Kerke besluit is, is nie aanvaar nie weens die probleem van groot afstande.

Maar wat die FR-vergadering nog merkwaardiger maak, is die besluit om die NGK se belydenis oor apartheid te aanvaar. Dié besluit staan lynreg teenoor 'n besluit vroeër vanjaar by 'n vergadering van die Suid-Afrikaanse Bond van Gereformeerde Kerke in Mamelodi. Die SABGK is die Suid-Afrikaanse tak van die Wêreldbond van Gereformeerde Kerke, die ekumeniese liggaam wat die NGK op sy vergadering in 1982 as lid uitgeskop het.

Die meerderheid van die lidkerke van die SABGK is ook lede van die FR. Presies dieselfde kerke wat dus in Mamelodi besluit het dat die NGK nog nie apartheid ondubbelsinnig verwerp het nie, het nou besluit om wel die belydenis te aanvaar.

Sakala se reaksie hierop was: die besluite van die FR dra meer gewig omdat die FR uit kerkleiers bestaan terwyl daar net afgevaardigdes by die SABGK byeen was.

In sy openingrede by die vergadering het Sakala gewys op die belangrikheid van 'n forum waar NG Kerke, veral dié in die buiteland, mekaar kan ontmoet.

Beduidend was ook Sakala se standpunt oor die nuwe beleidsrigting van die NGK: "Die NGK het 'n hoë prys betaal vir hulle standpunt oor apartheid... Mens moet teruggaan in die geskiedenis van die NGK en hoor dan dat hulle 30 000 lidmate en 70 predikante verloor het en nogtans gaan hulle voort om te sê dat hulle nie op hul besluit sal teruggaan nie."

"Ek glo persoonlik dat die NGK opreg is, maar daar is sekere radikale wat sê dat hulle nie die belydenis sal aanvaar voordat hulle die NGK sien bloedlaat nie. Die radikale sal altyd daar wees, maar ons moet hulle eerder aanmoedig om op hierdie pad voort te gaan. Hulle het 'n woord van bemoediging van ons nodig."

Prof Kobus Potgieter van die NGK skryf die verloop van sake daaraan toe dat ander mense by die FR teenwoordig was as by die SABGK.

BRIEF UIT DIE BUITELAND

MARIUS SCHOON

Die land wat ons kinders wil hê

LONDEN - Dié week skryf ek uit Engeland, waar ons 'n paar dae met vakansie is. Voordat ek kom by waaroor ek eintlik wil skryf, laat ek net 'n ietsie opper oor die heer Oscar Dhlomo. Nou onlangs lees ek in die *Sunday Telegraph* hy dring daarop aan dat De Klerk self verantwoordelikheid vir die polisie en die weermag moet oorneem. Goed en wel. Weens die isolasie van die laaste jare twyfel dr Dhlomo of ons polisie se opleiding sodanig is dat hulle sonder verandering van hul werkmodes deur ons Suid-Afrikaanse gemeenskappe as bewaarders van ons vryhede aanvaar sal word. Hy stel dus voor dat die manne érens heen gestuur word vir 'n bietjie heropleiding. Weer goed en wel.

Dr Dhlomo meen dit sou goed wees om hulle vir dié doel Engeland toe te stuur. Die polisie hier is glo so beskaaf. Nee wag 'n bietjie Oscar. Jy en ek ken nie dieselfde Engelse polisie nie. Gesels 'n bietjie met die swart inwoners van Brixton of die Iere in Liverpool. Wat hulle betref, is 'n diener nog altyd maar net 'n donderse diener.

In Dublin is daar maar 'n handjievol uitgewekene Suid-Afrikaners. Hier in Londen is daar darem 'n gemeenskap van ons mense. Die hele naweek was ons met home boys - die meeste van hulle kamerade by wie ons jare lank bystand gekry het. Dit is baie goed. 'n Dop smaak mos altyd beter met die gelag van Suid-Afrikaners om mens.

My negejarige seuntjie, Fritzie, bly met kamerade wat ons baie goed ken. Die man en ek het saamgewerk in die Botswana-dae. Later het ons en hulle almal 'n huis gedeel toe ons saam was in Mazimbu in Tanzanië. Toe hul jongste dogtertjie gebore is in die hospitaal in Morogoro in Tanzanië, het my vrou die babas gewas net ná die geboorte. Die oudste dogter, Nandi, het 'n jaar lank in Dublin by ons aan huis gebly net nadat die ouers in Engeland kom studeer het.

Dié kamerade is nou regtig deel van ons gesin. In baie opsigte is ek veel nader aan hulle as wat ek aan my eie bloed is.

Dis ook hoe die kinders voel. Hulle beskou mekaar as broer en suster. Dis goed om te sien en om hul teerheid met mekaar te ervaar.

Toe Fritzie so vier jaar oud was, was ons nog by die ANC-projek in Mazimbu. Die ANC se hoofvertegenwoordiger in Tanzanië vertel my hy kom een oggend saam met die Noorse gesant Mazimbu toe. Fritzie en 'n klomp maats is aan die speel buite die kleuterskool. Die chief rep hoor Fritzie se opmerking aan sy maats. In Zoeloe sê hy vir hulle: So hier is oom Stanley met 'n klomp gaste. Wat soek dié witmense nou met ons?

Hy was toe nog baie jonk en heeltemal onbewus daarvan dat sy huidkleur anders is as dié van sy maats.

Hy en Nandi is nou nege en heeltemal bewus van alles om hulle. Hulle weet nou natuurlik dat een wit is en een swart, net soos hulle weet dat een 'n trilletjie het. Dit maak vir hulle g'n saak nie. Hulle het besluit hulle is broer en suster omdat hulle vir 'n groot deel van hul lewensdae saam in die een huis grootgeword het. Met die beskaaftheid van ons Angolese bure het hulle die onsin van kleurverskil heeltemal opsy gesit. Hulle is familie.

In die galjare, toe dit soms gevoel het asof ons miskien nooit weer die land sou sien nie, het ons mekaar opgebeur deur te sê dit sal darem nog vir die kinders beter wees.

Ons twee kinders, Nandi en Fritz, is mos manierlik grootgemaak en, soos die vier ouers, praat hulle van home as van Suid-Afrika gepraat word. Maar vir hulle is dit nie nou juis home nie.

Nandi onthou niks van haar tyd in Bulgarye, waar sy gebore is, nie. Sy onthou wel die jare in Tanzanië, die tyd in Ierland en die laaste paar jaar in Londen. Sy neem vioollesse en gaan vanjaar ook met die basviool begin. Later vanjaar is sy home in Suid-Afrika.

Ons het home vir hulle gekies en dit is 'n groot verantwoordelikheid. Gaan dit nog vir hulle moontlik wees om mekaar as broer en suster te beskou? Wat van Nandi se vioolklasse? Die plig word op ons gelê om te verseker dat die nuwe Suid-Afrika is wat ons kinders wil hê.

LAND-ROVER

DISCOVERY

Die nuwe voertuig van Land Rover.

Onvergelyklike weelde op die pad: ongeëwenaarde prestasie wanneer jy die teerpad verlaat. Met elektroniese beheer reg onder jou vingerpunte. In 'n verskeidenheid opwindende kleure met 'n keuse van 'n diesel of petrol-enjin: 5-deur-gerief en ruim binne.

Sien dit vandag by

Southern Land Rover
190 Commissioner St
Johannesburg
Tel: 011 - 29-2275

TE VEEL NAZIÏSME, te min wellustigheid

Anna M Louw

WOLFTYD
Anna M. Louw
Tafelberg
R39,95 + AVB

MARIUS CROUS

ANNA M LOUW is alombekend as die skrywer van die bekroonde *Kroniek van Perdepoot*, die uiters vervelige *Op die rug van die tier* en die mindere *Die loop van die rivier*. Die flapteks noem ook dat die roman 'n soort drieliuk vorm met *Kroniek van Perdepoot* en *Op die rug van die tier*, omdat al drie romans indringend kyk na die menslike problematiek, oorkoepel deur goddelike ironie!

Wat die verhaalgebeure betref, het ons die verhaal van Leonie Orbach en haar Duitsgebore man Lukas Orbach. Hy verneuk haar met ander vroue en verwek selfs 'n kind by een van sy minnaresse. Die inligting word van die arme Leonie weerhou en sy vernem eers ná haar man se dood werklik van sy ontrouheid aan haar. Later onderneem sy 'n reis na Berlyn om op die voetspore van haar wolfman terug te gaan. Ná haar man se dood het sy ook 'n kort seksuele verhouding met 'n kunsdosent, maar dit loop op niks uit nie. Dit lei tot 'n ontvlugting in haar kuns en die skep van vele meesterwerke uit dié pyngedagte.

Die roman word uit 'n dubbele vertelperspektief aangebied en daar word om die beurt vanuit die ek-perspektief van die verteller en die eksterne fokus van die skrywende instansie vertel. Albei perspektiewe gee veral die ervaringe van die weduwee weer.

Leonie Orbach word beskryf as 'n eng Calvinistiese vrou wat onbewus is van haar man se ontrouheid aan haar. Waar hy sy oordrewe libido kanaliseer in die plesier-

ighede van die lewe, trek sy 'n stemmige kerkpakke aan en woon eerder die oggendens by. Dié puriteinse beheptheid van Leonie lei mettertyd tot 'n karikaturale bespotting van haar as vrou. Eers ná Lukas se dood kom mens tot die besef dat sy tydens haar huwelik al die jare haar seksuele drif onderdruk het. Dit kom eers tot uiting ná haar man se dood, wanneer sy 'n kort verhouding met Anton, haar kunsdosent, aanknoop. Veral die seksuele spel tussen die twee word taamlik amusant beskryf: "Toe dek hy haar en sy druk hom vaster en vaster in haar met al die liefdesonger van jare, met 'n gemoed waarin daar wilde begeerte en net so 'n wilde sondebeseft saamstoei. Sy voel die eerste steek..." (p. 121). Seker een van die min dierlike beskrywings van seks in Afrikaans; mens kan amper vra of jy hier met 'n dier of 'n spulse weduwee te make het.

Lukas Orbach, die wolf in die klere van die dokter uit Duitsland, word voorgestel as 'n genieter van die lewe. Maar hy is ook halfjoods en sy hele lewe het hy dié hang-up om mee vrede te maak. En wat wil mens nou meer hê om hom tot intense wroeging aan te por, as om die gebeure in Duitsland en dan bepaald Nazi-Duitsland te situeer. Ons leer uit sy dagboeke van sy bewondering vir die Führer, hoe sy lewensloop gekoppel is aan gebeure rondom die Nazi-bewind en watter rol sy Joodsheid gespeel het in sy swaarkry. Myns insiens is dit een van die groot besware teen die roman: waarom tog die roman so sterk gekoppel aan die vervelige geskiedenis van die Nazi-bewind? Moet tog net nie vir my sê ons het hier weer met 'n belydenis agter 'n masker te doen nie? Of word *Twenty days that autumn* sodoende gedekonstrueer?

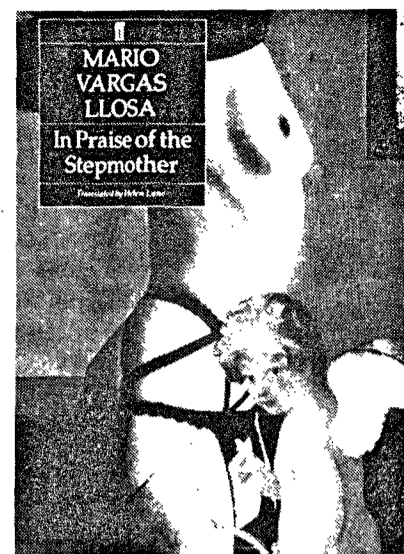
'n Gevatte bronnelys agterin die roman kondig veelmondig aan hoe navorsing ge-

doen is om aan te toon dat die najaag van die Hitlergegewe gestaaf kan word met eksakte bewysplase. Wat mens mis uit die navorsing en die onderhoude is die wellustigheid van 'n voor-Hitlerse Berlyn. Isherwood se *Goodbye to Berlin* is een van die bronne wat geraadpleeg is, maar mens mis die sinlikheid wat jy kry by Isherwood en Auden: siende nou dat sowel Lukas as Leonie gepla word deur hul libido's.

In 'n gesprek met Coenie Slabber (*Rapport*) het die kwessie van outobiografiese skryfwerk ter sprake gekom en het Anna M Louw aangetoon dat sy nie die roman soseer as outobiografies sou tipeer nie, aangesien alle romans tog maar as outobiografies beskou kan word. Een insident wat wel opval, is die weduwee se reis na die platteland en dan bepaald na Clanwilliam. Dit is trouens die omgewing waar Louw se *Kroniek van Perdepoot* ook gesitueer is, soos uit 'n vroeëre televisieprogram geblyk het. Die bekendheid van die Kaapse omgewing en dié meer verstewig die aanvanklike vraag oor outobiografie wat by die leser opkom. Dalk het ons hier ook te doen met die outobiografiese fiksie wat aangetref word by Brink, Prinsloo, Miriam Tlali, Van Heerden en so meer.

Wolftyd sal die Louw-aanhangers nie teleurstel nie, en mens wonder of sy nie ná die vroeëre dorre *Op die rug van die tier* 'n paar aanhangers verloor het nie: mense wat sy nou weer gaan terugwen. Veral die eerste meesleurende gedeelte oor Berlyn en die fyn beskrywing van die onmiddellike is 'n pluspunt vir die roman; 'n gawe uitbalanseer van die Naziballas in die oorgrote slotdeel van die roman.

(Marius Crous is verbonde aan die Universiteit van Namibia.)

IS INNOCENCE A CORRUPT FORCE?

IN PRAISE OF THE STEPMOTHER

Mario Vargas Llosa
Faber & Faber
(R59,99)

KEVIN DE LA HARPE

MARIO Vargas Llosa is known as one of Latin America's top novelists and also for his unsuccessful attempt to run for the presidency of Peru.

He is a highly prolific writer: *Aunt Julia and the Scriptwriter* (1977), *Captain Pantoja and the Special Service* (1978), *The War of the End of the World* (1985), *Who killed Palermín Molero?* (1987), *The Storyteller* (1989) to mention a few.

The latest is *In Praise of Stepmother*. The publishers tell us that Llosa "has always been fascinated by the erotic in literature." The novel is a subtle and ingenious paradigm of the genre.

The unique quality of this book is Llosa's use of language (it has been translated by Helen Lane). And the fact that it is actually more about bodies than the erotic - though the strange affair between son and stepmother does add an intriguing spice to the story - is an asset. But the greatest achievement of the novel is the combination of paintings (printed in the book for the reader's benefit) by among others Boucher, Titian and Bacon - along with the narrative. They serve as the sources to phantastical interludes which run parallel to the story of Don Rigoberto, his sensual wife, Dona Lucrecia (the stepmother), and the naughty/innocent adolescent Alfonso.

In one of the fantasy sequences Don Rigoberto dreams of himself as an aristocratic lord (in real life he is the manager of an insurance firm). In the dream he allows a young pianist boy to play the organ for his naked wife who lounges before the young man, while Cupid whispers saucy stories into her ear. But the boy is never allowed to stop playing, for Don Rigoberto has warned him that "If those bellows stop working for one moment, I will know that you have yielded to the temptation to touch. I shall then plunge this dagger into your heart... We shall now find out which is stronger in you... desire for my fair spouse or attachment to your life." The narrator adds attachment to his life, naturally.

This playful-serious approach continues throughout the book. Though the underlying theme is that of: can happiness be achieved through the erotic, and how much is innocence a corrupt force. Is it ever lost?

In the sequence inspired by Bacon's monster-like *Head 1* (1948) Llosa ends the chapter with: "Is it possible that God exists, but at this point in history, with everything that has happened to us does it matter?" And he suggests that we "take a good look at me" (*Head 1*) and what we'll see is part of the human race. "Recognise me, and recognize yourself." This is certainly not merely an "erotic" novel. Llosa's meditations - though always delivered with a light touch - are actually quite heavy and serious.

This is a seductive book (as the publishers say) and I won't tell you how it ends. Suffice to say that there is a twist which makes the title deceptive.

(Kevin de la Harpe is a freelance writer.)

REGSPRAATJIES

JURIE DE WET

Kyk 'n slag mooi na die hof

VRYHEID van spraak, die vryheid van die pers, die vryheid om te sê wat jy wil. Om dié rubriek te skryf laat my net besef hóé beperk al dié vryhede is wanneer mens oor die reg praat. Daar is dinge wat ek graag met julle wil deel, menings wat ek wil uitspreek - maar ek kan nie, omdat die regstelsel bekrompe is met wette en reëls soos minagting van die hof, die sub-judice-reël en professionele etiket.

Die laasgenoemde is 'n stel reëls wat deur die regsprofessie self opgestel is en dit laat baie min ruimte om my mening uit te spreek. As ek enigiets sou sê wat die regstelsel of die regsberoep in diskrediet bring, sal streng tugsappe teen my gedoen word. Ek kan selfs van die rol geskrap word - wat die einde van my loopbaan sou beteken.

Die meeste van my werk doen ek in die landdros- en streekhowe, maar onlangs het ek twee hooggeregshofsake voltooi. Die een was 'n sabotasie-saak in 'n TBVC-staat en die tweede was 'n moordsaak in Transvaal.

Terwyl my advokate die harde werk in die hof gedoen het (prokureurs word nie toegelaat om in die hooggeregshof op te tree nie) het ek die kans gekry om goed na ons regstelsel te kyk soos dit in die hoogste hof in die land toegepas word. En ek wil graag sommige van my byna onsamehangende insigte deel - natuurlik is die ervarings gesensureer, gesuiwer en onpersoonlik en geensins verwys ek na die bepaalde omstandighede van elke saak nie.

Dit tref my dat die vertoon en plegtigheid wat met die hooggeregshofsake gepaard gaan, een van die meer aanstootlike aspekte is: die Middeleeuse pers en swart togas, die gebuig en geskuifel, die aanspreekvorm vir regters, "My Lord" en die geforseerde en geaffekteerde taalgebruik in dié hof is absurd.

Dié procedures intimideer die aangeklaagdes, die getuies én die publiek. Dit gee aan die hofverrigtinge hoogdrawendheid wat die hof nie verdien nie en dit het bitter min met waarheid en geregtigheid te doen. 'n Fyn waarnemer sal sien dat die hoogdrawendheid van dié hof maar vlak lê. As jy kyk, sal jy sien dat die regter se klerk - die een in die geforseerde en geaffekteerde taalgebruik in dié hof is absurd.

Ek vind die hoogdrawendheid van die hof aanstootlik, want dit maak asof daar iets spesiaals aan die verrigtinge is - iets wat verhewe is bo die mense wat teenwoordig is.

Terwyl ek daar sit, tref dit my as ironies dat die regter alleen gevra word om die skuld of onskuld van die aangeklaagdes te bepaal terwyl ek, as hul verteenwoordiger wat dae lank met hulle deurgebring het en hul getuies met hulle bespreek het, dalk in 'n veel beter posisie as die regter is om hul skuld of onskuld te bepaal. Dalk kan ons 'n stelsel ontwerp waardeur die regsverteenwoordiger aan die regter vertel of sy kliënt skuldig is of nie. Dit sou beslis baie tyd bespaar en, indien die regsverteenwoordiger eerlik is, sou dit 'n baie meer betroubare stelsel wees.

Die vonnisse in die twee sake wat my tot dié insigte gebring het, het my rede tot kommer gegee. In die een saak het my 16 kliënte 'n bepaalde wet oortree, maar hulle is skuldig bevind weens die oortreding van 'n ander strafartikel wat hulle nie oortree het nie. In die ander saak is my kliënt gevonnissen weens poging tot moord terwyl ek daarvan oortuig was dat hy onskuldig was.

Terwyl ek geluister het na die regters se uitsprake, het dit my weereens getref hoe min insig hulle het in die karakter en die omstandighede van die mense wat hulle vonnis. In die moordsaak was die aangeklaagde 'n jong trekarbeider van Transkei met geen formele opvoeding nie, bykans ongeletterd en nie Engels of Afrikaans magtig

nie. Die regter het gereelde verwysings na Plato en ander Griekse wysgere gemaak sowel as om sy liefde vir Shakespeare en opera ten toon gestel. Die regter het dan ook bevind dat die aangeklaagde 'n volslae leuenaar is. En dit wil voorkom asof dié uitspraak gegrond is op die minimale betekenisverskille in die aangeklaagde se taalgebruik tydens sy getuies in 'n borgaansoek en sy latere getuies voor die hof. Dat die aangeklaagde deur 'n tolk moes praat en 'n ongesofistikeerde man is, het skynbaar geen gewig gedra nie.

Die regter het bevind dit is heeltemal moontlik dat die aangeklaagde 'n gesofistikeerde sielkundige verweer kon fabriseer oor sy gemoedstoestand toe die misdaad begaan is. Die regter het bevind dat die aangeklaagde heel waarskynlik gelieg het in sy getuies oor hoe hy met sy twee voete eerste by 'n treinvenster uitgespring het terwyl hy probeer ontsnap het van 'n groep treinmoordenaars. Want, redeneer die regter, 'n man in die aangeklaagde se posisie sou eers met die een been en dan met die ander by die venster uitgeklim het.

Tydens die tee-pouse het die tolk gesê: "Daar is net een manier om tydens só 'n treinaanval uit die trein te kom - en dit is die Soweto-manier: feet first and fast." Die regter het ook gemeen dat sy menings gerugsteun was deur die ongemak van die aangeklaagde tydens kruisondervraging oor die weersprekings en onwaarskynlikhede tydens sy getuies.

Aan die een kant is dit vir die regter vanselfsprekend dat wanneer 'n ernstige straf die aangeklaagde in die gesig staar, hy gereëld lieg om uit sy penarie te ontsnap. Aan die ander kant is dit ook vir die regter vanselfsprekend dat polisie-getuies geen belang het in 'n vervolging nie en dat die polisie, in die afwesigheid van getuies wat die teendeel bewys, gewoonlik die waarheid praat. In dié saak was ek daarvan oortuig dat die ondersoek-beampte 'n knoerier en dubbelhartige leuenaar is wat nie sou huiwer om bewyse te fabriseer, te lieg en getuies te intimideer nie.

Die regter het dit ook sommer aanvaar dat staatsgetuies gereëld deur die aangeklaagdes geïntimideer word en dat hulle daarom onwillig is om getuies te lewer. Dat hulle onwillig is om te getuig omdat hulle bang is om as leuenaars uitgevang te word of dat hulle onder dwang getuies aflê, het duidelik nie één maal by die regter opgekom nie.

Die moordsaak is gekenmerk deur onverwagse draaie, onverwagse getuies en onverwagse aantygings. Elke keer as ons gedink het die staat se saak is afgehandel, is nuwe aantygings gemaak wat aangespreek moes word - wat dit natuurlik baie moeilik gemaak het om deeglike verdediging voor te berei. Indien 'n aangeklaagde weet wat hy gedoen het, sal hy presies weet watter getuies teen hom aangevoer word en sal hy daarop voorbereid kan wees. Aangesien my kliënt nie teenwoordig was nie, kon hy homself nie voorberei nie.

Dié belanglike stand van sake is te danke daaraan dat 'n aangeklaagde in ons howe net ingelig word dat hy of sy op dié dag dié misdaad begaan het deur dié mens byvoorbeeld te steek. Alle getuies se verklarings is ook gepriviligeer en die verdediging mag nie dié verklarings sien nie. Selfs die name en getal getuies word dikwels nie bekend gemaak nie.

In Amerika het die aangeklaagde 'n wetlik beskermde reg om presies te weet wat alles teen hom of haar beweeg gaan word en dié reg word gesien as fundamenteel belangrik vir 'n reg op 'n regverdige verhoor. In Suid-Afrika is daar geen sodanige reg nie en daarom, myns insiens, ook geen regverdige verhoor nie.

Dié hooggeregshofsake het egter my vertroue in die landdroshoe herstel. In vergelyking met regters, het party van ons landdroste jare in die kriminele howe deurgebring en het hulle honderde kriminele sake hanteer wat hul in 'n veel beter posisie plaas om die waarheid te bepaal. Hulle het 'n beter vermoë om die omstandighede en die karakter van aangeklaagdes te bepaal en hulle is baie meer onverdraagsaam oor leuens en misleiding.

Ek is bevrees dat ons regters, bykans sonder uitsondering, gekies word uit die wit, manlike, bevoorregte elite en dat hulle om dié rede die insig en kennis kort om enigiemand anders as hul eie klas mense te verhoor.

EGBERTUS KLAAGVOORT

RUSSIESE TANNIES DEFECT

VRINDE, is dit nie sappig nie dat sy hoogdrawendheid die Hoofadmiraal van Ulundi die Skoon Administrasie se verskonings vir die Inkatha-geldjies so pragtig weerspreek het nie? Fondse vir anti-sanksies is seker 'n bietjie anders as fondse vir 'n biddag, al kan dié ook as 'n soort protes teen sanksies beskou word, seg Oswald deesdae het jy ook meer geld nodig vir jou biddag, gebede kos nie wat hulle in Moeder se tyd gekos het nie, met inflasie en dies meer. Die hele ou spul het hulle nou in 'n gat ingepreuk, van die Botha's tot die Bothalezi's, maar kyk om julle rond; wie gee om? Die koerante is vol briewe van siele wat meen dis goed so, en dan is daar jou wragtig nog 'n Inkathatak in Sandton, gryp jou dit aan.

NOSTRADAMUS IN DIE KGB

Intussen kondig Egbertus met leedwese aan dat die Koeksistergilde nie te waffers daar uitsien nie. Seg Moeder Nostradamus het dan in 1555 voorspel dat die gilde deur die KGB afgetakel gaan word, en kyk nou net wat gebeur.

Seg Oswald Moeder kan skaars getuig van die profesie, sy was destyds seker nog 'n opgeskote dogter. Seg Miesies KGB staan seker vir Koeksistergilde-bashers. Ja'k, straks nog 'n clone van die Weermag se dirty tricks departement. Oftewel Komops. Vir come-uppance. Sela.

BOEREBLOED IN SABOTASIE

Moeder staan op die voorstoep en tuur oor die rantjies op soek na 'n politieke vergadering om by naam te maak. Seg sy dis in die Boerebloed om vryheid van spraak deur intimidasie en sabotasie te bevorder, en sy moet haar deel bydra tot die demokratiese proses. Vir hierdie heilige doel het Moeder haar uitgetooi in 'n bullet-proof corset, nou kan sy ook haar bors tussen teiken en koeël werp, vir volk en vaderland, as dit dan so moet. Van demokrasie gepraat, geliefdes, dis maar 'n skaars kommoditeit in die Klaagvoorts se geweste, foel tog. Oswald het nie langer inspraak in sake wat nie die groentuin raak nie, seg hy dis uiters uitdagend om oor kopkole en murgpampoene te negotiate. Seg Miesies Klaagvoort straks moet daar 'n native representative in die huishouding aangestel word, om darem die skyn van demokrasie voor te hou. Intussen skater dit vanuit die patatbedding oor al die Afrikaanse-introspeksie oor demokratiese-verkose regerings en legitimitie in die semi nuwe Zuid-Afrika. Demokrasies verkies deur 'n fraksie van die bevolking? Try another one.

ONTSTEMDE REGTER

En daar gaan staan dit toe en gebeur, Oswald kan sy ogies nie glo nie en Egbertus sluk maar swaar: 'n anderskleurige regter op onse hoogste gedeeltes, en die man het nie die reg om 'n kruisie te maak langs die kandidaat van sy keuse nie. Daar's darem een troos: hy kan na hartelus doodstrawwe uitdeel, as dit sy besondere entertainment sou wees. Is dit nie sappig nie? 'n Regter mag die hoogste verantwoordelikhede op hom neem, naamlik om te oordeel of 'n mens sy lewe moet verloor of nie. Maar hy het nie werklike stemreg nie: dus kan hy nie as verantwoordelik genoeg beskou word om die wette te formuleer waarvolgens hy moet beoordeel nie.

Seg Moeder nouja, as die stemreg nie na Mahomed kom nie, gaan Mahomed na die berg. Met julle dit gevolg? Die volksplygtige is besig om Moeder se ekwilibrium aan te tas, soos dié van vele kollegas in die Beweging.

'N SUUR OU KOEK

Die gedoente in Rusland is 'n bron van groot angs by die koeksistergilde. Russiese tannies defect in hul voorskote na die Gilde en vra om asiel. Seg Miesies K die naaste wat hulle daaraan kan kom is asyn, die hele ou koek is mos so suur ná die onlangse oornamendeur die susters van die Broederbond, in a manner of speaking. Kan dit waar wees dat die coup gekom het net mooi toe Gorbie the Good siek geraak het? Seg Oswald maar alte ja, dis presies hoe onse eie coup plaasgevind het, 'n man moet net te nies en terwyl sy oë toe is, is hy sy jop kwyt. Die volksheld sou self daarvan kon getuig, as hy die krag had.

KAALKOP WAARHEID

Van Volkshelde en dergelyke krokodille gepraat: het julle opgemerk, dierbares, hoedat die Nasionale Party se vooraanstaande geeste hul hare kwytraak? Hennie Verward, die bekende Hollander, was die laaste wat met 'n kuif kon spog. En dis nie net die heel hoogstes nie, Barend en Sneeuwlok is vinnig op pad daarheen. Seg Moeder al wat help vir kaalkop is Sahussa 95, haar gunsteling naas die smelling salts en gripe water. Seg Oswald mens moet die spul met die kamerade in die antichris vergelyk, waar kry jy 'n Nasionalis wat met Walter Fluffysulu kan kers vashou? Seg Miesies K daar's sweerlik 'n papegaai in die nasionale koukus wat so pik-pik aan die kerele se tooisels. Seg Woody Allen, die universele filosoof, if there really is a God, why is there poverty and baldness?

LANK GEWAG

Mees pikante brokkie van die week is die nuus dat vader Mandela, leier van die volk, Afrikaans gaan praat op Radio Zuid-Afrika. En raai net wie het hom genooi?

Niemand anders as Hendrik Verwoerd nie. Vra Moeder of dit dan 'n baie ou uitnodiging was?

MK COMES CLEAN

For the first time, the leadership of Umkhonto we Sizwe has - with remarkable frankness - admitted past mistakes and serious internal problems. HENNIE SERFONTEIN reports

AN important feature of the recent first-ever national conference in SA of Umkhonto we Sizwe (MK) held in Venda, was the remarkable frankness of the leadership in admitting past mistakes and serious internal problems.

Both Joe Modise, the commander-in-chief of MK and Chris Hani, the chief of staff, dealt with these issues - including the disastrous 1983 mutiny of Mk fighters in Angola and the breakdown in morale in their reports to the closed conference.

These admissions came shortly before the return last weekend of the last 32 prisoners held by the ANC. Their allegations of torture and maltreatment in the ANC prison camps have once again made news headlines.

In a panel discussion Hani and other MK commanders admitted to the press that in the past eighteen months there was dissatisfaction amongst MK fighters when they heard about the suspension of armed action. They conceded that this was largely due to bad communication and the fact that the returned leadership got caught up in the internal process and did not give enough attention to the problems of MK cadres.

Hani's paper, especially, sketches the often grim and chaotic situations MK had to face in Angola, Zambia and Tanzania. The Hani paper contains, as far as is known, the first official admission about the breakdown in morale and large-scale desertions.

Hani said: "The most serious problem in our existence outside the country was the 1983 mutiny. So far, as an army, we have never sat down and come out with a profound analysis of the causes of that mutiny. There is broad agreement that it was correct to crush the mutiny but we have never gone further, because of objective reasons, to explain to our people the unfortunate events around the mutiny. Now, due to the adverse propaganda of a security police organisation called RECOC under Mwezi Twala, we need to do a thorough briefing to our people in order to neutralise Mwezi Twala and his band of counter-revolutionaries.

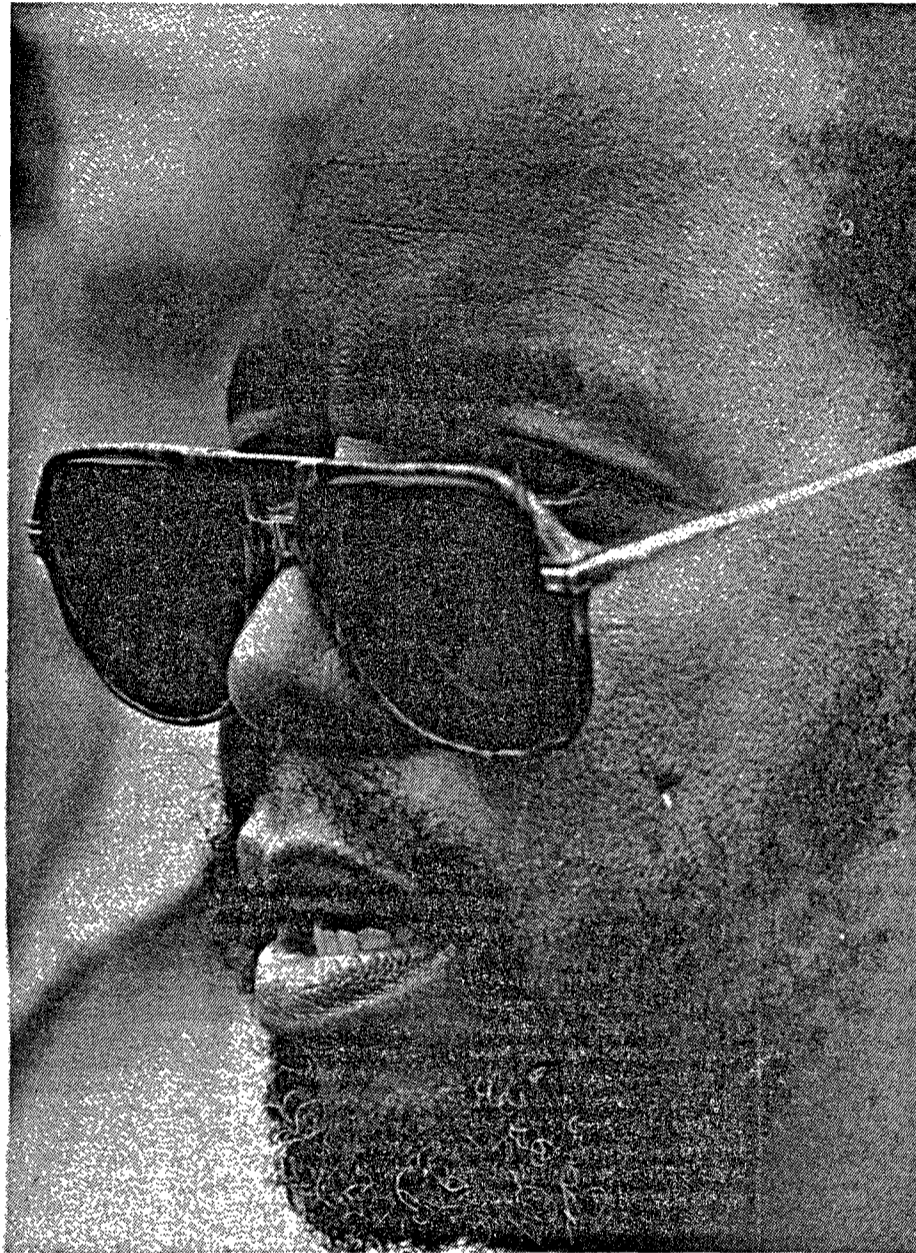
"The security situation in Angola continued to deteriorate in the course of our entire training and stay in that country. From the very first few years of our presence in Angola, we had to defend ourselves against UNITA ambushes as well as SADF aerial harassment."

Dealing with the re-organisation problem after the MK departure from Angola to Tanzania and Uganda, Hani said:

"The decision to move out of Angola to Uganda and Tanzania was a difficult and costly operation. We should recall that within the People's Republic of Angola we had built an impressive training infrastructure as well as other facilities. We had established good relations with the socialist countries as well as the Scandinavians, which all shouldered the main brunt of our supply and ordnance requirements, we had built camps which were administered solely by ourselves and we had Soviet military experts attached to us. Moving out meant the abandonment of facilities built over many years and literally having to start from scratch. But the Operation Move Out was generally carried out with a few hiccups."

Hani then dealt with the problems encountered in Tanzania, Uganda and Zambia. He said:

"From the very beginning MK encountered serious logistics, accommodation and transport problems in these countries. Most of our vehicles were left behind in Angola and those we could ship out were not very serviceable and there was also the problem of spare

Chris Hani

parts. We were also faced with a serious problem of medical supplies and drugs. In a place like Tanzania MK had to adjust to a process where the running of the camp and its security was shouldered by the Tanzanian People's Defence Force.

"Our transfer from Angola to the two countries seriously affected the morale of our troops, especially in Tanzania, due to a number of reasons. The fact of our nearness to populated villages increased the number of AWOLS. This was followed by growing desertions either to Mazimbu or Dakawa or even to Zambia and South Africa. As many of our cadres were undeployed, the feeling of idleness contributed to the general decline of morale. The situation in Uganda was generally favourable and continues to improve.

"I believe it is not an exaggeration to point out that the morale of the army in Zambia continues to decline. In most cases in Zambia, we have comrades who have been waiting for deployment long before the legalisation of the ANC. We also have a category of comrades who retreated to Zambia either from the forward areas or from inside the country. Even with the comrades in Zambia, the basic question of nondeployment contributed to their low morale. In the forward areas, the problems had not been so serious. If there were any, comrades were able to solve them."

Hani also made it clear that the present

legalisation of organisations had also set in motion many problems.

He explained: "Our organisation had to deal with two legs of the movement, one externally-based while the other was internal. The demands of the internal situation, embracing the building of the organisation, consumed the attention of many members of the Politico-Military Council (PMC), including those of the Military Headquarters (MHQ). Some members of MHQ did not have time to deal with essential tasks at our training centres. There is, therefore, a lot of justification in complaints voiced that some of us have not attended to the problems of camps in the last twelve months or so. A fair and satisfactory mechanism must be found and where necessary pre-occupation with internal work must not adversely affect us with the proper organisation and servicing of our army outside."

Referring to the Pretoria Minute, which suspended armed operations and related activities, Hani said that MK cadres now all accepted that position.

But he made it clear how important it was to keep the MK membership happy in this transitional phase, and to find a new role for MK and its cadres, also in the political field.

Hani said: "This conference in my view, has the important task of attempting to define broadly the current tasks of MK, given the fact that the suspension of armed operations and related activities is in place. An idle army is

the devil's workshop and we are likely to face battalions of problems if we do not solve the problems of deployment. We are an army of the liberation movement and this ipso facto imposes on our army political tasks. Our movement must examine the political talents that are so abundant in our army. We have to remember that in his army there are comrades that have been tested and tempered in the crucible of struggle. Their exposure to the hazards of our struggle under very difficult conditions has endowed MK comrades with a potential to cope with the rigorous demands of organisation both in urban and rural conditions. In addition, we have already commenced with the process of building regional commands to try to cope with the requirements of command and control."

Modise in his speech gave an overview of 30 years of struggle and of problems in the early years after 1961 when MK cadres went for training programmes and there was nobody immediately available to infiltrate back into South Africa. He specifically referred to the problem when Angola, Mozambique and Rhodesia were under colonial rule - which complicated infiltration into South Africa.

But he, too, made some remarkable confessions about certain failures of MK in the past decade.

Referring to the escalation of military operations in the early 80's with operations against Koeberg, Sasol and Voortrekkerhoogte, Modise added:

"Despite these achievements, we realised our shortcomings and that we could not root ourselves amongst the masses. This proved disadvantageous because this period of our struggle was characterised by heightened political activity and organisation. Civics and issue-orientated organisations mushroomed throughout the length and breadth of our country, culminating in the formation of the United Democratic Front.

"Though the campaigns of armed propaganda popularised the Movement, its programme, the alliance and other issues, it had serious shortcomings."

Modise said that although the Politico-Military Council was formed to establish integrated leadership structures inside the country and to enlist the underground structures to assist in the defence of communities who were harassed, there were obstacles hindering it. Among these were the destabilization of the frontline states and the subsequent agreements with South Africa such as the Nkomati Accord.

Modise admitted: "Another factor for not responding promptly to the situation was the preoccupation within our ranks to flush out enemy agents in all our establishments and in other operational regions of the forward areas. The raids that were conducted against our operatives in the forward areas, a serious mutiny that was staged in our camps dominated our efforts to close ranks at all times - thus the people's endeavours were not prioritised as should have been the case."

The growth of MK has not been without success and failure, weaknesses and strong points. MK should seize this opportunity in the present political climate to make a critical appraisal of its efforts. We should ask ourselves, why we were not able to gain a foothold in the rural areas. Why our attempts to involve workers and peasants in sufficient numbers fell short of our desired goals. Why it is that we failed to establish a Ho Chi Ming Trail."

THE MANIPULATIVE, ABUSIVE, DISHONEST CAMERA

So, *The Leader, His Driver and the Driver's Wife* knocks right-wingers good and solid, says AUDREY BROWN, and makes them look justifiably ridiculous, right?

WRONG.

Nick Broomfield's movie is manipulative, abusive and dishonest - and precisely for the reason that it makes the people involved in right-wing politics look ridiculous.

While watching the movie, one feels a growing sense of dis-ease. It coalesces at the point in the movie where honesty is under discussion. JP, (the driver) resigns from his position as driver and refuses to discuss his reasons with the camera (us). He is badgered by Broomfield who wants to know his "honest feelings".

The man is vulnerable. It is ironic that his honesty is drawn into question - and the viewer, of course, is dying to know. At this point the movie becomes really offensive and abusive. It assumes that the viewer is an accomplice and complicit in the dishonest invasion of JP's privacy and yes, his integrity.

And the fact that he is a rabid right-winger, capable of killing for his cause, is immaterial.

It is immaterial that one is supposed to despise everything he stands for because he despises everything we think we are.

One should care that he is dishonestly, deliberately manipulated to be a spectacle and that the viewer is turned into an unwilling conspirator in that manipulation.

His uneasiness is clear: he asks repeatedly whether the camera is on, and requests that it be turned

off. Yet the film maker does not respond, deliberately withholding a choice from him. The objects of Broomfield's attentions ask questions to the camera and never get an answer. And yet they are repeatedly hectoring and observed. This is a manipulation based on unequal power. The right-wingers are justified in demanding answers - yes, even TerreBlanche who demands, in his inimicable style, to know why they were late for an appointment with him. Again, the camera does not feel compelled to respond.

It may look weird that a brown woman is defending the integrity of right-wingers but the defense springs from a recognition of the treatment they received at the hands of the filmmakers. Not so long ago black South Africans were treated in the same way: as anthropological, sociological spectacle deserving of the attentions of an invasive camera.

The point being made here is that people are people first. They are not objects for cinema verité movie experiments, or good stories to get on top of, or great pics to snap. And all of us viewers should challenge any camera-wielding, sensation-seeker who forgets that - even when dealing with the right-wing.

• *The Leader, the Driver and the Driver's Wife* will be screened again at the Weekly Mail Film Festival on Saturday August 31.

HOE OM FEMINISTE EN LAWRENCIANE TE LAAT UITSTAP

ZANDALEE

Met Nicholas Cage, Erika Anderson, Judge Reinhold
Regie: Sam Pillsbury

JAN KONTERDANS

ZANDALEE is 'n derde rangse rolprent wat 'n bespreking regverdig omdat dit die troebel stand van die Amerikaanse rolprente wat ons hier te lande sien goed verteenwoordig. As dié indruk verteenwoordigend is van die rolprentbedryf as geheel, daag dit die opvatting uit dat rolprentkuns dié kunsvorm van die toekoms is.

Niemand minder nie as Marlon Brando het só geantwoord toe hy gevra is hoe voel dit om 'n "groot" rolprentkunstenaar te wees: "Daar is geen groot rolprente nie. Charles Dickens is groot en Dostojefski." Hy het daarby volstaan.

'n Mens dink aan Bergman, en sê, *Fanny and Alexander*. Is Brando nie te haastig in sy oordeel nie? Of is dit minstens korrek oor die rolprentbedryf in Amerika? Brando het hope tyd gehad om die saak goed te betrag. Hy lewiteer, volgens gerugte, die meeste van die tyd in sy sitkamer.

Zandalee word hier bespreek omrede van sy pretensies as 'n moreel en seksueel progressiewe rolprent. Wat opval, is die verkeerde voorstelling van die rolprent in die Suid-Afrikaanse bemarking daarvan. Dis ver van pornografie, hoewel eksplisiet. Zandalee wil nie met *Emmanuelle* nie, maar met (die hemel behoed!), DH Lawrence meeding. Kan die verspreiders nie iemand in hul bemarkingsafdeling aanstel met 'n toepaslike intelligensie nie?

Die tweede ding wat opval, is die titel. Dis 'n poging om eksoties te wees. New Orleans, waar die rolprent afspeel, is 'n romantiese stad waar kulture en musiek meng: die verlore hart van Amerika. Waar is die mengsel van Afrika en Europa wat aan dié stad sy reputasie gee?

Kortliks die verhaal: 'n paartjie het huweliksprobleme. Die man is 'n vreemd-geïnhibeerde skepsel wat sy seksuele wortels en die "godsdien van die dye" soos Lawrence dit genoem het, vergeet het. Sy vrou is gefrustreerd en probeer hom in die rigting van herkenning lei, maar hy verdiep homself in sy werk.

Die rolprent begin belowend met die vrou wat kaal op die maat van 'n los, okkultiese New Orleans-melodie dans wat van "iewers" af kom terwyl manlief sy das vir 'n manne-geselligheid skik.

Op die ramparty ontmoet hy 'n ou vriend, gespeel deur Nicholas

Cage, wat sy vrou gaan afvry. Cage se karakter is 'n kunstenaar en 'n soort heavy metal-weergawe van 'n "Lawrenciane" man wat die ene instink en drang is. Hy lyk egter meer na 'n vragmotorbestuurder as 'n kunstenaar.

Met die vriend ontdek vroulief haar seksuele wortels. Die rolprent het 'n paar interessante, hoewel aanvegbare, sekstonele in. 'n Baie geslaagde een is waar die twee op 'n skottelgoedwasser liefde maak tydens 'n partytjie aan huis van die getroude paartjie. Manlief kry snuf in die neus, maar besluit steeds dis maar die skottelgoedmasjien wat so maak, terwyl hy nog wyn inskink vir die gaste.

Die rolprent word minder irriterend as eers besef word dat die regisseur nie die heavy metal-Kwas as 'n oplossing of die verlore epitoom van manlikheid voorhou nie, maar as 'n katalisator daarvoor in die eggenoot. Die vrou raak blykbaar by hom betrokke om haar frustrasie te verlig, maar ook om iets by haar man tuis te bring. Haar gewete pla haar soos sy toenemend van hom begin hou, maar oplaas besef sy sy wil die sofistikasie van haar man en die dierlikheid van die kunstenaar in een man hê. Sy en manlief reël om 'n ruk weg te gaan en lyk baie gelukkig. Totdat die Kwas daar opdaag om die vrou terug te eis.

Daar is 'n goeie toneel waar die twee eertydse vriende saamdans op 'n vasmeersteier (jetty), die een in swart en die ander in wit geklee: die twee helftes van 'n mens, maar hier ongelukkig noodlottig geskel. Waarom hulle dans, is nie heeltemal duidelik nie - 'n dodedans, 'n dans van die rede met die instink miskien? Dis 'n voorbeeld van hoe die rolprent telkens die verhaal aan die "boodskap" ondergeskik stel, en die handeling deurgaans 'n geforseerde indruk laat wek.

Die man sowel as die minnaar voel hulle "verloor" wanneer hulle daarna op 'n roekelose bootvaart die rivier opsnel. 'n Tragedie vind plaas. Die man val op die selfmoordvaart - wat sy idee was - uit en "verdrink", maar eintlik pleeg hy selfmoord. Die tragedie lê daarin dat die vrou haar man verloor juis wanneer hy genoeg verander het dat sy onderdrukte kant uitkom en hy roekeloos avonturier word.

Aan die einde besoek sy weer die kunstenaar, maar voel nie meer aangetrokke tot hom nie. Hy is slegs 'n skakel met die verlede, met die makabere stryd wat in hul lewens plaasgevind het. Sy loop weg uit die ateljee, die kunstenaar agterna.

Die kunstenaar is 'n karakter met verbintnisse in die onderwêreld en op daardie oomblik kom 'n vyand in 'n motor verby en skiet op hom. Die vrou - wat reeds haar man verloor het - spring in 'n poging om die moord te "keer" voor die koeëls in en sterf: herenig met haar man wat in sy laaste oomblikke haar vir die eerste keer verdien het. Nie 'n slegte verhaal nie, maar swak uitgebeeld.

Daar is ander redes waarom Zandalee derde rangs is. Die Cage-karakter is 'n belaglike voorstelling van die "naïewe" instinktiewe kunstenaar, of wat Sylvia Plath genoem het "the Violent Adam". Selfs die "naïewe" kunstenaar, (in teenstelling met die "intellektuele" een) moet besin en 'n verhouding met sy omgewing hê, al is hy hoë selfgerig. Cage se karakter is 'n dom, fetisjistiese uibeelding van dié tipe.

Die rolprent is uiters seksisties sonder selfkritiek. Die vrou word slegs as seksuele karakter uitgebeeld. Boodskap: as jy 'n vrou seksueel kan bevredig, is haar lewe volmaak. Al haar optredes wentel om haar seksualiteit. Hierin is die rolprent nie uitsonderlik nie, die karakter ook nie, maar dat Zandalee so selfingenome met sy "begrip" is van wat man-vrou-verhouding behoort te wees, is 'n laagtepunt. 'n Voorbeeld van pseudo-begrip: in 'n toneel lê die vrou voor haar man en masturbeer nadat hy haar nie kon bevredig nie. Die toneel kon gesê het: die vrou word haar eie seksuele middelpunt en is nie vir haar seksuele betekenis op die man aangewese nie. Die moontlikheid word egter geprostitueer: 'n wanhopige poging om die man uit te lok om haar "te kom red".

In 'n ander toneel lê die vrou naak op 'n rivieroewer. Die man sê: "Bly net so, ek wil na jou kyk." Die rolprent se pseudo-kritiek: 'n vrou is nie net 'n ornament nie, maar 'n lewende (seksuele) wese! As Zandalee ernstig was met dié standpunt sou die vrou 'n ordentlike job gehad het - miskien ook 'n kunstenaar of 'n sakevrou? - om haar drie-dimensionaal te maak. Haar seksuele probleme sou dan waarskynlik op 'n einde wees, 'n rolprent onnodig - en ek sou nog my R10 gehad het.

Die uitbeelding van naaktheid is seksisties, maar 'n aangename voyeuristiese ervaring. Erika Anderson is, hoe sal ek sê, 'n stuk vlees van die boonste hake.

'n Oneerlike rolprent, vir feministe en Lawrenciane: albei sal ongelukkig uitstap en miskien saam huis toe gaan.

die week by die MARK-TEATER

MARK-TEATER
DIE BAXTER-TEATER
bied aan
John Godber se

UP 'N UNDER
Met Ron Smerczak, Rick Rogers, Alan Sverdlow, David Butler, Martin LeMaitre en Trish McKenna
Regie: Fred Abrahamse
Ma tot Vr 8nm, Sa 6nm en 9nm

UPSTAIRS BY DIE MARK
The Market Theatre Company
bied aan

THE IMPROVISATION THEATRE
Regie deur Shalom Kenan
Met deelname deur die geboor
Ma tot Vr 8.15nm, Sa 6.15nm en 9.15nm

DIE LAAGER
JENNIFER FERGUSON
se Solo
Laaste drie vertonings
RAINSHARK van 29 Aug
Regie: Neil McCarthy
Ma tot Vr 8.15nm Sa 6.15nm en 9.15nm

KIPPIES BY DIE MARK
TIMBIRA
Di tot So
Ingang Di tot Do - R10, Vr tot So - R12

VLOOIMARK
Van 9nm tot 4nm

MARK-GALERYE
Kathehong-Kunssentrum

TELEFOON (011) 832-1641
Bespreek by Computicket
H/v Bree- en Wolbuterstrate, Newtown, Johannesburg

DIE REGISSEUR AS TOWENAAR

Truk se meesterlike opvoering van Mozart se opera *Die Zauberflöte* lewer vele treffende verrassings op

H E N N I N G V I L J O E N

DIE opvoering van *Die Zauberflöte* deur Truk as deel van die Suid-Afrikaanse Lugdiens se operaborgskap *Die Wêreld van Opera*, is 'n meesterlike aanbieding wat in alle opsigte reg laat geskied as 'n feesproduksie in die Mozartjaar.

Met dié produksie is ook Suid-Afrikaanse operageskiedenis gemaak, omdat dit een van die eerste opera-aanbiedings hier te lande is waarin mens die regisseurhand as 'n werklike herskepper beleef en nie net as vertolker nie.

Die regisseur/ontwerper Pet Halmen het met sy ontwerpe 'n universele ruimte geskep wat stilisties strek van die Egiptiese mitologie tot die hedendaagse "flower children" om die universele digotomie van goed/kwaad, lig/donker, mens/natuur, rede/natuur, man/vrou, passie/liefde, oud/jonk teen die agtergrond van die Vrymesselaars se beginsels van natuur, rede en wysheid in *Die Zauberflöte* te dekonstrueer.

Halmen se grondkonsep is 'n poging om 'n sintese tussen die digotomie te bewerkstellig. Dié benadering kulmineer baie treffend aan die einde van die opera waar hy die nag terugbring deur die donker agter die son in te laat beweeg en deur Sarastro (simbool van Lig/Wysheid/Man/Rede) as 'n versoeningsdaad die liggaam van die Koningin van die Nag (simbool van Nag/Passie/Vrou/Wraak) te laat optel en uitdra.

Dié uiters stimulerende produksie is gelaai met simboliek wat die toeskouer as aktiewe dekonstrueerder eerder as net 'n passiewe passasier betrek. Dis 'n produksie wat ek méér as een keer wil beleef, want daar is 'n hele paar treffende vernuwings wat ek nog nie ten volle verstaan nie.

Musikaal het Gabor Otvös ongelukkig te veel in 'n Parsifal-stemming verkeer, en gevolglik is van die werk se sprankel ietwat ingeboet en die swaarwigtige filosofiese ondertone te veel beklemtoon. Die fluitspeler Paul Bagshaw het met sy uitstekende spel die applous vir sy solo aan

Sumi Jo as die Koningin van die Nag

die einde van die opera in alle opsigte verdien.

Onder die uitgelese sangerskorps wat vir dié produksie byeengebring is, is dit die minder bekende Donald Litaker wat as Tamino met die louere wegloop. Met 'n goed gemoduleerde stem wat hy stylvol aanwend, is hy 'n ideale Tamino. Hoewel Christiaan Boesch se stem miskien nie meer oor die nodige jeugdige glans en beweeglikheid beskik vir Papageno nie, is sy briljante aardse vergestaltung in 'n eg "Wienerische" dialek 'n les in spel en komiese tydsberekening.

As die Koningin van die Nag het Sumi Jo haar roem bevestig met die makelose gemak waarmee sy die twee moordende bravura-arias vertolk het. Krisztina Laki is 'n oortuigende Pamina en onderstreep die eteriese dimensies van die rol uitstekend met haar stem na die Janowitz-tradisie wat 'n sterk instrumentale timbre weerspieël.

Harald Stamm beskik oor die fisieke statur vir Sarastro en sy sang getuig van gesag. Dis net in die heel lae register dat sy stem nie die rol gestand kon doen nie.

Die drie Djinns is uitmuntend vertolk deur lede van die Drakensbergse Seunskoor - Henk Bekker, Clint van der Linde en Schalk Burger. Minder gelukkig was die Drie Dames. Hul stemkleure het nie saamgesmelt nie en Ona Ackermann is totaal deur die vereistes van die rol oorskadu. As Monastatos en Papagena het Brian Miller en Tersia Potgieter goeie kamee-vertolkings gelewer.

Met kaartjies wat tot R100 stuk in die swartmark gehaal het, is dit 'n produksie wat baie gou deur TRUK herhaal behoort te word.

• Die regisseur/ontwerper Pet Halmen is terloops ook die grafiese kunstenaar wat verantwoordelik is vir al die omslag-illustrasies in PHILIPS se volledige Mozart-uitgawe, waarin al Mozart se musiek in 46 Volumes op meer as 180 laserskywe uitgegee word.

ORAL KLINK DIE STEMME OP

'n Rykdom aan sangtalent is nou in Suid-Afrika aan die bot, skryf HENNING VILJOEN

TRUK se aanbieding van *Debuut met Mimi* in die Staatsteater en Elizabeth Connell se week-lange meesterklasse in Wits se Groot Saal was 'n wonderlike vertoonvenster van die rykdom aan sangtalent wat daar nou in Suid-Afrika aan die bot is. Baie van die sangers het aan albei geleenthede deelgeneem, sodat 'n mens die kans gekry het om hulle nie net met klavier nie, maar ook saam met 'n orkes in 'n regte konsertstemming te kon beleef.

Debuut met Mimi, waarin Gabor Otvös as dirigent saam met die Nasionale Orkes die jong sangers baie simpatiek onderskraag het, is gekenmerk deur 'n baie interessant saamgestelde program, waarin veral Mozart-ensembles baie sterk gefigureer het.

Een van die jong sangers wat met haar pragtige stem veral die kalklig gesteel het, is Danielle Halbwachs.

Sy het die gehoor behoorlik oorpompel met haar deurleefde vertolking van "Chi il bel sogno" uit *La Rondine* en haar aandeel in 'n duet uit Lakme en verskeie trios en 'n sekstet uit Mozart-operas. In die meesterklas het sy gewys dat mens hier met 'n natuurlike "stage animal" te doen het wat 'n sterk rolvergestaltende binne 'n paar sekondes kan vasvat.

Margi Nel, minder van 'n debutant in Transvaal, het met haar buitengewone stem en passievolle vertolking van Carmen se "L'amour est un oiseau" na vore getree as 'n sangeres het wat beslis binnekort haar vlerke na internasionale horisonne gaan spreid. Haar gelykes is wêreldwyd maar dun gesaai. Ek hoop sy het ná haar verlydelike vertolking van Delilah se aria, Elizabeth Connell se raad ter harte geneem om meer spaarsaam met die borsre-

gister om te gaan, want dis daar waar stemme se lewens verkort word, al klink dit ook hoe treffend ... "but what a presence and what a performance".

Nog 'n hoogtepunt was John Fletcher se uitstekende, resonantvolle vertolking van Leporello se "Madamina". Dit het my laat wonder waar dié wonderlike talent so lank weggekruip het. Dalk was dit die akademiese wat hom besig gehou het, want hy spog ook met 'n Cambridge-doktorsgraad en is tans 'n advokaat. Ek wonder wie gaan wen - die Muse of Mammon?

Nog 'n belowende regsgeleerde en sanger wat in een of ander stadium 'n keuse sal moet doen, is die briljante jong tenoor Kobie van Rensburg. Sedert sy debuutoptrede aan die begin van die jaar in Roodepoort het hy met groot spronge vooruitgegaan en met 'n pragtige

vertolking van "Una furtiva lagrima" na vore gekom. In die meesterklasse is sy spontane en intuïtiewe aanvoeling vir rolvergestalings baie duidelik geopenbaar.

In die meesterklasse het ook sangers soos Charl van Heyningen, Raphael Vilakazi, Pierre du Toit en Michèle Corbin vanweë hul besondere talent opgeval - en dit was interessant om te sien hoe hulle op Connell se uiters bekwame raad en leiding gereageer het. Pierre du Toit het as student aan die Operaskool van die Technikon reeds opgeval, maar in die meesterklas het ek hom vir die eerste keer in die Duitse fach gehoor met 'n vertolking van Wolf-ram se aria "Skone aandster" uit *Tannhäuser*. Hier is 'n eg Duitse helde-bariton in wording op wie rolle soos die Hollander, Alberich en Klingsor lê en wag.

Michèle Corbin, wat nou in Enge-

land studeer, het nie net beïndruk met die tegniese beheer oor haar stem nie, maar ook met haar aangrypende vertolking van Desdemona se aria en gebed.

Hopelik gaan binnekort met die vestiging van Truk se nuwe opleidingsentrum vir opera genoegsame geleentheid geskep word om dié ryk skat aan jong talent ten volle te laat ontluik.

• Truk het pas bekend gemaak dat 'n opleidingsentrum vir opera begin aanstaande jaar in werking tree waar agt studente tussen 18 en 28 jaar volledige praktiese ervaring in die operakuns - grimering, beweging en verhoogsoptrede - sal opdoen. Die opleidingsentrum sal gelei word deur Suid-Afrika se internasionaal befaamde operasangeres, Marita Napier, wat in Januarie aanstaande jaar by Truk begin werk.

DIÉ GENESING WORD 'N SIEKTE

Al hoe meer mense raak afhanklik van kalmeermiddels, pynpille en slaappille. ESMA ANDERSON het gaan uitvra oor wie te blameer is hiervoor: die verslaafde of die dokter wat die middels voorskryf?

DWELMSLAWE is nie noodwendig net dié mense wat hul dwelms skelmpies in die swartmark gaan koop nie. Talle gewone mense raak afhanklik van dwelmmiddels - sonder dat hulle hulself as "dwelmslawe" beskou.

"Mense swig al hoe meer voor die 'pill-popping'-sindroom. Hulle kan nie hulle probleme, spanning of fisieke ongerief hanteer sonder die hulp van 'n botteltjie pille nie," sê Ronelle Sartor, adjunkdirekteur van die Suid-Afrikaanse Nasionale Raad insake Alkoholisme en Afhanklikheid van Verdowingsmiddels (SANRA).

Die misbruik of afhanklikheid van medisyne wat óf oor die toonbank gekoop óf per voorskrif verkry kan word, neem kommerwekkend toe, sê sy. Kalmeermiddels, pynstillers en slaappille word die meeste misbruik.

Greg Capazorio van die Citizens Commission on Human Rights (CCHR) sê mense besef gewoonlik nie dat afhanklikheid van wettige "dwelmmiddels" soos psigiatriese medisyne net so gevaarlik is soos straat-dwelmmiddels nie.

Sartor sê mense dink dis minder ernstig om aan "medisyne: verslaaf te wees omdat daaraan nie so 'n stigma kleef nie. Medisyne word ook as "skoner" beskou omdat mens dit by dokters en apteke kry.

Capazorio sê psigiaters en dokters is wet-

tige dwelmhandelaars wat medikasie voorskryf vir geldelike gewin. Hy hou hulle verantwoordelik vir gewone mense se afhanklikheid.

'n Sielkundige van Johannesburg wat om professionele redes anoniem bly, sê dis 'n baie sterk aanval - maar meen dat dit nie heeltemal ongegrond is nie. Sy sê psigiater gee soms medisyne eerder as psigoterapie aan pasiënte wat stadig reageer op behandeling.

Die sielkundige meen egter daar is te min psigoterapeute om werklik ordentlike aandag aan die breë publiek te gee. "In Suid-Afrika is die gebied van geestesgesondheid volslae Westers, blank en middelklas georiënteer - sodat werkers op dié gebied nie werklik toegerus is om die breë Suid-Afrikaanse bevolking terapeuties te help nie. Veral taalverskille is 'n struikelblok. Dikwels is die maklikste en beste wat hulle kan doen, om te kyk na die simptome en dan medikasie voor te skryf."

Die taalverskille maak terapie in dergelike gevalle onmoontlik selfs al sou dit meer gepas wees.

Dokters wat gedurig herhaalvoorskrifte vir medisyne uitreik, tree baie onverantwoordelik op, sê Sartor. Sy meen egter die meeste dokters tree verantwoordelik op en dat pasiënte dikwels na verskillende dokters gaan vir voorskrifte juis omdat dokters nie graag sonder

meer voorskrifte vir medisyne herhaal nie.

Omdat medisyne dikwels misbruik word, ontstaan die vraag of huisdokters bevoeg is om psigiatriese middels voor te skryf vir siektes wat oorwegend sielkundig en nie fisiek van aard is nie.

Dr Martin de Villiers, Direkteur van Professionele Dienste van die Mediese Vereniging van Suid-Afrika (MVSA), meen die huisarts is wel bevoeg daarvoor. "In die meeste gevalle ken die huisarts die pasiënt se toestand beter as enigiemand anders en kan dus van groot hulp wees. Die huisarts se kundigheid en ondervinding maak hom ten volle bevoeg om dié middels voor te skryf," hy.

Die sielkundige stem oorwegend hiermee saam - maar sê dokters wat twyfel, moet eerder 'n sielkundige se raad vra. Sy sê sy werk persoonlik dikwels met dokters saam, maar daar is dokters wat nie genoeg moeite doen of 'n tweede opinie inwin nie.

De Villiers sê: "Kalmeermiddels en medikasie moet slegs as kruk gebruik word om simptome verligting te bied totdat die veroorsakende faktore opgelos is."

Die kenners meen psigoterapie moet in dergelike gevalle voorkeur geniet bó medikasie. Capazorio sê die meeste medisyne is op lang termyn verslawend, hetsy fisiek of psilogies. "En as mens die kort termyn nuwe-effekte van middels en die lang termyn

effekte van toenemende middel-inname in ag neem, is sulke middels nie werklik doeltreffend nie."

Sartor meen verslawing is 'n maatskaplike probleem, nie 'n "dokter"-probleem nie. Sy sê die oorsaak van verslawing lê deels by die enkeling self en deels by die samelewing.

Volgens Sartor is lankal bewys dat daar nie iets is soos 'n verslawingspersoonlikheid nie. Tog is daar wel mense is wat meer vatbaar is vir afhanklikheid van middels - onder andere:

- Mense wat 'n krisis beleef of 'n persoonlike verlies gely het wat nie opgelos word nie.
- Mense wat aan baie spanning onderhewig is.
- Neurotiese mense.
- Mense wie se probleem-hanteringsmeganismes onderontwikkel is.
- Mense wat emosioneel onvolwasse is.

Die samelewing is ook te blameer, sê sy. "Daar is 'n houding te bespeur van 'moenieely nie, drink 'n pil'. Kinders word nie geleer om fisieke ongemak of probleme te hanteer nie, maar dat die antwoord op alle probleme of ongerief in 'n bottel opgesluit is - hetsy alkohol, pynpille of kalmeermiddels."

Sartor waarsku dat hoewel middels soos kalmeermiddels mense op kort termyn beter kan laat voel, dit op lang termyn simptome soos senuweeagtigheid vererger.

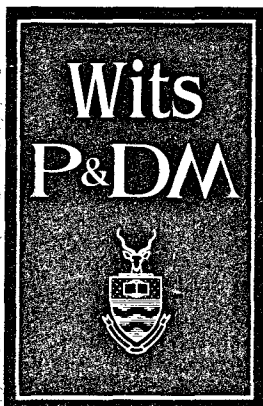
Will New Really be Different ?

What's different in the New South Africa?

...An innovative **Public and Development Management Programme** at Wits University. This unique *Postgraduate Diploma in Public Policy and Development Administration* starts in January 1992. The course is offered full-time (one year) or part-time (two years).

The focus of this course is on the need to provide future public and development leadership with appropriate organisational and policy skills for effective management - within the transition and beyond.

Pursue a professional career in the public service, in development administration or in policy management and ensure that new is both different and better!

For more information please contact:

The Faculty Office, Public & Development Management Programme
Graduate School of Business Administration

Box 98, Wits, 2050

2 St David's Place, Parktown, 2193

Tel: (011) 643-6641

Fax: (011) 643-2336

PUBLIC & DEVELOPMENT MANAGEMENT PROGRAMME

University of the Witwatersrand, Johannesburg

A NEW SCHOOL OF THOUGHT

Wits meets the need for skilled public service personnel to shape the policies for the future of our country

Departement Afrikaans en Nederlands

1992

Honneurs in Afrikaans en Nederlands

Gedoseerde M.A. in Afrikaanse Letterkunde

1. Voornemende Honneursstudente word aangeraai om met die departement te skakel. 'n Keuse van vyf jaarkursusse word aangebied.

2. Die gedoseerde M.A. behels studies in S.A. verband. Hierdie kursusse word vir die tweede maal aangebied.

Voorvereistes:
Honneurs of ekwivalent.

Inhoud:

2.1. Afrikaanse poësie,
2.2. S.A. outobiografie
Modules word aangebied by wyse van 9 twee-weeklikse twee-uur sessies. Modules sal altermeer, word in die eerste semester gedoseer en aan die einde van die jaar geëksamineer. Essays word in die tweede semester ingehandig. 'n Afsonderlik mini-tesis word verwag in die tweede studiejaar.

Rig navrae voor
31 Oktober 1991 aan:
Die departementshoof, Dept.
Afrikaans en Nederlands, Universiteit
van Natal, Koning George V-laan,
4001, Durban. Telefonies: (031) 816
2382.

20115052

WALKING BACKWARD INTO THE PAST - POST-HASTE

A L A N L I P M A N

MERCUTIO. "Why, is not this a lamentable thing, grandsire, that we should be thus afflicted with these strange flies, these fashion-mongers, these pardon-mois, who stand so much on the new form that they cannot sit at ease on the old bench?" - *Romeo and Juliet*, Act II, Scene IV.

Much can be said in this vein about contemporary pardon-me's; about, most lamentably, a sizable crowd among our local building designers. At their hands, we - their publics - are required to withstand successive afflictions; fashions in which, adapting Mercutio's distinctions, old forms and new benches are repeatedly passed off, dressed up, as the other.

Let's pause awhile with a recently favoured grouping, the self-conscious history men and women.

There are two lots, although the differences get pretty fuzzy on occasion. The more committed, the more erudite - those who seek to reproduce various hallowed pasts - are, seemingly, troubled by the corruptions of the times. They long for renewal; for a rebirth of former certainties, for a renaissance wrought by the purifying scourge of their "genuine" architectures. Cape Dutch, British colonial, Victorian neo-classicism, assorted vernaculars, Arts and Crafts ... even Gone-with-the-Wind, North American colonial. These and other calls to grace; all moral imperatives from before modernism, the Fall. Quotes from the past to redeem the present.

Others, the eclectics, are less fastidious. They quote from quotes, from those who have quoted. For them, history - across distant times and places as well as in yesterday's international, elegantly illustrated, architectural magazines - is but a warehouse; a storehouse of images to be drawn on at will, or whim. Anything goes; anything that's "different", marketable.

We'll by-pass, for now, the many crass plumbings of the shallows of architectural history that surround us to focus on something of more substance; something which merits attention.

Consider, as a case in point, the recently completed Johannesburg headquarters for the Department of Posts and Telecommunications, squatting in well-heeled, fifteen-storey portliness (plus five basements) on the northern edge of Joubert Park. "Flagship," I was told, "for the region, a corporate building with civic function." No doubt. Especially given its markedly immodest contrasts with the surrounding buildings - beat-up, neglected, unkempt money-pots for suspect landlords. This, after all, is where the tenant harassing, the rack-rent scandal of Hillbrow meets the similarly degraded meanness of central Johannesburg's east end...

There it stands, an everyday block of offices clad across three extensive fronts in polished black with, complementary "flamed"

The recently completed Johannesburg headquarters for the Department of Posts and Telecommunications. (Photo's: Rodger Bosch.)

grey granite. And appropriately costly accessories. The client, apparently, wanted "visual richness". That's what was delivered to these impoverished social environs. Not only via the conspicuously consumed facing materials but also symbolically; in abstracted, esoteric facade treatments. Quotes from past "looks" - cited by others, far away.

So, at one corner, a loosely, very loosely adapted clock-tower from reigning Italian guru Aldo Rossi, advocate of purportedly transcendent, archetypal built forms. On the other corner, complete with huge base and capital, a giant "column" that encases an escape stair through thirteen storeys. Further homage to Rossi's atavistic pre-occupations? Here the column as mythic relic; as a primor-

dial, a continuing metaphor for architecture.

Here also, more than a touch of Ricardo Bofill, neo-classicist of industrial production. Bofill who, outside Paris, wrapped ten-storey, stripped "classic" columns of precast concrete around lifts and staircases. Then Michael Graves (surely, like Bofill, anathema to Rossi) a Post-Modern Classicist for whom, even his admirers affirm, histories wait to be plucked and carried off - as though in supermarket trolleys. Graves, whose reworkings of past architectures stretch back to the classical and beyond, appears to have found 1920's Art Deco in the mid-1970's. Later, in 1980; he realised stardom with a widely publicised essay in that style, the Public Services Building at Portland, Oregon. Shortly

after that he visited South Africa.

His work was opened to the designers of the local model at a formative stage in its gestation. Like big daddy, Portland, it is thickset, monumental to the point of corpulence; almost but not quite symmetric; sits on a narrow, blank arcade at ground level. There are diagonally stepped window and facade patterns; windows are punched into bald wall surfaces ... the obligatory tribute of trompe l'oeil keystones is paid. Vestigial echoes of the stylish Paris Exposition des Arts Decoratifs, 1925.

The formal analogies with Jo'burg/Hillbrow, 1970's/80's are not blindingly obvious. The social parallels are, painfully so.

Gathering economic depression, political suppression, racial oppression - local wars, widespread poverty, murderous bigotry. Through all this, and more, Art Deco remained the fashionable style; from high-society couturiers, from luxury hotels to anything that could be packaged in a snappy, up-to-the-minute image - jewellery, clocks, radios, furniture ... dreams.

While people starved or went on such public relief as they could, downtown property markets boomed with Deco skyscrapers: the streamlined pinnacle of the Chrysler Building, the "sunburst" entrance lobby at the Empire State, the sweeping curves of Radio City Music Hall, Rockefeller Centre. Style was Deco in the world of cinema; at the Savoy, Rialto, Odeons in which Hollywood fantasies might temporarily banish reality. Then as now, Art Deco seemed an escape; one which many with privileged resources sought, found, embraced.

Not surprising that pickings from neo-classical European history are now being cited and re-cited in buildings across South Africa. Certainly in the major urban centres.

A restaurant near Cape Town, in a full-throttle Art Deco that surpasses Portland, Oregon, is draped with classical swags - in plaster - over its street frontage. Kings Park in Durban has a pair of antique, Rossi-like towers and, no stylistic rigidity here, a dome in the Lutyens manner. Reworked borrowings from worked borrowings. Johannesburg, seldom a haven for design restraint, promises to become a Post-Post-Deco play-ground.

Including an unique, to my knowledge, triple-column arch and, of course, keystone. A new primeval metaphor!

And Pretoria - what can be said of the capital city? Among the many re-cycled pickings, few will fail to notice a massive homage to Ricardo Bofill's classical gigantism. A tribute that might impress even that devotee of the over-sized.

New forms, lots of them, for Mercutio's old bench: musical chairs at a nonstop party - right of admission reserved.

k l e i n a d v e r t e n s i e s

Om 'n advertensie in hierdie kolom te plaas, bel vir Cathy by (011) 836-2151, faks (011) 838-5901, of skryf aan Kleinadvertensies, Posbus 177, Newtown 2113. Die spertyd vir kleinadvertensies is 5 nm op die Dinsdag voor publikasie.

PERSONLIK

GGG does your teapot have an address? - the EGL

VERBLIF

Emosioneel gevorderde persoon gesoek om huis in Westdene met bitter besige professionele persoon te deel. R450, skakel 726-5559 (na 8 saans), of 714-3218 (werksure)

Jong professionele persoon met worskond (kruis rot en viermuis) soek dringend verblif, verkieslik in kothuis naby Pretoria - om te huur of te deel. Skakel Ian (02211) 627104 (laat-aand)

A young Jhb journalist who is locating to Mmababatho is desperately looking for accomodation. Call Cathy (011) 836-2151 (o/h) or Ferdinand (0140) 897214 (o/h) or (0140) 841129 (a/h)

DIENSTE

If your HUMAN RIGHTS have been VIOLATED while under the treatment of a PSYCHIATRIST, call Citizens Commission on Human Rights NOW! Tel: 833-7271 or P.O. Box 710, Jhb, 2000. Established by the Church of Scientology in 1969.

ACCESS COLLEGE RANDBURG
Training people with disabilities.
Courses available:
* Computer Courses
* Clerical

* Secretarial
* Typing
* Bookkeeping
* Accounting
Students elected NOW for courses starting 2 Sept 1991.
Tel: (011) 787-0275

CITY COLLEGE

7th Floor Charleston House, 161 Commissioner Street (between Delters and Von Wielligh Street.) Johannesburg 2001

* Computer courses
* Secretarial courses
* English
* Enrolments accepted throughout the year
* Accommodation available
* Free job placement advice given
ENROL NOW
TEL: (011) 29-4116/7
The future is yours through education

DRESSMAKING & DESIGN BE QUALIFIED TO START YOUR OWN BUSINESS ENQUIRIES

CITY DRESSMAKING & DESIGN SCHOOL
7th Floor Charleston House
161 Commissioner Street (between Von Wielligh and Delters Street)
Johannesburg 2001.
Tel (011) 29-4116/7

TIK- EN VERTAALWERK

Bel Louise by (012) 46-6577

DIENSPILIG ADVIESDIENS

Vir gratis en onafhanklike advies op enige navrae oor diensplig, skakel: Durban - (031) 301-5663 Richard (w) Pietermaritzburg - (0331) 944079 Mark (h)

Kaapstad - (021) 689-1194 (5:30nm tot 7:30nm)
Grahamstad - (0461) 26067 Rudi (h) of gaan na die Metodistekerk, Pritchardstraat 79 op Dinsdae vanaf 4:30nm tot 7:00nm

POWA (People Opposing Women Abuse) is 'n ondersteuning- en inligtingsdiens vir mishandelde en verkragte vroue. Ons bied ook werkwinkels en opleidingsprogramme aan oor geweld teen vroue. Vir verdere inligting skakel (011) 642-4345

VISUAL ART COURSES

Learning to see. Eye training to look at shape, form, colour, dimension translated into drawing, painting, sculpture and crafts. Classes available day and evenings for children and adults. Phone Maggie van Wezel at 614-7297 after 5pm

GEBEURE

LAW AND ENVIRONMENT CONFERENCE

12-13 September - Sunnyside Park Hotel
Speakers include Sachs, Glavonic & Cowen. 7 contentious topics followed by panel discussions. Bookings: Rosali Pretorius 716-5543 (O) 678-9016 (H)

MARK

PHAMBILI BOOKS:
Huge selection of Academic Titles

22 Plein Street
Tel: (011) 29-4944
WANTED: Second-hand, Left Wing Books in good condition. Phambili is buying
Open:
Mon-Fri 9h00-17h30
Saturday 9h00-13h00
Sundays 13h00-17h00

GRASSNERS OP SPESIALE AANBOD!

Wasp Elektries 1800w net R869,00
Wasp Petrol 2.5 net R1015,00
Nevada Elektries 1800w net R908,00
Nevada Petrol 2.6 net R1045,00
Een jaar waarborg. Geen KBA. AVB uitgesluit. Uitstekende na-verkope diens.
Blue Moon Verspreiders. Bus 5, Glen, 9360

The TALK project

(Transfer of African Language Knowledge)

LEARN AN AFRICAN LANGUAGE

through interacting with mother-tongue speakers

New courses starting early September

Contact Liz (648-7384)

STET STET STET

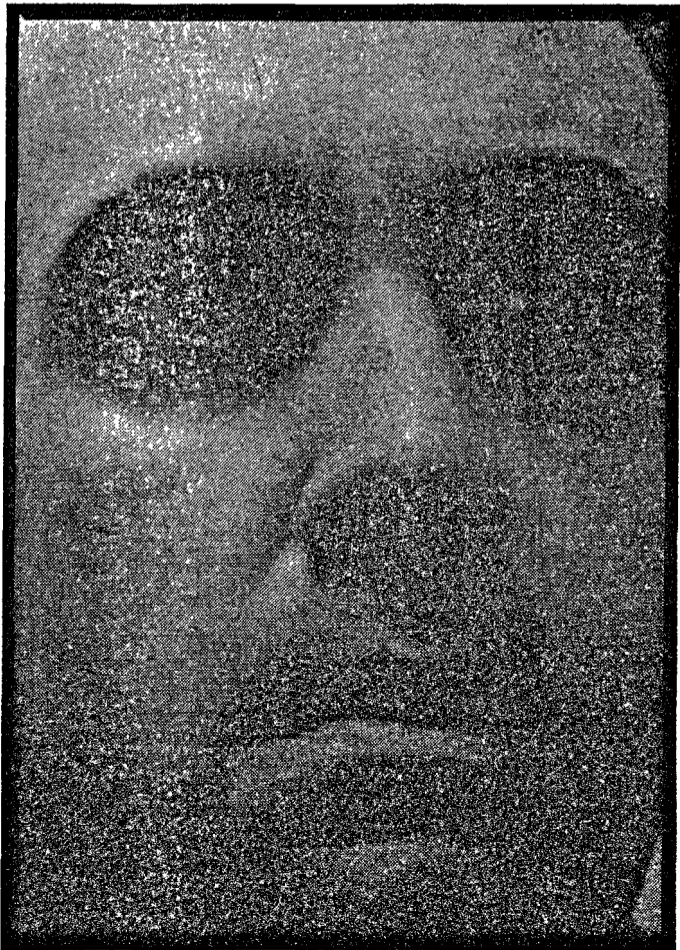
Waar's P.W?
Stet (6:4)-het 'n (hele) rukkie gelede verskyn.
Stuur 'n tjek of posorder van R6 aan: Stet, Posbus 39400, Bramley 2081

Kashgar

Handgeweefde dhurries (gestreepte katoensakke) en silwer juweliersware van Nepal, Indië en Thailand te koop.
Winkel 68,
The Firs, Rosebank. Tel: (011) 880-3566

TARIEF:

R15 VIR 25 WOORDE OF 'N GEDEELTE DAARVAN

Om by te bly met die vinnig veranderende tye is deesdae nogal moeilik. Om vóór te bly, het jy *Vrye Weekblad* nodig. Teen net 30,8 sent per dag. So: vul dié vorm nou in en stuur saam met 'n tjek of 'n posorder vir R110 (*vir 'n jaar, AVB en aflewering ingesluit*) of R50 (*vir ses maande, alles ingesluit*) aan:

Vrye Weekblad Verspreiding, Posbus 177, Newtown 2113. Vandag nog.

Naam.....

Adres.....

.....Poskode.....

TWEE KORTVERHALE DEUR CHARLES FOURIE

OORTYD

My pa'le is besig om die skag op President Steyn te 'rig'.

(Was nommer drie.)

My ma sê vir my pa, sy hoop hy moer vanaand van die headgear af.

Hulle is twee maande agter skedule. Die grootkoppe by Anglo skree glo soos gode op die ingenieur. Dié kak op sy beurt op die mynkapein se kop, wat weer by my pa kla. Maar hulle moet maar kla en skree want sonder hom en bossboy kan hulle fôkkol vermag, sê my pa.

Hulle het die vorige aand rusie gehad, my ma en my pa, toe gaan sit hy die hele middag in die Golden Orange en speel pool. Sy jackpot was uit met net een been.

Voor hy in die groen Mazda klim, sê my ma van die mynhuis se stoep af sy's sorry. Hy moet versigtig wees.

My pa smile vir haar en reverse by die yard uit.

In die tuin is 'n Shangaan besig om die gras se kante te edge. Hy gooi die graaf eenkant en gaan maak die hek toe as my pa in die straat af ry.

(Was Elmar.)

Party Saterdag-oggende drink hy en my pa cane en bier in die agterplaas terwyl Elmar die vuur pak. Saterdag weier my pa om oortyd te werk. Sondag eerder, maar Saterdag is dit groot jackpots speel, trifecta's ook. Sommer 'n R1 vir elke seun op 'n perd sit. Is beter as 'n lewenspolis, as jy wen dan kan jy dit onmiddellik vir iets gebruik. Soos sweets.

Ons is drie broers. My sussie is dood met geboorte.

(Is die dat al drie van ons vandag dogtertjies het. So sê my ma.)

Die bure is common. Die ou slaan sy vrou uit dronkenskap uit, nie liefde nie. As dit nog liefde was, dan was dit oraait. Maar nou's dit net drank. Siestog, sê ons ander buurvrou tannie Annetjie.

Sy kom net hoor of die braaivleis môremiddag nog aan is. Almal gaan mos môre na die country-konsert, miskien wil my ma'le ook gaan. Sy gee nie om nie, hulle kan saamgaan. Sy en haar man - Cliffie.

Sien julle dan môre. Is Roy op overtime?

Ja, sê my ma.

Baai.

Tannie Annetjie los die hek oop sodat Elmar dit weer moet gaan toemaak.

Common bitch, sê ek vir my boetie terwyl ons sy fietspedaal se kôttopin uitslaan.

Teef, sê my boetie.

Elmar kom sê vir my ma dat hy klaar is. Sy gee hom sy geld en sê vir hom dankie in fanakalô. My ma kan so bietjie praat.

My pa en Elmar gesels dik stukke as hulle cane en bier mix. Elmar vat net helfte van sy geld, die ander helfte laat hy my ma vir hom hou sodat hy presente kan koop as hy net sy jaarlikse verlof na sy vrou en kinders gaan. Laas was ek en my pa saam, om hom te help koop, en te keer dat die koelies hom indoen. Ons het hom ook met die sewe radio's, twee fietse en 'n boks vol klere op die trein in Virginia gaan sit.

Elmar vra - verduidelik nog iets vir my ma in die mynmengeltaal en sy sê sy sal met my pa daarvoor praat.

Hy sê dankie.

Op pad hek toe groet hy ons terwyl my boetie die fietspedaal se kôttopin terug inslaan.

My boetie ry op en af in die driveway om die pedale uit te toets. Hulle werk kwaai, hy sal nie weer sy ballas op die middelbar stamp nie.

My ma roep ons vir aandete. Wors, eiers en chips. Ons kyk die Avengers op TV. Almal se hare is deesdae Purdey style gesny. My ma s'n ook. Dit wip so as sy haar kop draai.

Later die aandoggendure lê ek nog wakker as my pa terugkom. Ek staan op en gaan sê hello. Hy ruik sterk na die soet reuk van die changerooms by die myn. Hy haal sy overall uit sy balsak en gaan gooi dit in die wasgoedmandjie. Terwyl ons wag dat die melkkoffie afkoel, vertel hy my van die headgear wat 'n 180 voet bokant die Vrystaatse vlaktes uitroon.

Die plins.

Die chieffwheels.

Die crossmembers.

Die splicing van die toue.

En van die bossboy wat amper vanaand van die headgear afgemoer het.

Hy lag.

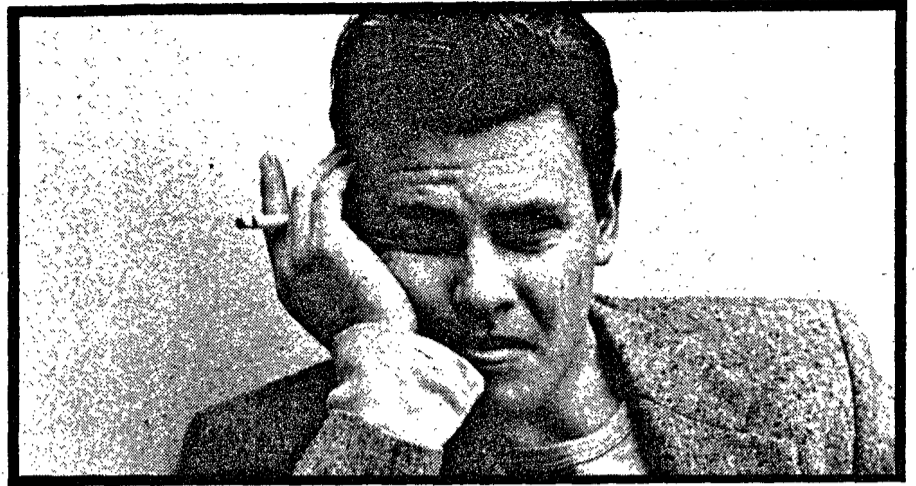
Ons drink ons melkkoffie.

Van my kamer hoor ek my ma my pa herinner om vanoggend vleis en hout te gaan kry vir die braaivleis, en dat Elmar gevra het of hy 'n ruk lank in die bediendekamer kan kom bly, daar's weer stamgevegte by die kampong.

Buite, van ons bure se slaapkamer hoor ek oom Cliffie skree dat hy tannie Annetjie vanaand gaan doodbliksem.

Uit liefde uit.

(Is alles fictitious.)

DRIE ONDERHOUDE BY DIE DOOD VAN VERWOERD

1987 - Hotel in Betlehem.

Ek en 'n akteur-vriend sit in sy geboortedorp.

Ek weet nie jong, sê hy, ek weet nie, dis lank terug. My pa was mos dominee by die klipkerk wat ek jou vanmiddag gewys het. Is daai selle gebrandskilderde vensters waarna ek as kind ure kon staar. Dzaai prentjies had impak op my, moerse, gehad soos ek hier sit vandag. (Hoekom?) Veral die grote waar Christus met sy dissipels om die tafel sit, en Judas Iskariot so eenkant afkyk na sy voete terwyl die ander se oë op Hom gerig is. Ek het een aand 'n kers op daai venster se toonbank gaan sit, en toe die prent van buite die kerk belyk. Jy kan imagine hoe dit moes lyk, gelyk asof die lig van Godself daar in my pa se kerk geskyn het. (Hoekom het jy dit gedoen?) Ek weet nie. As my pa moes hoor dat ek dit gedoen het, sou hy my seker doodgemoer het. Wat is dit wat jy nou eintlik wil weet? (Nou?) Nee, netnou, in die begin? O ja, Verwoerd, ek onthou nou. Ja, ek was die middag of oggend, ek's nie meer seker nie... ek was besig met my huiswerk toe my ma by my kamer inkom en net daar in die deur gaan staan, sonder om 'n woord te sê. (En toe?) Wel, al wat sy uiteindelik kon uitkry, was: God help ons... (Waar's jou pa gewees?) Biduur, reën of so iets, hulle het daai dae baie vir reën gebid. Die Sondag daarna was eintlik die ding, fokkin swart. Almal was swart. Een van die ouderlinge se vrouens het sommer daar in die kerk 'n fit gehad en my pa moes die diens stop. Satan was in ons midde was op almal se gesigte leesbaar, hulle was net te bang om dit te sê. My ma't my so 'n ruk daarna vertel dat dit die kommuniste was wat wurms in Tsafendas se maag geplant het wat hom glo duivel-besete sou maak. My pa het hom beskou as die grootste verraaiër in die Afrikaner-geskiedenis. (Verwoerd of Tsafendas?) Lag. Jy't 'n punt daar beet. (Nog 'n dop?)

1989 - Hotel in Fordsburg.

Ek en die regisseur van my award-winning play sit tussen 'n paar Indiërs wat pool speel.

Ja, maar my oupa was eintlik Hollands. (?) Hy't homself met dinamiet opgeblaas. Die mense was geskok. Dit was 'n konserwatiewe gemeenskap in Potch gewees daai dae. (Is nog steeds.) Meeste dinge is weggesteek, diep in hulle hangkaste in. Hy was 'n haarkapper gewees, sy pa ook. Vandaar my van. (So jy's 'n regte kaaskop?) Ja. Ek was seker so vyf of ses toe dit oor die radio kom. Verwoerd is dood! Hulle het die volkslied gespeel terwyl die omroeper gepraat het; Verwoerd is dood! My ouma sê my toe aan om dit aan die bure in ons straat te gaan verkondig... (Hoekom lag jy?) Dit was baie snaaks, want daar hardloop ek toe in die straat af met my dun bene en skree: Verwoerd is dood! Verwoerd is dood! Nes 'n regte skuimbek-profeet van ouds. Toe slaat ek neer. (Waar?) In die straat. Skoenveter het losgekrom en daar lê ek met my stukkende knieë, bebloede bek, en huil... Verwoerd is dood... Gelukkig het my ma dit gesien en my kom optel en getroos. Ja, Verwoerd is dood. Hoekom wil jy dit weet? (Sommer net.)

1990 - Hotel in Tamboerskloof.

Ek en 'n skrywer wat beter skryf as ek hang aan die kroegtoonbank, terwyl die barmeisie vir ons smile.

Kyk, ek is heelwat ouer as jy en ek steur my nie eintlik meer aan sulke kak nie. Ek was al dertien toe Verwoerd gesteeek is. Wat presies ek daai dag gedoen het, is vague en ver af. Miskien het ek draadgetrek, of gaan mossies jag, of geworry. (Waaroor?) God, ek worry al vandat ek kan onthou, ek's gebore met hierdie ingeboude neurose. Daar was 'n keer dat ek my siek geworry het oor die invloed wat rugby-speel op my, sou hê later in my lewe. (Het dit?)

Natuurlik, ek het nourie dag vir my seisoen-kaartjies op Nuweland gaan koop. Praat. Praat. Ja-nee - vanaand suip ek jou onder hierdie toonbank in. Verwoerd se dood was omtrent so belangrik soos die aankoms van televisie as dit vir jou iets sou beteken. Anycase, waar was jy? (In my ma se vrugwater gedryf.)

1991

1990

Vrye Weekblad plaas elke tweede week 'n kortverhaal. Verkieslik ongepubliseerde kortverhale in Afrikaans of Engels, nie langer nie as 1 200 woorde, kan gestuur word aan: Vrye Weekblad Fiksie, Posbus 177, Newtown 2113. Sluit 'n foto van die skrywer in indien moontlik. Die redaksie sal besluit watter verhale geplaas moet word en geen korrespondensie sal oor dié keuse gevoer word nie. Skrywers ontvang R250 vir 'n verhaal/verhale wat gepubliseer word.

PIETERSE, TROSKIE EN UYS

ook betrokke by propaganda

VWB het onlangs onthul dat van die land se voorste rolprentmakers - onder andere Jans Rautenbach en Peers Hartzenberg - in die geheim propagandaprente vir die weermag en die veiligheidspolisie gemaak het. Sommige is as 'dokumentêre' prente aangebied. Die propaganda het egter ook 'vermaaklikheidsprente' behels en Philo Pieterse, Boet Troskie en Jamie Uys was ook in die geheim by dergelike projekte betrokke

PEARLIE JOUBERT

DIE groot Suid-Afrikaanse rolprentmakers Philo Pieterse, Boet Troskie en Jamie Uys was almal betrokke in die vervaardiging van propagandaprente vir die weermag en die Afdeling Militêre Inligting (AMI).

Die SAUK het blykbaar twee en 'n half miljoen rand vir die propaganda-rolprent *Back to Freedom* betaal en Ster-Kinekor, het ná samesprekings met die weermag en rolprentmakers die gewildste vertoontyd, die Junie-vakansies, aan dié propaganda-prente afgestaan.

Die *Boetie*-prente, *Boetie Gaan Border Toe* en *Boetie op Maneuvers*, het die weermag elk meer as R700 000 gekos, sê die projek-offisier van dié rolprente aan VWB. Kosteberamings wys dat *Boetie op Maneuvers* die weermag R1 miljoen sou gekos het.

Die voormalige staatspresident, PW Botha, die minister van Buitelandse Sake, Pik Botha, die minister van Finansies, Barend du Plessis, die minister van Verdediging, Magnus Malan en die Hoof van die Weermag, Jannie Geldenhuis, was bewus van die maak van propagandaprente en het die weermag se betrokkeheid daarby goedgekeur.

VWB het ook onlangs berig oor propagandaprente wat Jans Rautenbach vir die weermag gemaak het en oor Peers Hartzenberg wat die polisie se propagandaprente vervaardig het.

Reeds op 19 Mei 1981 het die weermag "staande Tesouriermagtiging vir die maak van radio- en televisieprogramme" ontvang wat toegestaan is onder die "Cupid-magtiging". Dokumente in VWB se besit toon dat maj Jeff Hill, verbonde aan die weermag se Direkoraat Openbare Betrekkings, op 25 Januarie 1985 'n brief aan die Hoof van Staflogistiek van die weermag geskryf het waarin hy vra om weermag-bystand vir die maak van *Boetie op Maneuvers*.

Hill sê in dié brief dat die draaiboek van dié *Boetie*-rolprent "heavily modified" is en "(it) contains subtle messages and themes in favour of the SADF". Vergaderings oor dié rolprente, waarvan Regardt van den Bergh die regisseur was, is volgens dié brief reeds in Desember 1984 gehou.

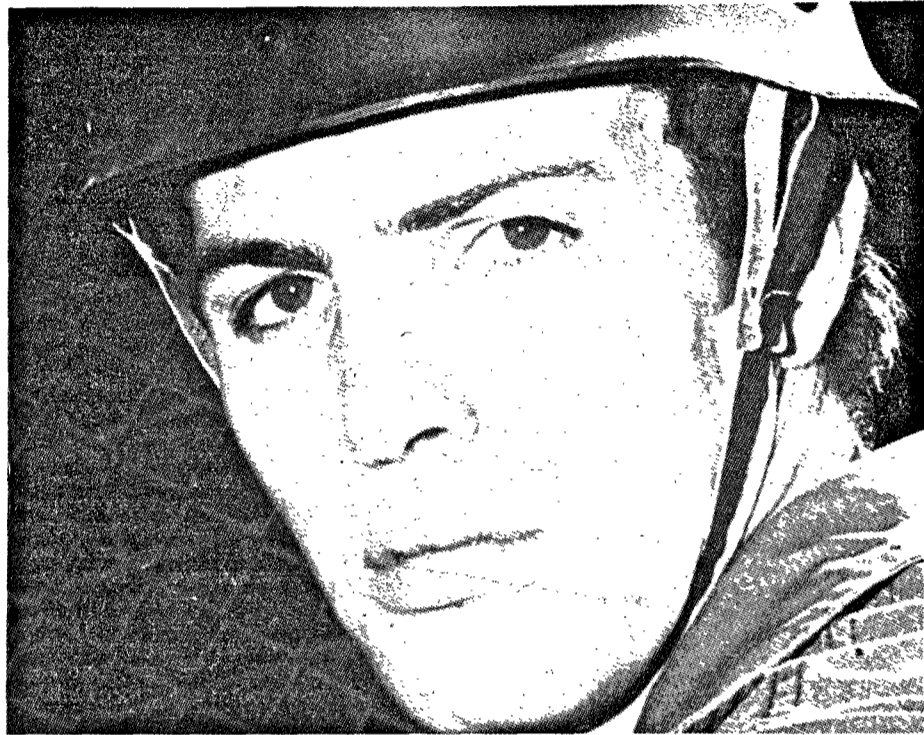
Dokumente in VWB se besit toon die Ouditeur-Generaal (OG), JA van der Berge, het in 'n brief aan die Hoof van die Weermag gesê dat tydens die verfilming van *Boetie Gaan Border Toe* "beperkte hulp" (deur die weermag) verleen is "wat geen uitgawe vir die Staat tot gevolg gehad het nie" en dat hulp en finansiering deur die weermag as "normale militêre aktiwiteite" beskou is tydens die verfilming. Die OG se beraamde koste het R79 609 bedra terwyl Pieterse 'n koste-beraaming van R5 403,43 opgestel het.

In dié dokument aanvaar die SAW uitgawes "teen sy begroting vir... gebruik van SAW-uitrusting en -voorraad vir die maak van radio- en TV-programme in die bevordering van openbare betrekkings en gesindheidsbeïnvloeding jeens die SAW".

Kommunikasie Operasies (Komops) van die weermag en die AMI het die draaiboek van die *Boetie*-prente gewysig sodat die weermag se beeld so goed moontlik daarin lyk.

Pieterse het die weermag in 1985 genader om die draaiboek van *Boetie op Maneuvers* te wysig, en "goed te keur en om behulpsaam te wees met die vervaardiging van die prent."

Boetie op Maneuvers is deur die AMI bespreek onder die naam Projek Alborak en dié prent

Arnold Vosloo in *Boetie Gaan Border Toe*
Foto: Vaderland

is beskou as 'n geleentheid "om die positiewe beeld van die SAW aan die publiek oor te dra" en 'n "positiewe houding teenoor die SAW in geheel en veral Nasionale diensplig te kweek". Die *Boetie*-rolprente was treffers in terme van verkope (byna 1,5 miljoen mense het *Boetie Gaan Border Toe* gesien) en Magnus Malan self het die prente as "suksesvol" beskryf.

In Augustus 1985 het Malan in 'n brief gemerk "Uiters Geheim" Barend du Plessis verwys na 'n vergadering op 13 Augustus 1985 tussen hulle waar hulle saamstem die weermag staan "in die brandpunt van 'n heilige propagandaaanslag" deur die "Marxiste en die ANC/PAC/Swapo-alliansie... maar ook van welmenende politici en kerklui wat nasionale diensplig afgeskaf wil hê".

"Die SAW moet met alle mag en met elke metode tot sy beskikking terugveg," lui die brief.

Malan stel dit in die brief duidelik dat die gebruik van rolprente, en radio- of televisieprogramme in die geheim moet geskied. "Daar kan nie in die openbaar oor die doelwitte wat die SAW met 'n film (of radio- en/of televisieprogram) wil bereik, geredeneer word nie. Die oomblik dat dit bekend word dat 'n film propaganda-temas bevat, sal dit al sy waarde verloor."

Die *Boetie*-prente was in dié opsig vir Malan en die weermag uiters waardevol: "Met die twee kommersiële speelfilms... wat onlangs gemaak is, is daar bv belangrike boodskappe tov diensplig - versluis in komedie - suksesvol deurgesmokkel," skryf Malan. Hy verduidelik ook aan Du Plessis dat dit uiters moeilik is om rolprente oor die SAW of met 'n SAW-tema te maak weens die geweldige koste daaraan verbonde. Hy het daarom om Tesouriermagtiging gevra vir die "gebruik van SWA-uitrusting, -toerusting, -voorraad, -fasiliteite en -personeel vir die maak van kommersiële speelfilms en korporatiewe advertensies mits dit in die opinie van die Hoof van die SA Weermag as gesindheidsbeïnvloeding en/of beeldbou geregverdig kan word..."

Majoor Nico Basson, wat in dié tyd by die

SAUK en die uitbetalings wat vir *Back to Freedom* gemaak moes word. Schlebusch was blykbaar nie ten gunste van die twee en 'n half miljoen rand wat die SAUK aan dié prent bestee het nie.

"Henry Hyman", eintlik Hennie Human wat tans aan die SAUK verbonde is, is as die draaiboekskrywer van *Back to Freedom* vermeld en Roz Botha, eintlik Rozanne Botha, die dogter van PW Botha, was die produksie-koördineerder. Dié pos is blykbaar spesiaal geskep om skakeling tussen die weermag en Mimosafilms te vergemaklik tydens verfilming. *Back to Freedom*, wat 'n propaganda-rolprent oor dr Jonas Savimbi, die leier van Unita, moes gewees het, is as 'n totale mislukking beskryf.

Botha se lang en noue vriendskap met Boet Troskie is algemeen bekend. In Troskie se huis in Bloemfontein is byvoorbeeld 'n spesiale suite vir Botha ingerig. Botha het blykbaar kort voor sy bedanking in 1989 spesiaal vir Troskie Kaapstad toe laat kom om hom by te staan.

In Junie 1986 het die Hoof van die Weermag, Jannie Geldenhuis, voorgestel dat *Back to Freedom* met die weermag se hulp vervaardig moet word deur Jamie Uys se Mimosa Filmproduksies. Die Mimosa Films-direkteure en verskeie kabinetministers, Magnus Malan inkluis, het in dié tyd saamgestem oor die maak van 'n "anti-Kubaanse film" met weermaghulp. Uit dokumente blyk dit dat Malan en PW Botha, toe eerste minister, die maak van só 'n rolprent heelhartig ondersteun het.

Die doel van die prent was om dr Jonas Savimbi, leier van Unita, "en sy organisasie se beeld op subtiele wyse uit te bou", om "direkte Russiese en Kubaanse betrokkeheid in Afrika" uit te lig en die boodskap oor te bring "dat Afrika sy eie probleme wil oplos".

In dokumente gemerk "Uiters Geheim" maak die weermag dit duidelik hulle loop " 'n groot risiko van direkte SAW koppeling met Unita" en "dat die totale hantering van hierdie projek met uiterse omsigtigheid gedoen (moet) word... anders kan dit vir die Regering en die SAW groot verleentheid veroorsaak".

"It is my wish that the film company be assisted to the absolute maximum by the SADF," skryf Geldenhuis.

Kol JH Greyling van Komops het voorgestel dat die vervaardigers aan die draaiboekskrywer, Human, vra om die draaiboek aan dr Savimbi voor te lê vir goedkeuring omdat 'n deel van die prent tydens 'n militêre parade in Jamba, die hoofkwartier van Unita, verfilm is.

Philo Pieterse het by navraag ontken dat "enige fondse van die weermag ontvang is" vir die maak van die *Boetie*-rolprente. Hy ontken ook dat "enige vergadering tussen hom en enige minister gehou is oor die maak van die *Boetie*-prente. Die enigste minister met wie ek gepraat het, was Magnus Malan. Ek het nooit met Barend du Plessis of enige ander minister gepraat oor die films nie en as daar 'n vergadering oor dié films was, dra ek geen kennis daarvan nie."

Hy sê "etlike duisende is deur hom aan die weermag betaal vir toerusting wat gebruik is. Volgens hom was dié rolprent "nie propaganda-films vir die weermag nie, maar bloot kommersiële films met 'n weermag-tema. Ek het geen konneksie met die weermag of die regering om films vir hulle te maak nie en al wat ek wou uitwys in die *Boetie*-films was dat die weermag nie so 'n onaantwoordbare plek is nie," sê hy.

'N STERREHEMEL IN DIE OU TREMLOODS

Uiteindelik het Pretoria sy eie kunsrolprent-
kompleks - ses splinternuwe bioskope
gehuusves in die ou Tremloods. En dis nie net
die rolprente wat 'n fees vir die oog is nie

INA VAN DER LINDE

PHILIP McDONALD, die besturende direkteur van Ster-Kinekor, blom van die trots. Mens kan byna sê in die kleure van sy nuwe teaterkompleks: liggriek en grys, met rooibrui en donkergrys tussen-in.

Dis die duurste teaters wat hulle nog gebou het, sê hy aan 'n groep verslaggewers en ander celebrities wat genooi is om die Tremloods se (ses!) nuwe rolprentteaters Maandagmiddag laat te kom besigtig. Die teaters open vanaand.

En dis nogal oorveldigend. 'n Kombinasie tussen die Staatsteater en die sirkus. Elegant, lieve kunsrolprentliebhouders, met so 'n tikkie lighoofdige verspottigheid daarby. Ja, ongelowiges, dis wat die kompleks gaan wees: die eerste kunsrolprent-teater in Pretoria. Eat your heart out, Rosebank Mall!

Eers 'n lang reis deur die Tremloods, op die patroon van The Workshop in Durban, dan een verdieping op, en op met nog 'n stel trappe.

Dan tref die ingangsportaal jou, zap, tussen die oë.

Laat ons probeer: op die vloer, suiwer marmar. In skulppienk en liggrys, wat donkerder word na die middel toe. In die middel, 'n skulpmotief. Teen die mure, soliede eikehout, rooibrui gekleur met donkerder inlegsels in 'n diamantpatroon.

Wend nou die oë opwaarts: Duisende sterretjies, met groter sterretjies (planete?) tussen-in. Aha, Alhambra? Maar o wee, net onder die sterreheem, 'n staalpykonstruksie, helder akwamaryn. Die staalpyhoekpilare, gekroon met blou-groen haanvere. Later wys die bestuurder, Rinus Buys my tereg: dis palmtakke, van staal.

McDonald, een van die suksesvolste sakemanne in die vermaaklikheidswêreld, sê hy glo 'n kunsrolprent-teaterkompleks in Pretoria gaan werk. Kla Pretorianers dan nie al jare lank omdat hulle Johannesburg toe moet vir daarvoor nie? En voel hulle nie tereg afgeskeep omdat die meeste van die beste kunsprente nooit die Administratiewe Hoofstad bereik nie?

Terselfdertyd besef hy dis 'n waagstuk. Is Brooklyn nie 'n beter plek vir 'n kunsrolprent-teater nie? Het ons dan nie ondervinding van die Transvalia-teater nie, wat lank en moedig probeer het om 'n kunsrolprent-gehoor te lok, maar op die ou end deure moes toemaak?

As troos: Transvalia was nie op die regte plek geleë nie. Dit was in 'n swak sakesentrum, nie mooi winkels wat mense kan lok nie, en die vervallendheid het die ou plek ingehaal.

Die Tremloods is in die middestad en omring deur nuwe en glansryke winkels. En Pretoria - so glo ons - is honger vir goeie rolprente. Die laaste jare het die beste ons verbygegaan.

Buys is vasbeslote: solank hy bestuurder van die kompleks is, sal geen kwasi-kunsprent by hom verbyglip nie. Bravo! roep Pretorianers.

En hier is 'n voorsmakie van rolprente wat begin draai: Franco Zeffirelli se *Hamlet* met Mel Gibson, Glenn Close, Alan Bates en Paul Scofield; Athol Fugard se *The Road to Mecca* met Yvonne Bryceland en Kathy Bates; *Impromptu*, wat handel oor die verhouding tussen die skrywer George Sand (dis 'n sy, vir die wonder) en die komponis Frederic Chopin; *The Field* van die regisseur Jim Sheridan (*My Left Foot*) en die romantiese Franse komedie, *Romauld et Juliette*.

BRYCELAND

STRAAL IN MECCA MET STAANKRAG

THE ROAD TO MECCA

Regie: Peter Goldsmid en Athol Fugard
Met Yvonne Bryceland, Kathy Bates, Soli Philander, Athol Fugard

ANDREA VINASSA

ATHOL FUGARD se idee dat mense in hul lyding aan mekaar gebind word, ongeag hul fisieke, politieke of sosiale werklikheid, word in die toneel met die swart weduwee en haar baba oortuigend uitgedruk. In die toneelstuk laat Fugard dit aan die gehoor se verbeelding oor en vertel Elsa dit vir Miss Helen.

In die rolprentweergawe resonereer die toneel met die vrou en kind wat Elsa in haar rooi Volkswagen oplaai en dan weer by die Bloemhof/Nieu-Bethesda-bordjie aflaai, met 'n kragtige eenvoud.

Die emosionele lading van die toneel is verbasend, aangesien dit heel aan die begin van die prent voorkom. Hierdie toneel beklemtoon die voordele van die rolprentmedium om emosie regstreeks deur middel van die visuele uit te beeld. Die tonele van Fugard se "beloved country", die Karoo, is 'n soort spieëlbeeld van Miss Helen se wanhopigheid en alleenheid.

The Road to Mecca is byna 'n volmaakte prent, maar nie heeltemal so nie. Om die minste te sê gee dit gees mens hoop vir die Suid-Afrikaanse rolprentbedryf en is dit bemoedigend om platvloerse Suid-Afrikaanse aksente te hoor sonder dat ons ons daarvoor hoef te skaam.

In vele opsigte het die stuk die sprong van verhoog na doek verstommend goed oorleef. *The Road to Mecca* bly egter 'n verfilmde toneelstuk en dit laat 'n mens van voor af wonder of dit wenslik is om veral geslaagde verhoogstukke vir die silwerdoek te ver-

werk. Ek kan verstaan dat Goldsmid hierdie universeel menslike toneelstuk en die vooruitsig om Bryceland en Fugard saam op die silwerdoek verewig te sien, onweersstaanbaar sou vind.

Dink 'n mens terug na die Mark-Teater se visueel betowerende produksie waarin Yvonne Bryceland die verhoogrol van haar lewe, geskep het, kan jy nie help voel dat die rolprentmedium haar inperk nie. Terwyl die nabyskote die intensiteit van haar intieme oomblikke perfek vasvang, is die raam te klein vir haar triomfantlike oomblikke; die oomblikke wanneer sy die donkerter verdryf en Miss Helen se skeppingsgees bevestig.

Die teatraliteit van die rituele aansteek van die kerse gaan grootliks verlore op die doek. Fugard se gebruik van ruimte en die stilte op die verhoog, word ook deur die rolprentmedium self ondermyn. Wanneer die karakters op naturalistiese manier met mekaar in wisselwerking tree is Mecca puik, maar wanneer die simboliek van lig en donker ontgin word, vra Fugard se teks vir 'n meer formele omgewing... 'n verhoog vol stilte en ruimte.

Die musiek is steeds uiters steurend en heeltemal onvanpas. Dis asof die komponis en die vervaardigers nie genoeg vertroue het in die doeltreffendheid van Fugard se woorde nie. Die versterking van die karakters se emosies deur middel van musiek is onnodig. Bryceland se stralende teenwoordigheid benodig geen hulp nie.

Ek het nog nooit gedink Fugard is 'n goeie akteur nie, maar dié rol van die rotsagtige kleindorpse dominee val so reg in sy kraal.

Dis waarskynlik onwys om in dié stadium met Fugard of Goldsmid te argumenteer oor waarom die Amerikaanse aktrise Kathy Bates die rol van Elsa Barlow gekry het en nie 'n Suid-Afrikaanse aktrise nie. 'n Mens aanvaar

Goldsmid se redes: Bates het die rol in Amerika gespeel, sy was skitterend en 'n plaaslike aktrise sou moeilik die rol kon instudeer in die kort repetisie-tyd wat die regisseur gegun is. Ons weet ook almal dis makliker om 'n prent in die buiteland te verkoop as daar 'n Amerikaanse aktrise in die rolverdeling is. (Toe Bates die rol gekry het, was daar nog nie sprake van haar Oscar vir Misery nie. Dit was pasella.)

Maar hier praat ons nie oor die beperkinge wat die plaaslike rolprentbedryf opgelê word nie: dis jammer 'n plaaslike aktrise is die geleentheid ontnem om in 'n gehalte-prent te speel. Sulke kans is seldsaam en dis 'n uitdagende rol vir 'n vrou; sulke verwikkelde rolle word nie aldag vir die silwerdoek geskryf nie.

Dat Bates se verhoog-vertolking kragtig was, kan 'n mens glo, maar dit wil voorkom of sy nie haar verhoogmaniere kon afskud nie. Sy lyk dikwels nogal ongemaklik in die rol. Sy brul wanneer 'n intense praatstem voldoende sou wees en 'n mens voel haar woede is ongemotiveerd selfs nadat sy die redes vir haar historiese toestand verduidelik het. Dalk het dit ook te doen met die feit dat die kamera noodwendig binne in die klein vertrekke beperk moes bly. Dit het my ook gepla dat die karakter 'n wit hemp gedra het wat daartoe gelei het dat Bates die visuele sowel as die verbale aspek van die prent oordonder het.

Dit klink gemeen om te kla oor klein besonderhede terwyl dié eiesoortige prent sonder 'n sweempie Hollywood-pretensie, vir ons komplekse karakters bied en die inheemse hulpbronne ten volle benut... dis só 'n verligting om iets te sien met genoeg staankrag om kritiek te weerstaan.

ONAFHANKLIKE TEATERS

JOHANNESBURG

MINI CINE - Pretoriastraat 49, Hillbrow.
(011) 642-8915:
Vandag tot Sondag: Fantasia
Dinsdag tot Donderdag: Venus Trap
Vertonings om 3nm, 6nm en 9nm.

SEVEN ARTS: Grantlaan, Norwood. (011)
483-1680: Dark Eyes om 2.15nm en
8.15nm.
The Music Teacher om 6nm.

CINE CORLETT: Bramley, (011) 786-0324.
Cine 1: Les Miserables
Cine 2: Dances with wolves
Maandag tot Vrydae: 8nm
Saterdag: 2.30, 6 en 9nm.

KAAPSTAD

LABIA - Oranjestraat 68. (021) 245-927
'n Keur van rolprente. Bel gerus.

NU METRO THEATRES

23-29 AUGUST
BOOK AT COMPUTICKET
(EXCEPT MITCHELL'S PLAIN)
STUDENTS & SCHOLARS
R6.50 ALL SHOWS

NU METRO CLAREMONT 1-6
THE ATRIUM 683-1123
NU METRO STUTTAFORDS 1-3
TOWN SQUARE 26-1818

BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NUNS ON THE RUN
Eric Idle, Robbie Coltrane (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

WHITE FANG
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00
(2-12)

ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO SEA POINT 1-4
MAIN ROAD 434-7951

BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

THE GRIFTERS
Anjelica Huston, John Cusack (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO OSCAR
ADDERLEY STREET 45-2585

LONELY IN AMERICA
Ranjit Chowdry, Adela Miller (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO RONDEBOSCH
MAIN ROAD 685-4569

DANCES WITH WOLVES
Kevin Costner, Mary McDonnell (2-12)
DAILY: 10.00, 1.30, 5.00, 8.30

NU METRO 1-2
MITCHELL'S PLAIN 32-2040

ONCE AROUND
Richard Dreyfuss, Holly Hunter (2-14)
PLUS
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
MON-FRI: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO CLAREMONT 1-6
THE ATRIUM 683-1123

DARK ANGEL
Dolph Lundgren, Brian Benben (2-16)
PLUS
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO THEATRES PRETORIA

23-29 August (BOOK AT COMPUTICKET)
STUDENTS & SCHOLARS
R6.50 ALL SHOWS

NU METRO OSCAR
Jeppe Street, Sunnyside 341-7682

BACKDRAFT
A Breathtaking Adventure (2-16)
Kurt Russell, Rebecca De Mornay
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO SUNNYSIDE
Esselen Street 44-9867

OUT FOR JUSTICE
Explosive Action (2-19)
Steven Seagal, Jerry Orbach
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO VILLAGE 1-2
Sunnyside 44-6096

Zandalee
Adult Sex Drama (2-19)
Nicolas Cage, Erika Anderson
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

A WORLD APART
Award-winning Drama (2-16)
Barbara Hershey, Jodhi May
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO 1-7
Menlyn Park 47-4568

BACKDRAFT
A Breathtaking Adventure (2-16)
Kurt Russell, Rebecca De Mornay
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

Zandalee
Adult Sex Drama (2-19)
Nicolas Cage, Erika Anderson
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TEEN AGENT
Action (A)
Richard Grieco, Linda Hunt
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

White Fang
Walt Disney Action Adventure (A)
Klaus Maria Brandauer, Ethan Hawke
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

A WORLD APART
Award-winning Drama (2-16)
Barbara Hershey, Jodhi May
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

OUT FOR JUSTICE
Explosive Action (2-19)
Steven Seagal, Jerry Orbach
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Adult Sexy Comedy (2-18)
Alec Baldwin, Kim Basinger
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO SEA POINT 1-4
MAIN ROAD 434-7951

BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

THE GRIFTERS
Anjelica Huston, John Cusack (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO OSCAR
ADDERLEY STREET 45-2585

LONELY IN AMERICA
Ranjit Chowdry, Adela Miller (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO RONDEBOSCH
MAIN ROAD 685-4569

DANCES WITH WOLVES
Kevin Costner, Mary McDonnell (2-12)
DAILY: 10.00, 1.30, 5.00, 8.30

NU METRO 1-2
MITCHELL'S PLAIN 32-2040

ONCE AROUND
Richard Dreyfuss, Holly Hunter (2-14)
PLUS
BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
MON-FRI: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO CLAREMONT 1-6
THE ATRIUM 683-1123

DARK ANGEL
Dolph Lundgren, Brian Benben (2-16)
PLUS
HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO 1-10 VILLAGE WALK, SANDTON

1 **BACKDRAFT**
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

2 **ZANDALEE**
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

3 **OUT FOR JUSTICE**
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

4 **THE HARD WAY**
Michael J. Fox, James Woods (2-14)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

5 **TEEN AGENT**
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

6 **HIGHLANDER 2**
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

7 **NUNS ON THE RUN**
Eric Idle, Robbie Coltrane (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

8 **NU METRO 1-2**
BALFOUR PARK 887-8548

9 **BACKDRAFT**
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

10 **TOO HOT TO HANDLE**
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

NU METRO 1-6
HYDE PARK 447-3091

BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

FILOFAX
James Belushi, Charles Grodin (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

CITY SLICKERS
Billy Crystal, Daniel Stern (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NU METRO CITY 1-8
Jnr. CLAIM/PLEIN ST.
337-3033/5871

BACKDRAFT
Kurt Russell, Rebecca De Mornay (2-16)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

ZANDALEE
Nicolas Cage, Erika Anderson (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HIGHLANDER 2
Sean Connery, Christopher Lambert (2-12)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TOO HOT TO HANDLE
Alec Baldwin, Kim Basinger (2-18)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

TEEN AGENT
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NUNS ON THE RUN
Eric Idle, Robbie Coltrane (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)
DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30

NU WORLD CENTRE
1-8 BARAGWANATH ROAD 494-3001
ALL ADMISSIONS R4.00
PLEASE NOTE NEW SCREENING TIMES
MON-THURS: 2.30, 5.15, 7.45
FRI-SAT: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

OUT FOR JUSTICE
Steven Seagal, Jerry Orbach (2-19)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

TEEN AGENT
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

KICKBOXER 2
Sasha Mitchell, Peter Boyle (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

NUNS ON THE RUN
Eric Idle, Robbie Coltrane (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)
DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30

TEEN AGENT
Richard Grieco, Linda Hunt (A)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

THE HARD WAY
Michael J. Fox, James Woods (2-14)
DAILY: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15

HENRY AND JUNE
Fred Ward, Uma Thurman (2-21)
DAILY: 10.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.30

KICKBOXER 2
Sasha Mitchell, Peter Boyle (2-16)
DAILY: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.00

ROSEBANK 686-6649

DAILY: 10.00 am, 2.15, 5.00, 7.45, 10.30 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
HAMLET (All)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.15 pm
NICOLE KIDMAN • NOAH TAYLOR
FLIRTING
VOTED BEST FILM OF THE YEAR (AFI) (2-12)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.15, 5.15, 8.00, 10.15 pm
Yvonne Bryceland • Kathy Bates
Athol Fugards ...
ROAD TO MECCA (2-12)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 5.15, 7.45, 10.15 pm
KIM BASINGER • ALEC BALDWIN
TOO HOT TO HANDLE
SIZZLING NEW COMEDY (2-18)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
ROAD TO MECCA (2-12)

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
BRYAN BROWN • BRIAN DENNEHY
FXII
THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 5.15, 7.45, 10.15 pm
KIM BASINGER • ALEC BALDWIN
TOO HOT TO HANDLE
SIZZLING NEW COMEDY (2-18)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
SAT: 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
John Cusack • Anjelica Huston • Annette Bening
THE GRIFTERS
IMMENSELY STYLISH THRILLER (2-16)

DAILY: 9.45 am, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.15 pm
STEVE MARTIN • VICTORIA TENNANT
L.A. STORY (2-14)
Something funny is happening in L.A.

MON-FRI: 9

SK STER-KINEKOR

23 AUG -29 AUG
KREDITKAARTE AANVAAR
BY ALLE STER-KINEKOR TEATERS

ROLPRENTGIDS VIR DIE GROOT SKERM

SK STER-KINEKOR

SENTRAAL

SK KINE ENT CENTRE
1-10 331-3841/2/3

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)
'N SPANNINGVOLLE DRAMA MET KURT RUSSEL, ROBERT DE NIRO EN WILLIAM BALDWIN!

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
L.A. STORY (2-14)
'N ONKONVENSONELE ROMANTIESE KOMEDIE MET STEVE MARTIN!

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

ZANDALEE (2-19)

LEATHERFACE - TEXAS CHAINSAW MASSACRE 3 (2-18)

SWITCH (2-16)

TEEN AGENT (A)

CITY SLICKERS (A)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR BY VOORSTE INGANG NA KINE CENTRE NA 4 NM MAAN-VRY, SAT, HELE DAG

SK CARLTON
1-5 331-2332

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (A)

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

THE GRIFTERS (2-16)

OUT FOR JUSTICE (2-19)

MISTER JOHNSON (A)

THE SILENCE OF THE LAMBS (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - TRIUMPH OF THE SPIRIT (2-12)

ONDERDAK PARKERING BESKIKBAAR

SK HILLBROW
1-3 725-3134/725-2061

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER MET BRYAN BROWN EN BRIAN DENNEHY!

THE GRIFTERS (2-16)
VERLOKKING, VERRAAD, MOORD. MET ANGELICA HUSTON EN JOHN CUSACK!

TOY SOLDIERS (2-16)
MET LOU GOSSET JR. & SEAN ASTIN!

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SUID

SK SOUTHGATE MALL
1-7 942-2036/7

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)
'N SPANNINGVOLLE DRAMA MET KURT RUSSEL, ROBERT DE NIRO EN WILLIAM BALDWIN!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

SWITCH (2-16)
(Sat 24 Aug - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15)

CITY SLICKERS (A)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

VROÛE BESPREKINGS BY COMPUTICKET - NAVRAE
JHB (011) 331-9991 PTA (012) 322-7460

NOORD

SK SANDTON CITY
1-9 783-4430/1

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
L.A. STORY (2-14)

Daaglik: 9.30, 12.15, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOY SOLDIERS (2-16)
(Vry 23 & Sat 24 Aug - WHITE FANG)
(Om 10.00, 12.15)

CITY SLICKERS (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE GRIFTERS (A)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
(Sat 24 Aug - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15)

SWITCH (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK CRESTA RANDBURG
1-3 476-3802

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm

L.A. STORY (2-14)

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

SK RANDBURG
1-2 787-5446

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOY SOLDIERS (2-16)

SK NORTHCLIFF
1-2 782-6816

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
HAMLET (ALL)

TOY SOLDIERS (2-16)

SK THE MALL ROSEBANK
STER-KINEKOR'S WORLD OF DIFFERENCE
1-10 880-2866/7

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (A)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
THE ROAD TO MECCA (2-12)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
MILOU IN MAY (2-14)
(MILOU EN MAI - FRANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIFTE)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
SCENES FROM A MALL (2-16)

FLIRTING (2-12)

Daaglik: 9.45, 12.15, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm
MR & MRS BRIDGE (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
WHAT TIME IS IT? (A)
(CHE ORE E - ITALIAANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIFTE)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
GREEN CARD (ALL)

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.15, 8.00, 10.30 nm
HENRY & JUNE (2-21)
ID MOET GETOON WORD BY DIE TEATER

Daaglik: 10.00, 1.30, 5.00, 8.30 nm
DANCES WITH WOLVES (2-12)

VOLGENDE AANBIEDING
OPEN DOORS (2-16)

SK CONSTANTIA ROSEBANK
1-2 788-4300

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
THE GRIFTERS (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 8.00, 10.15 nm
MISTER JOHNSON (ALL)

OOS

SK GOLDEN WALK
1-4 GERMISTON 825-8326

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)
'N SPANNINGVOLLE DRAMA MET KURT RUSSEL, ROBERT DE NIRO EN WILLIAM BALDWIN!

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER!

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK EASTGATE
1-6 622-3617/8

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (ALL)
MEL GIBSON & GLENN CLOSE IN DIE KLASIEKE DRAMA!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.15 nm
L.A. STORY (2-14)
'N ONKONVENSONELE ROMANTIESE KOMEDIE MET STEVE MARTIN!

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER MET BRYAN BROWN EN BRIAN DENNEHY!

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
KIM BASINGER & ALEC BALDWIN IN DIE ROMANTIESE KOMEDIE!

TOY SOLDIERS (2-16)
'N AKSIE BELAIDE AVONTUUR MET LOU GOSSET JR. & SEAN ASTIN!

SWITCH (2-16)
(Sat 24 Aug - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDINGS
30 Aug - POINT BREAK (2-16)
6 Sept - STOCKADE (2-10)

SK KEMPTON PARK
1-2 975-5023

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

TOY SOLDIERS (2-16)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
(Sat 24 Aug - THE ADVENTURES OF PIPPI LONGSTOCKING OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDINGS
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK CONSTANTIA BENONI
422-3305

Maan-Don: 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry: 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

L.A. STORY (2-14)
(Sat 24 Aug - PRANCER)
(OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK PALM SPRINGS
1-2 56-3223

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK RIVERSQUARE VEREENIGING
1-2 016-46928

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
L.A. STORY (2-14)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
(Sat 24 Aug - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

VAAL

SK POTCHEFSTROOM
1-5 930378

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.15, 7.30, 9.45 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

OUT FOR JUSTICE (2-19)

THE GRIFTERS (2-16)
(Sat 24 Aug - ALL DOGS GO TO HEAVEN OM 10.00, 12.15)

TOY SOLDIERS (2-16)

THE HARD WAY (2-14)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

WES

SK WESTGATE
1-6 764-2530

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (A)
MEL GIBSON & GLENN CLOSE IN DIE KLASIEKE DRAMA!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
L.A. STORY (2-14)
'N ONKONVENSONELE ROMANTIESE KOMEDIE MET STEVE MARTIN!

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER MET BRYAN BROWN EN BRIAN DENNEHY!

THE GRIFTERS (2-16)
VERLOKKING, VERRAAD, MOORD. MET ANGELICA HUSTON EN JOHN CUSACK!

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK FLORA
1-2 472-1658

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

OUT FOR JUSTICE (2-19)
STEVEN SEAGALL IS TERUG IN DIE AKSIE BELAIDE RILLER!

CITY SLICKERS (A)

SK HIGHGATE
1-5 474-2013
Kaartjies: Volwassenes R7,70
Skolfiere R5,70

Daaglik: 9.30, 12.00, 2.30, 5.15, 7.45, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)
'N SPANNINGVOLLE DRAMA MET KURT RUSSEL, ROBERT DE NIRO EN WILLIAM BALDWIN!

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER MET BRYAN BROWN EN BRIAN DENNEHY!

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
KIM BASINGER & ALEC BALDWIN IN DIE ROMANTIESE KOMEDIE!

TOY SOLDIERS (2-16)
'N AKSIE-BELAIDE AVONTUUR MET LOU GOSSET JR. & SEAN ASTIN!

OUT FOR JUSTICE (2-19)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK KRUGERSDORP
1-2 665-5330
Alle kaartjies R6,50 elk

Maan-Don: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45 nm
Vry-Sat: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm

FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)
'N AKSIE RILLER!

SWITCH (2-16)
(Sat 24 Aug - WHITE FANG OM 10.00, 12.15)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)

SK VERWOERBURGSTAD
1-4 663-2034

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.30, 8.00, 10.30 nm
BACKDRAFT (2-16)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-16)

OUT FOR JUSTICE (2-19)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)
(Sat 24 Aug - THE RESCUERS DOWN)
(UNDER OM 10.00, 12.15, 2.30)

SK DIE TREMLOODS
320-4300/1

Daaglik: 10.00, 2.30, 5.20, 8.00, 10.30 nm
HAMLET (A)

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
THE ROAD TO MECCA (2-12)

AUNT JULIA AND THE SCRIPTWRITER (2-13)

THE FIELD (VVZ-10)

JMPROMPTU (2-16)

ROMAUDE AND JULIETTE (2-16)
(FRANSE DIALOOG/ENGELESE BYSKRIFTE)

PRETORIA

SK STERLAND
1-13 341-7568/9

Daaglik: 10.00, 12.15, 2.30, 5.30, 7.45, 10.00 nm
FX2 - THE DEADLY ART OF ILLUSION (2-13)

CHECKING OUT (2-18)

TOO HOT TO HANDLE (2-18)

TOY SOLDIERS (2-16)

LEATHERFACE - TEXAS CHAINSAW MASSACRE 3 (2-18)

SWITCH (2-16)

NAG VAN DIE 19DE (A)

THE RESCUERS DOWN UNDER (A)

EDWARD SCISSORHANDS (VVZ-10)

FILOFAX (A)

SLEEPING WITH THE ENEMY (2-18)

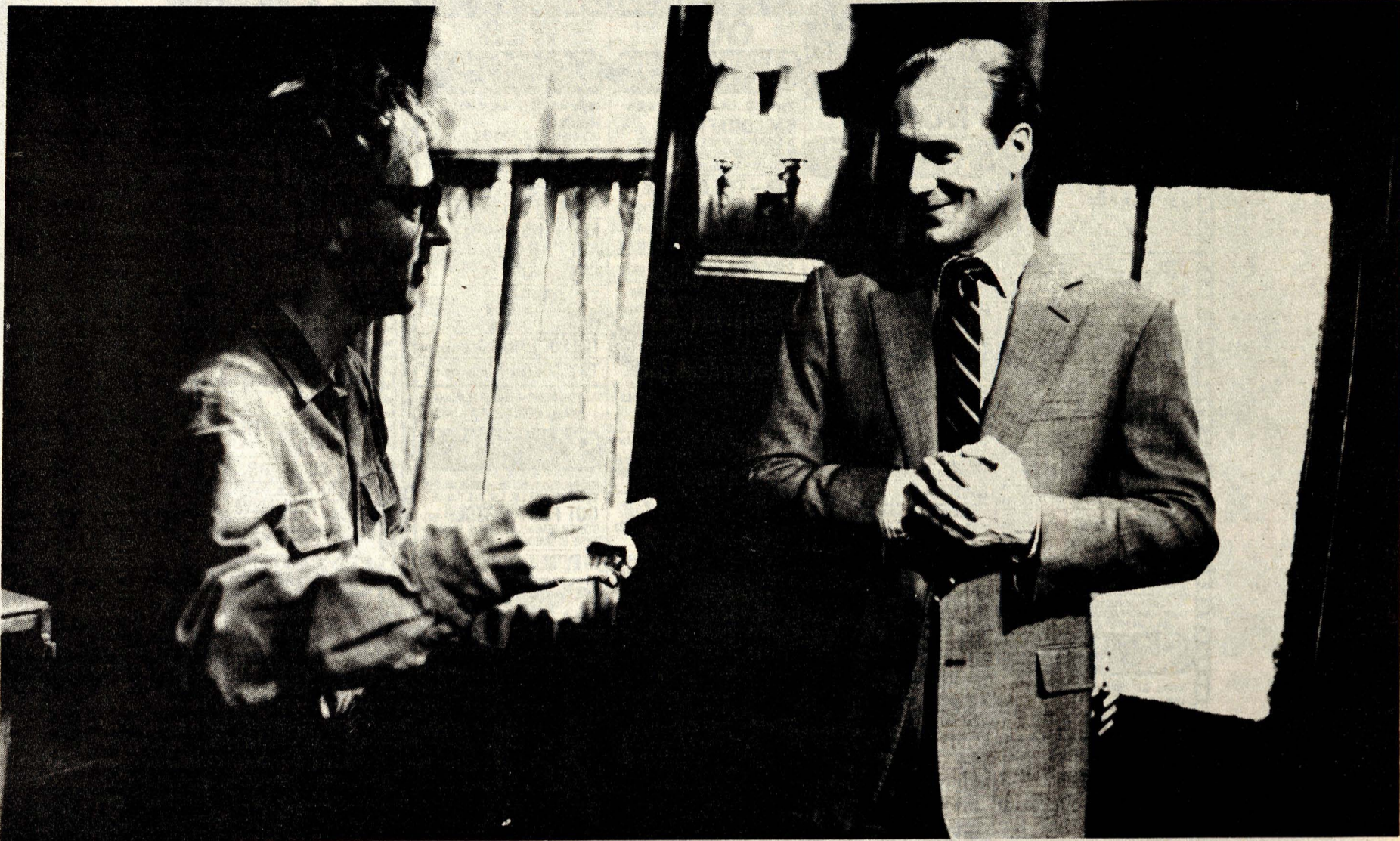
CITY SLICKERS (A)

Daaglik: 10.00, 2.00, 5.30, 9.00
Daaglik: 10.00, 2.00, 5.30, 7.45, 10.00 nm

DANCES WITH WOLVES (2-12)

VOLGENDE AANBIEDING
30 Aug - POINT BREAK (2-16)</

keuse vrye

William Hurt (regs) speel Mia Farrow se gevoellose Yuppie-man in Woody Allen (links) se jongste prent, Alice. Dit is by die Weekly Mail se rolprentfees te sien.

FILMS

***** **VOORTREFLIK**
 **** **STERK AANBEVEEL**
 *** **SIEN GERUS**
 ** **SO-SO**
 * **VERMY AS JY NUGTER IS**

**** ALICE

Woody Allen is (dankie tog) terug op die komedie-wa. Ná verlede jaar se Crimes and Misdemeanors, wou 'n mens hom afskryf. Allen se Alice (môre 8nm te sien by die Weekly Mail se rolprentfees in die Wits-Theater) is 'n byna ligsinnige kykie na 'n vrou (Mia Farrow) wat in haar middeljare besef dat haar lewe betekenisloos is. Haar ryk man, yuppie-huishouding en selfs 'n amper-affair kan haar nie troos nie. Die Amerikaanse se materialisme is nie 'n nuwe onderwerp vir die ernstige Woody nie. Hier pak hy dit net nuut aan. ANDREA VINASSA

**** THE ROAD TO MECCA

Woorde is ontoereikend om die rolprentweergawe van The Road to Mecca te beskryf. Dis 'n intense prent. 'n Spel van menslike emosies, 'n blye bevestiging van die lewe en kreatiwiteit. Yvonne Bryceland is Miss Helen. 'n Verstote enkelling. 'n Vrou wat die durf het om haar eie realiteit te skep te midde van 'n bekrompe, klein gemeenskap wat geen verwysingsraamwerk het waarbinne hulle haar kan verstaan nie. Dis 'n magiese en begeesterende prent met talle fasette. LAETTITIA POPE

**** HAMLET

Mel is ons man. Lees Hans Pienaar se resensie van Franco Zeffirelli se produksie op bladsy 14 en 15.

**** LA STORY

Steve Martin op sy heel beste as draaiboekskrywer en ster in 'n briljante komedie oor die lewe in Los Angeles. Richard E Grant speel ook in dié skouspel van die banale. AV

**** THE GRIFTERS

Dis duidelik waarom prente soos dié en Martin Scorsese se GoodFellas nie die paal haal in die Oscarwedren nie: hulle is eenvoudig te sinies. Iets soos Kevin Costner se Dances with Wolves bied 'n idilliese, "positiewe" en volslae oneerlike beeld van die mensdom... daarom word sulke prente deur die Amerikaanse rolprentbedryf aangeprys. The Grifters - Scorsese is toevallig die vervaardiger daarvan - bied 'n beeld van 'n amorele mensdom wat enigiets sal doen om te oorleef. Die terrein is aan die Britse regisseur Stephen Frears bekend: hy het Dangerous Liaisons en My Beautiful Laundrette gemaak. The Grifters het opslae gemaak omdat dit kwansuis oor bloedskande gaan, maar dis 'n briljante verbeelding van die Oedipus-verhouding. ANDREA VINASSA

**** BACKDRAFT

Robert de Niro, Donald Sutherland, William Baldwin, Rebecca de Mornay, Scott Glenn en Kurt Russell is die spelers in dié extravaganza vir brandstigers. Hulle speel almal brandweermante in Ron Howard (Cocoon) se jongste prent wat in Chicago speel. Dis vol menslike drama, heldhaftigheid en emosionele intrige. AV

*** FX II

FX is die rolprentbedryf se jargon vir spesiale effekte. Bryan Brown keer terug as die spesiale effekte genie wat moeilikheid kry, al soek hy dit nie. AV

** DARK EYES

Hierdie is nie die meesterstuk wat almal ons beloof is nie. Dis 'n simpel vertolking van 'n reeks Tjesehof-verhale deur die Russiese regisseur Nikita Mikhalef. En Marcello Mastroianni gedra hom soos 'n ware idioot. In die Seven Arts, Norwood. AV

**** MILOU EN MAI

As 'n mens hier in die Derde Wêreld sit, begin die begrafnisse in Europese prente vir jou amper soos die dood van die Eerste Wêreld lyk. Nietemin, Louis Malle bly een van die gevoelvolste Franse regisseurs wat sy xenofobie laat staan het en na ander kulture kon kyk. Maar Milou en Mai is 'n grootse komedie na die Franse tradisie, vol subtiele humor oor menslike swakheid. Malle steek die draak met die bourgeoisie se vrese tydens die 1968-opstande in Parys. Dié slim klug speel op die Franse platteland en is vol skitterende vertolkings. AV

*** TOO HOT TO HANDLE

Seksisme kom in baie mooi pakkies. AV

*** TOY SOLDIERS

Daniel Petrie, die skrywer van onder meer Beverly Hills Cop, The Big Easy en Turner & Hooch, maak sy debuut as regisseur met dié militaristiese spanningsprent oor 'n seunskool wat aangeval word deur 'n klomp "terroriste". Amerikaanse paranoia ken geen perke nie. Die leuse is: Wanneer daar nie vyande is nie, máák hulle. AV

** LEATHERFACE

Dis The Texas Chainsaw Massacre III. Die enigste rede om dié prent te sien is dat die eerste twee verbied is. AV

* ZANDALEE

Die naam is nie 'n belowende begin nie. Passie en verbode liefde in New Orleans saam met Nicholas Cage en Erika Anderson. AV

*** MISTER JOHNSON

Out of Africa for Boys. Die lokprent vir Mister Johnson het my tot tranes gedryf! Dis nie 'n goeie teken nie. Die Australiese regisseur Bruce Beresford het nou al in Amerika en Israel gaan kuier. Nou kuier hy in Wes-Afrika, maar soos ons met Driving Miss Daisy gesien het, kan Beresford nogal neerbuigend wees as hy hoogdrawende statements oor boosaardige witmense maak. Die persmededeling sê: "Out of the dark continent comes a powerful yet poignant comedy-drama of two men at the crossroads of civilization." Dis 'n emosionele uitbeelding van die verwoestende uitwerking van kolonialisme op Afrika. AV

*** LA DESENCHANTEE

Die Franse spesialiseer in prente oor tienermeisies wat hul seksualiteit ontdek. Daar is geen groter geheim as vroulikheid nie. En as die dialoog vervelig is, is die aktrises altyd beeldskoon. Dié prent is 'n subtiele melodrama oor drie dae in die lewe van Beth. Haar pa is dood en haar ma ly aan 'n psigosomatiese siekte. Dis 'n universele verhaal waarby die meeste van ons aanklank sal vind. Rimbaud is haar alter ego, vandaar die tema van ontnugtering. AV

*** NAG VAN DIE 19E

PG du Plessis en Koos Roets se prent vir M-Net bevestig dat die Afrikaanse rolprentbedryf sedert die jare sestig nie juis vooruitgegaan het nie. Dis 'n melodramatiese verhaal met 'n ongewenste vreemdeling, 'n mal bruid, 'n dorpsdwaas, 'n nuuskierige agie en 'n gawe oom polisieman. Die draaiboek is vol leederlike gate en die regie is so verbeeldingryk soos 'n advertensie vir Weense worsies. AV

**** FLIRTING

Die prent se titel wek 'n verkeerde indruk. Dit is nie nóg 'n skreeusnaakse komedie uit Hollywood se worsmasjien nie. Dit is 'n indrukwekkend eenvoudige verhaal oor die verhouding tussen 'n wit kosskoolseun en 'n swart kosskoolmeisie in Australië in 1965. Die tieners vind mekaar omdat hulle elkeen in 'n mate uitgeworpenes is. Veral gevoelvol is die uitbeelding van die "human condition", wat besonder akuit is in die tienerjare. Tienertemas word volwasse en sonder Amerikaanse sensasionalisme uitgebeeld. Hierdie is die prent wat Dead Poet's Society kon gewees het. AV

*** SCENES FROM A MALL

'n Amerikaanse kritikus het Paul Mazursky se jongste prent só beskryf: "It's like a comedy with the jokes taken out." Bette Midler en Woody Allen is getroud. Dit is egter nie so snaaks soos dit klink nie. Dit is moeilik om Mazursky se bedoelinge te snap. Die huwelik verbreek tydens 'n dag in 'n winkelsentrum. Dié prent is 'n volmaakte oproeping van die Kaliforniese verbruiker-samelewing. En die Beverly Center in Los Angeles lyk net soos Sandton City, behalwe dat dit effens glitzier is. Woody Allen het vyftien jaar laas as akteur vir 'n ander regisseur gewerk. Hy kon nie skuil agter die Woody-persona, die neurotiese New Yorkse nerd, nie: hy dra 'n ponytail en nuwe (!) klere en speel 'n Kaliforniese prokureur. AV

**** WHITE FANG

Jack London se klassieke verhaal oor die verhouding tussen wolf en mens bly boeiend. Wanneer diereverhale met goeie dierelewe-fotografie gepaard gaan, is hulle gewoonlik tranetrekkers. Ons weet almal wat om te verwag - en tog tjank ons. Die prent het ook 'n classy cast: Klaus Maria Brandauer en Ethan Hawke. AV

*** CITY SLICKERS

When Harry Met Sally se Billy Crystal in 'n Hemingway-avontuur in Spanje. Dié komedie handel oor die manlike mid-life crisis. Lowell Ganz en Babaloo Mandel, die skrywers van Splash en Parenthood, het die draaiboek geskryf. Dit sal van macho-vleisvreters vegetariërs maak. AV

*** THE HARD WAY

Dis 'n kruising tussen 'n hardgebakte polisie-storie en 'n avontuur-verhaal à la Indiana Jones and the Temple of Doom. Was dit nie vir James Woods (my gunsteling-akteur) en Michael J Fox nie, sou dit 'n middelmatige komedie gewees het. Maar dié twee akteurs steek lekker die draak met hul silwerdoek-personasies. 'n Essay oor die belaglikheid van macho-wees. Hollywood het 'n stortvloed komedies vervaardig en dié een is die beste. AV

**** METROPOLITAN

Soos Mr and Mrs Bridge wys Metropolitan vir ons lower forms of life hoe die hoër klasse ly. Dis 'n eietydse satire à la Scott Fitzgerald en Evelyn Waugh oor die duistere doen en late van 'n groep Manhattan-debutantes ofte wel New York se haute bourgeoisie. Die nuweling Whit Stillman is die skrywer en regisseur van dié skerp, oorspronklike, ironiese kritiek op die aristokrasie. AV

**** MR AND MRS BRIDGE

Seksuele verdrukking, magt, patriargie ... al die ewels van die kapitalistiese stelsel waaroor Wilhelm Reich geskryf het, en waarvoor hy veroordeel is, kry uiting in dié subtiele ontleding van die gebrekkige verhouding tussen 'n hoër-middelklas prokureur en sy angstige vrou. AV

**** HIDDEN AGENDA

Die lere kan net nie wen nie ... Dié fiktiewe prent is gegrond op ware feite en handel oor skokkende korrupsie in die Britse regering. Politieke sabotasie teen die Ierse regering, moord, hoogverraad en die aksies van die Britse SAS teen die Ierse Republikeinse Leër is die bestanddele van dié aangrypende riller wat deur Ken Loach ('n pionier van Britse realisme in die sestigerjare) geregisseer is. Hidden Agenda het verlede jaar se Cannes Jurie-prys gewen. AV

BALONRIT

JOHANNESBURG

Elke dag van die week voor sonop neem Bill Harrop's Original Balloon Safari's mense op ballonvlugte oor die Hartebeespoortdam/Skeerpoort gebied. Die uur lange ballonrit kos sowat R400. Dit sluit verversings asook 'n buitengewone ontbyt in 'n ou skuur in. Al wat jy moet saambring, is warm klere, 'n verkyker en moed. Die laasgenoemde word met 'n sertifikaat vir braafheid beloon. Spesiale afslag kan gereël word vir groepe van ses of meer. Bel Bill by 705 3201 of 705 3103. Airtrack Adventures se ballonvlugte vertrek teen dagbreek elke weekdag van die Aloe Ridge Hotel noord van Johannesburg. Die rit van 'n uur en 'n half gaan oor ou Zoeloekraal-ruïnes en 'n wildplaas. Daarna volg 'n stewige ontbyt by die hotel. 'n Safari op die wildplaas is ook ingesluit. Dit kos R360 per persoon met afslag vir groepsbesprekings. Navrae: (011) 795 1589.

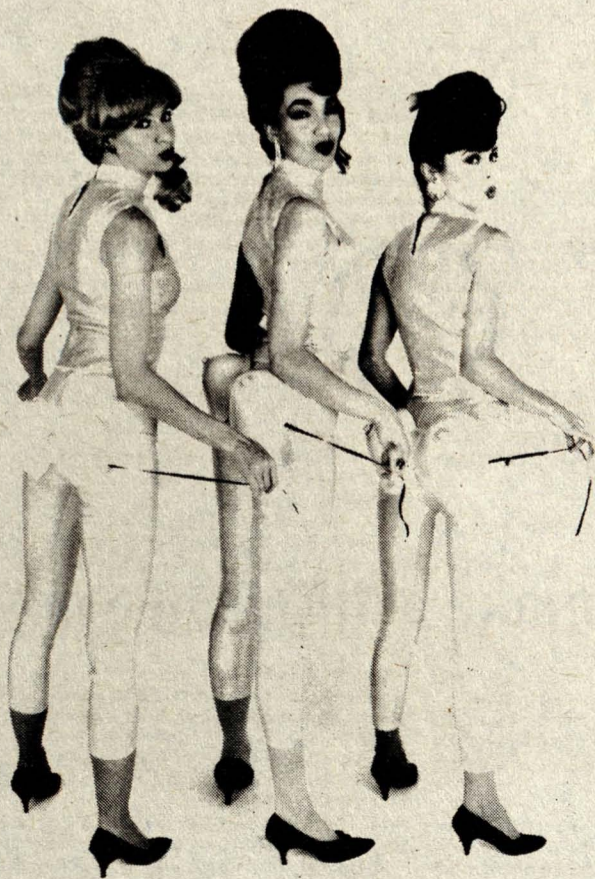
KAAPSTAD

Wineland Ballooning reël vlugte oor die pragtige Bergriivallei. Ná die uur lange vlug word 'n sjampanje-ontbyt genuttig. Daar's elke dag van die week ballonvlugte, mits die weer dit toelaat. Die prys is R390 per persoon met afslag vir spesiale geleenthede. Navrae: (0221) 41685.

KABARET

THE PERVETTES II - THE INSIDE STORY

Talk Of The Town At 58 (Pretoriastraat, Hillbrow), is deesdae die ulthangplek vir die drie nimfe (Irit Noble, Michelle Constant en Lesley Rochat) wat hulself die Pervettes noem. Hulle is terug met 'n vengeance, en dié keer het hulle 'n drakie of twee om te steek met alles wat heilig is en/of na aan die volksboesem lê (geween en geklaag deur verskeie volksmoeders). Dié kampvegters vir die kamp en kommen mense se post-feministiese, pre-chauvinistiese, pseudo-masochistiese kabaret ontaard in 'n pretensielose pomp-parade, en is daarop gemik om die blomme en die bye alles te vertel wat hulle nog altyd wou weet oor seks. As jy die erotiese verband tussen die ooeivaar en bestialiteit kan insien, is die show reg vir jou - maar bewaar jou gonads as jy jou ma saamvra, en los sommer ook die wederhelf tuis vir maksimum genot. My grootste kritiek is dat dit net nie vuil genoeg was nie, maar as jy op soek is na stomende onkuisheid, sal die Pervettes se woste wulpse vuilbekkige vertoning vir tittlering en um... stimulasie sorg. Sensitiewe siele en erotofobe kan maar by die huis bly. - LOUWRINS POTGIETER

TV

In Sondagmiddag se Collage-program op TV1 is drie kunstenaars wat portrette skilder aan die woord oor hul kuns - Braam Kruger, Michael Pettit en Keith Dietrich. Die Suid-Afrikaanse advertensiewêreld word ook ondersoek: is dit 'n kreatiewe bedryf of moet die boodskap net gereeld en goed genoeg oorkom? Verder is daar gesprekke met Suid-Afrikaanse komponiste wat kla dat hulle nie die eer kry wat hulle toekom nie en 'n ondersoek na die hawe-ontwikkelings in Kaapstad en Durban.

fynproe

NETTIE PIKEUR

WIE SKRIK VIR KOUER PAMPOEN

veral as 'n patat ook nog bykom

DIS eintlik simpel om pampoene en patats saam te gooi, hulle is tog heel verskillend, maar die vlees lyk eintlik dieselfde, soos Leipoldt sou sê.

Met pampoene resepte moet jy fyn trap, want daar is mense wat knorrig raak oor die onderwerp. Pampoene smaak soos grond, is die mening van Henry Nolte, en basta. Hy dink botterskorsies maak dit net-net, maar die grond-pampoenerige smaak slaat nogtans deur.

Patats eet hy egter heerlik aan. Ek moet sê ons Pikeurs was nog altyd lief vir patats, veral met snoek en korrelkonfyt. Vrind Theo, wat die vreemdste kombinasie nerings het (hy is 'n plastiese chirurg en besit boonop 'n kunsgalery) is ook 'n baaskok en jare gelede het ek en Henry by Theo geleer om wonderlike anderster patats te maak. Die resep is hier onder.

Hilda Gerber gee twee heerlike resepte vir pampoenebredie. (Gaan soek tog vir jou 'n eksemplaar van haar voortreflike Traditional Cookery of the Cape Malays, so mooi deur Katrine Harries geïllustreer.) Pampoenebredie is goedkoop as jy dit maak met lamskenkels.

'n Ander kosbare boek wat ek per toeval in Langstraat teëgekom het, is dr ID du Plessis se The Cape Malays. Hierin is ook heelwat staaltjies oor kos en kookgewoontes, en boeta, as jy ooit dié stuk Africana in die hande kan kry, betaal alles wat jy kan. Goud werd.

Natuurlik het pampoene die groot voordeel bo alle groente dat hulle so mooi is. Hoewel ons Pikeurs se smaak eerder neig na die Middellandse See-lande (eiervrug, soetrissies en tamaties met olyfolie) het ons darem groot deernis vir die pampoene-familie. En pampoene op 'n sinkdak laat my snik van weemoed.

Nou ja, voor die trane 'n kortsluiting in die rekenaar veroorsaak, gee ek die spul lekker resepte. Vir eers is daar

Theo se patats

Skil vir jou 'n paar patats en sny in baie dun skyfies. Verhit ewe veel botter en goeie olyfolie (nogal baie, hoor) in 'n swaarboompan en braai die patats daarin, al skeppende en drukkende met 'n plat lepel. Strooi heelwat sout oor, en eet die wonderlike hash met wors of tjops of so iets.

En hier is 'n Indiese pampoengereg:

Kaddu Fugath

Verhit botter of olie en braai 1 groot gekapte ui tot sag. Voeg 'n klein lepeltjie borrie en chilipoeier elk by, braai nog verder en voeg dan kerfies vars gemmer en knoffel by. Nou voeg jy twee groot handevol afgeskilte pampoenestukke en 'n halfkoppie suurlemoensap by. Kook oor 'n lae hitte, en pas op vir aanbrand. Voeg water bietjies-bietjies by tot die pampoene saggekook en drogerig is. Party mense voeg tamaties by, maar ek hou nie van die smaak van tamatie en pampoene saam nie.

Hilda Gerber se versameling resepte kom van befaamde Kaapse Maleise kokke uit die vyftigerjare. Ek hoop Miss S Lakay kon haar lewe lank in Kildare Road 89, Claremont, bly woon, maar die Group Areas-mandaryne het seker 'n stokkie daarvoor gestee. Hier is haar

Pampoenebredie

Braai uie in vet. Was bredievleis en sny in klein stukkies. Plaas dit nat op die uie. Skil jou pampoene en sny in groot vierkante. (When you buy the pumpkin, make sure it is nice and dry. Not everyone knows how to buy a pumpkin... amen sê ek ook.) Geur die bredie met sout en 'n paar rissies en sit 'n aartappel of twee ook in. Kook rys en sit saam met die bredie voor.

Het julle gedink ek het vergeet van die beste patatgereg in die hele wêreld? No chance.

Soetpatats

Skil en sny BAIE patats in dun skyfies. Weeg dit op jou Weigh Less-skaaltjie, en vergeet verder van dieet. Gooi die patats en dieselfde gewig bruinsuiker in 'n pot met 'n kwartkoppie water en 'n groot klont botter. Kook sta-a-a-dig tot 'n stroop vorm en die patats sag word, sowat 45 minute. Pas op vir aanbrand.

My ouma het altyd 'n flentertjie droë lemoen- of nartjieskil bygevoeg, en ek hou van 'n stokkie kaneel ook. Dit maak nie saak as die patats breek of te sag word nie - die hele gereg is so wonderlik stroperig dat jy nie eintlik omgee hoe dit lyk nie.

En die beste drankie by soetpatats is 'n glasie Boplaas-port.

IF THE PRESS CAN'T TELL US, WHO WILL?

Shell believes that a free press is a cornerstone of democracy.

Working to make a difference now.